

YETİŞKİN ERKEKLERİN BABALIK ROLÜ ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYÇA DELİBALTA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**MERSİN
TEMMUZ - 2020**

YETİŞKİN ERKEKLERİN BABALIK ROLÜ ALGILARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayça DELİBALTA

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Sinem Evin AKBAY**

**MERSİN
TEMmuz - 2020**

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi

beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific works about the case of exploitation of others' works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

20 Temmuz 2020 / 20 July 2020

İmza / Signature

Ayça DELİBALTA

ÖZET

YETİŞKİN ERKEKLERİN BABALIK ROLÜ ALGILARI

Bu çalışmanın amacı yetişkin erkeklerin babalık rolü algılarını, algılarının oluşmasında katkısı olan faktörleri ve babalık rolü algılarının nasıl oluştuğunu derinlemesine incelemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışma üç yaş üzeri çocuk sahibi olan üç baba, bu babaların anneleri, babaları ve eşleri olmak üzere 12 katılımcı ile nitel araştırma yönteminin bir parçası olan görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Araştırma yöntemi nitel vaka analizidir. Bu yöntem doğrultusunda her bir katılımcı ile 30-60 dk arasında katılımcıların istedikleri bir mekânda görüşme yapılmıştır.

Çalışmada olgu bilim deseni kullanmış olup verilere 'yarı yapılandırılmış görüşme form' ve 'kişisel bilgi formu' ile ulaşılmıştır. Elde edilen veriler 'içerik analizi yöntemi' ile analiz edilmiştir. Ulusal ve uluslararası alan yazın incelenerek elde edilen veriler tartışılmıştır. Bulgular analiz edilerek yedi temaya ulaşılmıştır. Bunlar: Baba kelimesinin bireyler için anlamı, baba olmanın hissettirdikleri, babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar, babalık rolünde baba ile benzerlikler ve farklılıklar, babalık rollerini etkileyen çevresel faktörler, kişinin babalığına yönelik olumlu ve olumsuz algılar, babanın yetiştirme biçiminde büyükbabanın olumlu ve olumsuz rolleri temalarıdır. Elde edilen bulgular doğrultusunda erkeklerin babalık rolü algılarını oluştururken özellikle kendi babalarını model aldıkları ve model alma sürecinde sembolleştirme kapasitesi ve öz-düzenleme kapasitesinden faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Baba, babalık, babalık rolü algısı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Sinem Evin AKBAY, Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı/Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Mersin.

ABSTRACT

PERCEPTION OF FATHERHOOD ROLES OF ADULT MEN

The aim of this study is to examine fatherhood roles' perception of adult men, to understand which factors effects them when their fatherhood roles forms, and how their fatherhood roles are formed. In the sight of this aim the study has conducted with three fathers who has at least three years of child, their spouse, their mothers and fathers by using interview method. With this method there interviewed with each participant where they prefer. Each interview will be between 30 min and 60 min.

In the line of this aim phenenomology design was used and the data will be accessed by using 'semi-structured interview form' and 'personal information form'. The data which was obtained was analyzed by using 'content analyze method'. At the end by examining national and international literature, the data was discussed. The findings were analyzed and reached seven themes. These are: The meaning of the word father for individuals, the feelings of being a father, conflicts with the spouse regarding the paternity roles, similarities and differences between fathers and father's fathers paternity roles. They reached the conclusion that they took the model and that they used the modeling symbolic symbolization and the self-regulation operation.

Keywords: Father, fatherhood, perception of fatherhood roles

Advisor: Assistant Prof. Sinem Evin AKBAY, Mersin University, Department of Educational Sciences / Guidance and Psychological Counseling, Mersin

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimime başladığım ilk günden tezimi bitirdiğim güne kadar ilgisini ve desteğini her zaman hissettiğim değerli hocam Dr. Öğretim Üyesi Sinem Evin AKBAY'a, analiz sürecinde desteğini esirgemeyen Prof. Dr. Fuziye Ayşe BALCI KARABOĞA'ya, Dr. Öğretim Üyesi Fatoş BULUT'a, tez konumun şekillenmesinde ve sürecin gidişatında yardımcı olan Araştırma Görevlisi İrem ŞAHİN'e teşekkür ediyorum.

Katılımcılara ulaşma konusunda yardımcı olan sevgili annem Gül Fatma DELİBALTA'ya, babam Sezar DELİBALTA'ya, kardeşlerim Cemre DELİBALTA, Ece DELİBALTA'ya ve sevgili aile dostumuz Ayşegül SAYILIKAN'na teşekkür ediyorum.

Bu tezi desteğini, sevgisini her zaman üzerimde hissettiğim, kardeşlerim ve benim için her zaman elinden gelenin en iyisini yaptığını bildiğim, çocukluğumun en güzel, en sevgi dolu anlarını oluşturan anneme armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇ KAPAK	
ONAY	
ETİK BEYAN	
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLAR DİZİNİ	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi	3
1.4. Sayıtlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ LİTERATÜR	5
2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet	5
2.2. Erkeklik ile İlgili Kuramlar	6
2.2.1. Toplumun Erkeğe Bakışı	6
2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı	7
2.3. Aile Kavramı	7
2.3.1 Aile	7
2.3.2. Aile İlişkileri	8
2.4. Babalık Rolü Algıları	9
2.4.1. Toplumun Babalığa Bakış Açısı	9
2.4.2. Geçmişten Günümüze Babalık Roller	10
2.4.3. Türkiye’de Babalık Roller Algısı	11
2.5. Babalık Rolü Algılarının Çocuk Ve Baba Üzerine Etkisi	12
2.5.1. Çocuk Bakımına Baba Katılımının Çocuk üzerindeki Etkisi	12
2.5.1.1. Sosyalleşme Kuramı	12
2.5.1.2. Bağlanma Kuramı	13
2.5.1.3. Sosyal Sermaye Kuramı	13
2.5.2. Babalık Rollerinin Erkek Gelişimi Üzerinde Etkisi	13
2.5.2.1. Benlik Alanları	14
2.5.2.2. Sosyal Alanları	15
2.5.2.3. İş Alanları	15
2.6.1. Sosyal Öğrenme Kuramı	15
2.6.2. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı	16
2.7. Konu İle İlgili Araştırmalar	16
2.7.1. Ulusal Araştırmalar	17
2.7.2. Konu ile ilgili yurtdışında yapılan Araştırmalar	19
3. YÖNTEM	21
3.1. Araştırma Deseni	21
3.2. Çalışma Grubu	21
3.3. Veri Toplama Araçları	23
3.4. Verilerin Toplanması	23
3.5. Veri Analizi	23
4. BULGULAR	25
4.1. Baba kelimesinin bireyler için anlamı	26
4.2 Baba olmanın hissettirdikleri	29

4.3. Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar	32
4.4. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar	34
4.5. Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler	38
4.6. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algıları	41
4.7. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı	45
5. TARTIŞMA	50
5.1. Baba kelimesinin bireyler için anlamı	50
5.2. Baba olmanın hissettirdikleri	53
5.3. Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar	55
5.4. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler ve farklılıklar	56
5.5. Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler	59
5.6. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algıları	62
5.7. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı	65
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	67
6.1. Sonuç	67
6.2. Öneriler	68
KAYNAKLAR	70
EKLER	74
ÖZGEÇMİŞ	77

TABLolar DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1 Baba kelimesinin bireyler için anlamı	27
Tablo 2 Baba olmanın hissettirdikleri	29
Tablo 3 Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar	32
Tablo 4 Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik	35
Tablo 5 Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar	35
Tablo 6 Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler	39
Tablo 7 Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları	41
Tablo 8 Kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları	42

1. GİRİŞ

Bu bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem

Aile toplumun temel yapıtaşıdır. Çocuk, toplum ile ilgili rolleri, tutumları, değerleri ailesi aracılığı ile edinir (Ünlü, Ş. 2010, s. 3). Diğer bir ifade ile toplum içerisindeki yerinin oluşumunda ailenin büyük bir katkısı vardır. Kuzucu (1999)'ya göre çocuğun farklı gelişim alanlarında (zihinsel, sosyal, duygusal, cinsel kimlik gelişimi gibi) annenin de babanın önemli bir rolü bulunmaktadır. Araştırmalar geçmişten günümüze annenin çocuk üzerindeki etkilerine, çocuk gelişimine yönelik katkılarını değinmektedir. Ne yazık ki babalık ile ilgili araştırmalar geçmiş yüzyılda annelik çalışmaları kadar önemli bir yere sahip değildir. Uzun yıllar annelik ile ilgili çalışmalar yapıp, anne-çocuk ilişkisi incelenirken; babalık her zamana arka bahçede kalmaktadır (Şahin ve Demiriz, 2014, s.273). Babanın çalışmalar içerisinde yerini bulamamasının nedeni ise çocuk gelişimine katkısının annenin katkısı kadar derin olmadığı düşünülmesidir ve bu düşünceyi destekleyen Freud, Bowlby gibi önemli kuramcılar vardır (Şahin ve Demiriz, 2014, s.274). Fakat son 40 yıldır sosyal bilimciler, ruh sağlığı araştırmacıları odaklarını babalık ile ilgili konulara da yöneltmektedir (Lamb, 2000, s.24). Daha fazla açıklama yapmak gerekirse babalık kavramı kadın çalışmalarından sosyolojiye, çocuk gelişiminden psikoloji ve psikolojik danışmanlığa birçok alanı ilgilendiren bir kavramdır. Babalık rolleri hem çocuk gelişimi için hem de babanın kendi gelişimi –yani yetişkin erkek gelişimi için- önemlidir. Babalık ile ilgili çalışmaların çoğalmasında bu alandaki teorilerin ve modellerin arttığı, babanın aile içerisindeki yeri, çocuk-baba ilişkisi veya babalığın erkek gelişimine ve çocuk gelişimine etkisi ile ilgili konularda önemli ilerlemeler olmaktadır. Son zamanlarda babalık ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Babanın çocuk gelişimine etkisi, babalığın erkek gelişimine etkisi, aile içerisinde babanın yeri, babanın çocuk bakımına katılımı, babalık rolü algıları, zaman içinde babalık rolü gibi farklı konular araştırılmıştır.

Babalık tanımı, babalık rolleri, babalık tutumları kültüre, topluma, zamana ve bireye göre değişim göstermektedir. Yani annelik kavramı kadar çocuk gelişimi için önemli olan babalık kavramını (Anne Çocuk Eğitim Vakfı, 2018) anlayabilmek için antropoloji, sosyoloji, psikoloji gibi farklı bilim alanlarından yararlanmak önemlidir. Toplumda baba olmak biyolojik bir olgu olarak görülse de babalık yapmak biyolojik bir olgunun dışında babanın rollerini, çocuk bakımına katılımını, yani bireyin babalık ile ilgili tutumlarını içeren geniş perspektife sahiptir. Diğer bir ifade ile babalık kavramı toplum içerisinde ve toplumun sayesinde bir anlam kazanır. (Kocatepe, 2017, s.1).

Babalık rolleri ilk kez Tach tarafından (1952, s.331) tanımlanmıştır. Tach (1952, s. 331)'in araştırmasına göre bu yıllarda babaların algıladıkları babalık rollerine çocuk yetiştirme rolü, öğretmen ve rehber olma, disiplin ve otorite gibi roller öncülük etmiştir. Bu roller ışığında çocuk bakımına katılımlarına bakıldığında ise en çok rastlanılan aktiviteler ahlaki eğitim, rehberlik ve kişilik gelişimi ile ilgili etkinliklerdir (Tach, 1952, s. 332). Yakın zamanda babalık rolleri ile ilgili yapılan araştırmalar ise Tach'ın geçmişte temalarını oluşturduğu rollerden çok daha farklıdır (Kuzucu, 2011; De Haan, M.R., 2011; Miller,2011). Lamb (2000) geçmişten günümüze babalık rolü algısındaki değişiklikler olduğunu, 1760-70 yıllarında babanın özellikle çocuğun dini ve ahlaki değerlere uygun yetiştirilmesinde rol üstlendiğini, sanayi devrimi yıllarında Zevce ekmek getiren rolünü üstlendiğini, 1930-40'lı yıllarda çocuğun toplumsal cinsiyet rolüne sahip olmasına odaklandığını 1970 sonrasında ise çocuk aktivitelerine destek olan ve bakım veren rollerini üstlendiğini ifade etmektedir. Özellikle son yıllarda yapılan çalışmalara göre babalık rolleri ikiye ayrılmaktadır: Geleneksel babalık ve yeni babalık (Yalçınöz, 2011; Goodsell, 2004). Babalık rollerini anlayabilmek için ise toplumun babalığa – ve babalıktan önce erkekliğe- geçmişten günümüze nasıl baktığının, toplumsal cinsiyet rollerinin toplum tarafından nasıl oluştuğunun, aile kavramı içerisinde babanın nasıl tanımlandığının görülmesi gerekmektedir.

Alan yazın incelendiğinde bu araştırma diğer araştırmalardan farklı olarak yetişkin erkeklerin babalık rollerini ve bu rollere iten motivasyonları incelerken yetişkin erkeklerin kendi babalarının, anneleri ve partnerlerinin de babalık rolü algıları incelenecektir. Bu sayede bütüncül bir yaklaşım ile bireylerin babalık rolü algılarını etkileyen faktörler belirlenecektir. Araştırmada ise cevabı alınmak istenilen soru “Erkeklerin babalık rolü algıları nelerdir ve nasıl oluşmaktadır?” olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı yetişkin erkeklerin babalık rolü algılarının neler olduğunu ve nasıl oluştuğunu belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırma soruları şu şekildedir:

1. Yetişkin erkeklerin babalık rolü algıları nelerdir?
2. Yetişkin erkeklerin babalık rolü algıları nasıl oluşmaktadır?
3. Yetişkin erkeklerinin babalık rolü algılarının oluşumunda babalarının rolü nedir?
4. Yetişkin erkeklerin ve babalarının babalık rolü algılarındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
5. Yetişkin erkeklerinin babalık rolü algılarının oluşumunda annelerinin rolü nedir?
6. Yetişkin erkeklerinin babalık rolü algılarının oluşumunda partnerinin rolü nedir?
7. Yetişkin erkeklerin bulundukları kuşağa göre babalık rolü algıları nasıl değişmektedir?
8. Yetişkin erkeklerin babalık rolü algıları kişisel gelişim perspektifinden nasıl değişmektedir?

1.3. Araştırmanın Gerekçesi ve Önemi

Ailenin çocuk gelişimi için önemli olduğu bilinmekte ve özellikle aile kavramı araştırmacıların dikkatini çekmektedir. Fakat burada önemli olan eksiklerden biri çocuk –anne ilişkisi ile ilgili birçok konu araştırılırken babanın geri planda kalmasıdır. Diğer bir ifade ile geçmişten günümüze araştırmalarda baba ve babalık ile ilgili konular literatürde kendine yer bulamamıştır. Oysa çocuk gelişimi üzerinde anne kadar babanın da önemi bulunmaktadır. Bandura (1969) çocuğun çevresindeki bireyleri gözlemleyerek model alarak kişiliğini oluştuğunu ifade etmektedir. Anne ve babanın ise çocuğun doğumundan itibaren çevresindeki ilk bireyler olduğu aşıkardır. Diğer bir taraftan Coleman (1988) tarafından ortaya atılan Sosyal Sermaye Kuramı ise çocuğun fiziksel sermayesinin (fiziksel kaynaklar), beşeri sermayesinin (anne baba eğitim durumu) ve sosyal sermayesinin (çocuğun entelektüel gelişimine sunulan katkı) babanın önemli bir yeri olduğuna değinmektedir. Ek olarak aileyi bir sistem olarak düşündüğümüzde (Sprey, 1969, s. 699) ise tüm bireyleri birbiri üzerindeki etkilere dikkat ederek bütüncül bir şekilde değerlendirmek önemlidir.

Bu çalışmanın çıkış noktası ailede annenin ve çocuğun yerine çok önem verilirken geri planda kalan ailede babanın yerini araştırmaktır. Babanın yerini araştırırken de hem babalık rollerini öğrenmek hem de bu rollerin oluşmasını etkileyen faktörleri anlamak önemlidir. Bu sayede çocuk gelişiminde etkisi olan babanın sahip olduğu rollerdeki motivasyon kaynağı öğrenilecektir. Bu çalışmanın amacı olan babaların babalık rollerini incelerken hem babalar ile hem de babaları etkilemesi muhtemel kişiler olan bireyler ile görüşme yapmaktır.

Bir bireyin davranışlarının nasıl oluştuğunu incelerken yalnızca bireyin kendisine odaklanmak doğru değildir. Birey ve davranışları şekillenirken çevresindeki insanların etkileri önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle çalışma 3 baba ve babaları etkileme ihtimalleri muhtemel olan babaların anneleri, babaları ve eşleri ile yürütülecek olup daha bütüncül bir yol ile babaların babalık rolü algıları ve nedenleri değerlendirilecektir. Bunun yanı sıra babaların babalık kavramına bakışı, babalık ile ilgili duygu ve düşünceleri ve geçmişten bugüne algılarında nasıl bir değişim olduğu gözlemlenecektir.

Günümüzde babalar için babalık programları ya da anne-baba eğitim programları mevcuttur. Şahin ve Özbey (2007, s. 40) anne-baba eğitim programlarının içeriğinin daha çok annelere yönelik olduğunu, babaların ise bu programa katılımda yetersiz olduklarını vurgulamaktadır. Programlar incelendiğinde ise daha çok çocuk gelişimi ve sağlıklı iletişim üzerine yoğunlaşıldığı, babaların babalık rollerini oluşturan geçmiş yaşantıları, duygu ve düşüncelerinin göz ardı edildiği gözlenmektedir. Diğer bir taraftan bakıldığında ise babalık rolleri üzerine çalışmalar çok azdır. Bu konuda çalışmaların artması babalık rollerine yönelik bilgilerin oluşmasına ve babanın çocuk gelişimde yer edinmesine yönelik farkındalık oluşturacaktır. Bu sayede hazırlanacak yeni programlarda babalık rolü algılarının nedenleri ile

ilgili bilgiler keşfedildiği için babalar ile ilgili derinlemesine bir analiz yapılarak programlar hazırlanabilecektir. Ek olarak babalık rolleri daha geniş bir perspektif ile değerlendirildiğinde bu roller üzerinde sistemin etkisi ihmal edilmeden realisttik bir yol ile değerlendirme yapılacaktır.

1.4. Sayıtlar

Araştırmanın sayıtları şu şekildedir:

- Yarı yapılandırılmış görüşme formunun amaçlanan cevaplara ulaştığı düşünülmektedir.
- Görüşmecilerin baskı altında kalmadan içtenlikle cevap verdikleri öngörülmektedir.
- Görüşmeci olan baba ve görüşme yapılan akrabaların (anne, baba ve eş) görüşme boyunca bu konuda birbirleri ile iletişim kurmayarak birbirlerinin duygu ve düşüncelerini etkilemediği varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma 2019-2020 yılları arasında 3 baba ve akrabalarının babalık rolü algıları ile sınırlıdır.
- Araştırma, görüşmeler süresince sorulara verilen cevaplar ile sınırlıdır.
- Görüşme süreci ve görüşmelerin analiz süreci fazla zaman aldığı için araştırmadaki katılımcı sayısının azlığı bir sınırlılıktır.
- Analiz tek bir araştırmacı tarafından yapılmış olup, iki araştırmacı çözümlemeyi ve elde edilen temaları yalnızca incelemiştir. Bu nedenle araştırmanın objektifliği bir araştırmacının yapmış olduğu analiz ve iki araştırmacının gözlemleri ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Baba: Baba kelimesinin Türk Dil Kurumu'nda anlamına bakılacak olursa, baba ilk olarak "Çocuğu olan erkek, peder" ikinci olarak ise "Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek" olarak tanımlanmaktadır. English Cambridge Dictionary ise baba kelimesi için 'bir çocuğun erkek ebeveyni' ve 'bir kadının çocuk doğurmasında rol oynamak' olarak farklı tanımlar vermektedir.

Babalık Rolü Algısı: Literatür incelendiğinde babalık rol algısına yönelik bir tanım bulunmamaktadır. Fakat babalık rolü ile ilgili yapılan tanımlarda bulunan geçim sağlama (Feldman, Nash ve Aschenbrenner, 1983), ev işini ve çocuk bakımını paylaşma (Kuzucu, 2011, s. 80) anlaşılağı üzere babalık rolü algısı bireyin bir babanın üstlenmesi gereken rollere yönelik sahip olduğı düşüncelerdir.

2. İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet

İnsan biyo-psikososyal bir varlıktır (Ünal, Arın, Karaca, Kiraz, Akdoğan, Kalyoncu, Ertenli, Bilgen, Karadağ, Erden, Kılıç, Göksülük, Karabulut, Yakut ve Alpar 2017). Diğer bir ifade ile İnsan hayatını biyolojik olgular kadar psikolojik ya da sosyolojik olgular da etkilemektedir. İnsanın yaşamında etkili olan, toplum sayesinde şekillenen ve bireylerin içselleştirdikleri bazı roller, tutumlar davranışlar bulunmaktadır. (Abrar, 2010, s. 28). Cinsiyet kavramı ise insana yalnızca biyolojik bir varlık olarak bakılamayacağını kanıtlayan en önemli alanlardan biridir. Günümüzde insanın cinsiyeti cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak ikiye ayrılmaktadır.

Unger (1979, s. 1085-86)'a göre cinsiyet organizmanın kromozomları, genleri ve hormonları ile inşa edilir. Temelde biyolojik bir olgudur, bireyin dişi ya da erkek olarak sahip olduğu biyolojik yapıları kapsar (Unger 1979, s. 1085-86). Diğer bir ifade ile bireyin dişi ya da erkek olduğunu biyolojik yönden belirlenmesi organizmanın kromozomları, genleri ve hormonları ile ilişkili olmaktadır.

Unger (1979, s. 1085-86)'a göre toplumsal cinsiyet toplumun ve bireyi içinde yaşadığı kültürün cinsiyette uygun gördüğü sosyal ve psikolojik bileşenleri tanımlar. Cinsiyetin temelde biyolojik olduğu varsayılırken bireyin cinsiyetine yönelik belirlenen roller insan yapımıdır; toplumun belirli cinsiyete sahip bireyden beklediği duygu, düşünce ve davranışları içerir. Toplumsal cinsiyet rollerinin hala bazı kesimler tarafından cinsiyet sonucu olduğunu varsaymaktadırlar (Unger, 1979, s.1085). Oysa kadınlığa ve erkekliğe yüklenen anlamların salt biyolojik olmadığı sosyal ve psikolojik bileşenleri de olduğu açıktır. Yani diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet, biyolojik olguların dışında bireye toplumsal ve psikolojik bir varlık olarak bakmak, birey rollerini edinirken bu rollerin salt biyolojik kökenli olmadığını farkında olmaktır (Turan ve Şen, 2014, s. 53). Ek olarak, yalnızca kadınlık ve erkeklik değil, kadınlık ve erkeklik ışığında oluşan annelik ve babalık rolleri de toplumsal olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, anne ve babanın geleneksel cinsiyet rollerinin bir parçası olan erkeğin 'ekmek kazanan' rolünü üstlenmesi ve kadının 'çocuğun bakımını sağlayan kişi' rolünü üstlenmesi (Moya, Expósito ve Ruiz, 2000, s. 825) tamamen toplumsal cinsiyet rollerinin yani toplumun bireylere yüklenen rollerin bir parçasıdır. Bu nedenle babalık rolleri ya da annelik rolleri incelenmek istenildiğinde ilk olarak toplumun erkeğe ve kadına daha sonra da toplumun anne ve babaya verdiği/ yüklediği rolleri incelemek gerekmektedir.

2.2. Erkeklik ile İlgili Kuramlar

2.2.1. Toplumun Erkeğe Bakışı

Türk Dil Kurumu'na göre erkek kelimesi “Yetişkin adam, bay, er kişi” ve “İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiye dölleyecek cinsten olanı” anlamına gelmektedir. Erkeklik kelimesi ise Türk Dil Kurumu'na göre “Erkekçe davranış, yiğitlik, mertlik” olarak tanımlanmaktadır. Yani, tanımlardan da anlaşılacağı üzere, ‘erkek’ biyolojik bir olgu iken ‘erkeklik’ bu biyolojik olguya yüklenen sosyolojik ve psikolojik bir tanımlardır.

Sancar (2009, s. 16-17), erkekliği bir iktidar konumu olarak görmektedir ve bugün erkeklik olarak tanımlanan rollerin aslında hegemonik erkeklik olduğunun altını çizmektedir. Hegemonik erkekliğin tanımı ise Sancar (2009, s. 27) tarafından “Genç, kentli, beyaz, heteroseksüel, tam zamanlı bir iş sahibi, makul ölçülerde dindar, spor dallarının en az birisini başarılı olarak yapabilecek düzeyde aktif bedensel performansla sahip erkeklerin temsil ettiği erkeklik” olarak ifade edilmektedir. Bir azınlığı oluşturan hegemonik erkeklik ise kendisi gibi olmayan erkekleri ötekileştirerek yok etmeyi/ erkek olarak görmemeyi hedeflemektedir. Bu sayede de iktidarı ve gücü devamlı elinde tutmakta zorlanmamaktadır. Diğer bir ifadeyle güçlü, başarılı olarak nitelendirilmeyen, sorunları sakince veya şiddetsiz çözen, rekabet etme davranışı geliştirmeyen, pasif davranışlar sergileyen erkekleri ‘erkek’ olmamakla suçlamıştır (Sancar, 2009, s. 28). Alkum (2018, s.29) kadın ve erkeğin birbirinin dikotomu yani zıddı olarak vurgulandığını belirtmiştir. Sancar (2009, s. 29)’a göre ise merhametli, empatik ve uzlaşmacı özellikler de ‘kadınsılık’ olarak nitelendirilmektedir. Bu sayede hegemonik olmayan erkekler hem erkek olmamakla hem de ‘kadınsı’ olmakla suçlanmaktadır. Buradan da anlaşılacağı gibi güç, yönetme, aktif olma, başarılı ve rekabetçi olma hem erkeklere ait özelliklerken bunlara asla sahip olmayan kadınlar ikinci planda ve ‘erkek’lerden düşük bir statüdedir. McGraw (2001, s. 2-3) ise erkeklerin davranış biçimlerinin eril kimlik, eril gen ya da eril kişilik özelliklerinden değil erkeklik kültürlerinden geldiğini savunmaktadır. Hegomonik erkeklik kendini yalnızca toplumda değil, toplumun bir sistemi olan aile içinde de göstermektedir. Hem romantik partner olarak hem de ebeveyn olarak erkekler toplumun beklediği rolleri gerçekleştirmektedirler. McGrew (2001, s. 3)’e göre saldırganlık, dominant olma ihtiyacı, duygusal olarak kendini kapalı tutma eğilimleri romantik ilişkileri etkilemektedir. Hegomonik erkeklik Green tarafından geleneksel erkeklik olarak tanımlanmaktadır. Green (1998, s. 83) geleneksel erkekliği tanımlarken 10 normdan bahsetmektedir: duyguları bastırma, feminen görünen davranış ve aktivitelerden kaçınma, iş hayatını öncelikli görme, bağımsızlık, saldırganlık, dayanıklılık, otorite kurmak için çabalama, koruyucu ve kollayıcı olma, cinsel partneri bir nesne olarak görme, homofobi.

Kısaca, Erkeklik ve kadınlığı yalnızca genler ile ya da bireyin kendine atfettiği roller ile tanımlamanın doğru olmadığına farkında olmak önemlidir. Bireye bu rolleri veren, bir erkeklik veya kadınlık duygu, düşünce, davranış örüntülerinin oluşmasını sağlayan kültürün –yani toplumun- kendisi olmaktadır. Toplumun yüklediği bu roller ise bireyin kendisini, aile yapısını, ebeveyn rollerini etkilemektedir.

2.2.2. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Toplumun beklentileri –eşin, akranların, ailenin ve iş ortamının- erkeklerin, erkeklik rollerini içselleştirmesine neden olmaktadır (Green, Bettinger, and Zacks, 1996 Aktaran McGraw, 2001). Bu içselleştirmeyi en iyi anlatan kuramlardan biri de Bem’in Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı’dır. Bem (1981, s. 354-366) toplumsal cinsiyet şeması kuramını bireylerin cinsiyetleri doğrultusundaki davranışlarını cinsiyet-temelli şematik bir süreci kullanarak genel bir örüntü oluşturmalarını sağlayan biliş sistemi olarak tanımlamıştır. Bireyin biliş sistemi, bireyin cinsiyetine göre davranışlarını oluştururken ve kendine yönelik bir benlik kavramı geliştirirken toplumsal cinsiyet şemasını kullanmasını sağlar (Bem, 1981, s. 354-366). Yani bireyler toplum içerisinde toplumsal cinsiyet rolleri nasıl tanımlanıyorsa bu tanımlardan kendine şemalar oluşturur ve bu şemalar doğrultusunda benliğini düzenleyerek davranışlarını sergiler. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı’ndan da anlaşılacağı üzere toplumsal rolleri birey tüm hayatına entegre eder. Diğer bir ifade ile kadınlık ve erkeklik rolleri kadın ve erkeklerin hayatının bir parçasında/ belirli bir kısmındaki değil tüm yaşam alanını (iş, evlilik, ebeveyn) bu roller doğrultusunda şekillendirmesini sağlar. Nedeni ise bireyin artık toplumun dayattığı bu rolleri içselleştirmesi, hayatını bu rollere göre düzenlemesi, ilişkilerini, ilişkilere yönelik algısını ve ilişkilerine yönelik davranışını toplumsal cinsiyet rolleri şeması ile oluşturmakta ve rollerini kendi benliğinin bir parçası olarak görmektedir (Bem, 1981, s. 354-366). Buradan da anlaşılacağı gibi bireylerin rolleri artık toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden inşa edilmektedir ve yaşantılarını bu roller yönlendirmektedir.

2.3. Aile Kavramı

2.3.1 Aile

Aile kavramı her birey için farklı anlama gelmektedir. Pozitif yönden manevi ilgi, şefkat, bakım ve destekleyici bir çevre anlamına gelirken diğer yönden ceza, hoşgörüsüzlük, uzaklık, yalnız hissettirebilir ve ihmali içinde barındırabilir (Yalçınöz, 2011, s. 1). Çocuğun ailesi ile kurduğu bağın pozitif veya negatif olması değişmeksizin dünyaya geldiği andan itibaren kurduğu ilk ilişki, ilk deneyimdir. Çocuğun kurduğu ilk bağ, gelecekte diğer insanlarla ve çevreyle kuracağı bağı etkilemektedir. Bowlby (1980), çocuğun birincil bakıcısı tarafından

duygusal ve fiziksel olarak ihtiyacı olan bakım karşılandığında gelecekte de ilişkilerinde daha güvenli bir bağ geliştirdiğini vurgulamaktadır. Bugün, hem biyolojik hem sosyal olarak anne ve babasına bağımlı olarak hayata başlayan bebek, anne-babası ile ilk fiziksel ve duygusal bağı kurmaktadır (Yalçınöz, 2011, s. 1). Aile kavramının merkezinde toplumsal cinsiyet bulunmaktadır. Aile kavramının temelini oluşturan anne-baba rolleri toplumsal cinsiyet rollerinden meydana gelmektedir. Anne, baba ve çocuk, aile sistemi için ayrı öneme sahiptir. Ne yazık ki geçmişte yapılan aile araştırmaları babayı bir kenara bırakarak yalnızca anne ve çocuk üzerine odaklanmıştır (Cowan, Cowan, ve Kerig, 1993, ix). Aile teorileri de aynı yoldan giderek kuramlarının temelinde anne ve çocuğa yer vermişlerdir. Cowan ve diğerleri (1993, ix) ise ailede babanın baba-çocuk ilişkileri üzerinde doğrudan, anne-çocuk ilişkileri üzerinde ise dolaylı yönden etkisi bulunduğunu vurgulamaktadır.

2.3.2. Aile İlişkileri

Modern nükleer aile yapısı anne baba ve çocuk(lar)dan oluşan bir yapıdır. Ailede anne baba ve çocuklara yüklenen farklı roller mevcuttur. Aile hem çocuk hem de yetişkin gelişiminde etkisi olan önemli bir yapıdır. Munichin (2011, s. 8)'e göre aile, işlevsel ve işlevsel olmayan fonksiyonlara sahiptir. Sağlıklı aile sistemi sınırları belirgin ve yapılandırılmış, çocuk ve ebeveyn arasında etkileşimin olduğu, kurallara yönelik çocuk-ebeveyn arasında müzakerelerin olabildiği metotları içerir (Municipin, 2011, s.8). Diğer bir taraftan sağlıklı aile sistemi, çocuğun ihtiyaçlarını göz ardı etmeden ve çocuk üzerinde aşırı baskı yapmadan, çocuğun bir birey olarak özerkliğin kabul edildiği, çocuğa destek ve rehberlik edilen, manevi ilgiyi de içinde barındıran bir ortamdır (Municipin, 2011, s. 8).

Green ve Werner (1996; akt McGraw, 2001) aile ilişkilerini tanımlarken üç bileşene ayırmıştır. Bunlardan birincisi sıcak ilişki, birlikte zaman geçirme, fiziksel samimiyet vb. anlamına gelen Yakınlık ve bakım (Green ve Werner, 1996 Aktaran McGraw, 2001). Diğer, kendini açma, çatışmadan az oranda kaçınma olarak tanımlanan iletişime yönelik açıklık (Green ve Werner, 1996 Aktaran McGraw, 2001). Sonuncusu ise yüksek ayrılma kaygısını, karşıdaki bireye sahip olmayı ve kıskançlığı içeren, içerisinde saldırgan davranışlar barındıran müdahalecilik (Green ve Werner, 1996 Aktaran McGraw, 2001). McGrew (2001, s. 6) ilk iki bileşeni aile içerisindeki etkileşim için olumlu bulurken üçüncü bileşeni ise aile etkileşim için olumsuz bir etkiye sahip olduğunu görmüştür. Diğer bir ifadeyle yakınlık/bakım ve iletişime açıklığın aile içerisinde yüksek oranda olması sağlıklı iken müdahaleciliğin aile içerisinde çok kullanılıyor olması sağlıklı bir durum değildir. Bu bileşenlere bakıp toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinden değerlendirildiğinde geleneksel erkek rollerinin yakınlık, bakım ve iletişime açıklık bileşenlerine uzak; müdahalecilik bileşenine de yakın olduğu görülmektedir. Yani

erkeklere yüklenen roller aslında hem partneri ile olan ilişkilerinde hem de ebeveyn rollerinde aileyi işlevsizleştirmektedir.

2.4. Babalık Rolü Algıları

2.4.1. Toplumun Babalığa Bakış Açısı

Baba kelimesinin Türk Dil Kurumu'nda anlamına bakılacak olursa, baba ilk olarak "Çocuğu olan erkek, peder" ikinci olarak ise "Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek" olarak tanımlanmaktadır. English Cambridge Dictionary ise baba kelimesi için 'bir çocuğun erkek ebeveyni' ve 'bir kadının çocuk doğurmasında rol oynamak' olarak farklı tanımlar vermektedir. Tanımlara bakıldığında baba kelimesini yalnızca biyolojik perspektiften açıkladıkları aşikârdır. Oysaki kelimenin yalnızca biyolojik olmadığını disiplinler arası olduğunu anne gibi babaya yüklenen anlamların da sosyal boyutları olduğunu unutmamak gerekir.

Zeybekoğlu (2013)'na göre geçmişten günümüze kadınların eğitim düzeyinde, ekonomiye katılımında ve ailenin geleneksel aile yapısından çıkıp çekirdek aile yapısına yaklaşması ile birlikte toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde değişimler olmuştur. Annelik ve babalık rolleri ise toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki değişimler ile birlikte gitgide birbirine yaklaşmaktadır. Zeybekoğlu (2013)'na göre baba çocuğun cinsel, kişilik ve zekâ gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra çocuk babayı rol model olarak cinsiyetlere yönelik tutumlarda bilgi edinirken bir taraftan da erkek çocuklar gelecekte bir ebeveyn olarak çocuklarına nasıl davranış sergileyeceklerine yönelik bir rol model olarak babayı görürler (Zeybekoğlu, 2013). Ek olarak, kız çocuklarında babaların çocuk bakımına katılımına yönelik düşünceleri de babalarını gözlemleyerek oluşur. Zeybekoğlu'na göre babalık, annelik kavramından çok daha farklıdır. Nedeni ise annenin kimsenin onayına ihtiyaç duymadan hamile olduğu andan itibaren doğacak çocuğun kendi çocuğu olduğunu bilmesi fakat babanın bu bilgi için annenin onayına ihtiyaç duymasındır(2013). Babalık rollerinin temelinde çocuğun ve çocuğun annesinin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak bulunmaktadır Erkek annenin ve çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak için uzun çalışma saatlerini kabullenmektedir. Fakat bu kabulleniş ise evde daha az zaman geçirmesi sebebi ile çocuk ile etkileşiminin azalmasına neden olmaktadır (Zeybekoğlu, 2013).

Çocuğun iyilik halinin, sosyal gelişiminin ve bilişsel yeterliliğinin babanın duygusal yakınlığı, çocuğa yönelik bağlanma tarzı ve çocuğa kaynak sağlaması ile ilişkili olduğu bilinmektedir. Ek olarak babanın, biyolojik çocuğu ile yaşayıp yaşamaması, ailenin ekonomik statüsü, babanın yaşı çocuğun yalnızca iyilik halini ve sosyal- bilişsel gelişimini değil akademik başarısını, psikososyal gelişimini, suç ve suçluluk oranını da etkilemektedir (Caspersen, 2002).

Baba-çocuk etkileşimine bakıldığında saygı ve itaat kültürü nedeni ile iletişimin az olduğu görülmektedir. Baba, çocuğun kendisine saygı duymasını ve itaat etmesini beklediği için ya çocuğuna mesafeli davranmayı ya da kendini aile içinde olan olayların dışında tutarak saygınlığını ve aile içerisindeki gücünü korumayı amaçlamaktadır (Zeybekoğlu, 2013).

Anne ve babaların katılımına bakıldığında annelerin özellikle çocuk bakımı ile ilgili konulara zaman ayırdığı babaların ise çocuk ile oyun oynamaya zaman ayırdığı gözlenmektedir. Daha net ifade etmek gerekirse anneler çocuklarıyla babalardan daha çok oyun oynamaktadır fakat baba-çocuk etkileşiminin büyük bir parçasını oyun oluşturmaktadır (Lamb, 2000). Lamb'a göre (1981a) annelerin daha çok çocuk bakımını üstlenmeleri ve babaların ise oyun oynamaları, babaların çocuk bakımına daha az yatkın olduğu anlamına gelmemektedir. Yeni doğanlar ile yapılan araştırmada baba ve annelerin çocuk bakımına aynı ölçüde yetkin olduğunu göstermiştir (Lamb, 1981a). Bu da annelik içgüdüsünün daha fazla olmadığını, aksine annelerin çocuk bakımına yatkınlığının nedenini daha çok ihtiyaçlarına zaman ayırma nedeniyle yani 'iş üstünde' öğrenildiğini göstermektedir.

2.4.2. Geçmişten Günümüze Babalık Roller

Çocuk gelişimine babanın katkısına bakmamız gerekirse, geçmişte baba dominant, ahlaki rehber ve 'ekmek kazanan' ebeveyn olarak tanımlarken daha sonrasında çocuğun toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda rol modeli, evlilik ilişkisinde destek ve çocuğa manevi ilgi gösteren kişi olarak da roller edinmiştir (Lamb, 2000).

Geçmişten günümüze babalık rollerine bakıldığında 1760-70'li yıllarda babaların çocukları dini materyallere çalıştırarak, ahlaki değerlere uygun yetiştirilmesine önem verilmektedir. Bu dönemde kutsal kitapları okuyabilmeleri için çocuklara okuma-yazma eğitimini de üstlenen yine babalar olmaktadır (Lamb, 2000). Lamb'a göre, sanayileşme yıllarında ise babanın sorumluluğu ahlak öğreticiliğinden 'ekmek kazanan' olarak değişmiştir. Sanayileşme dönemi öncesinde 'ekmek getirme' konusunda anne ve baba aynı oranda sorumluluğa sahipken, sanayileşme ile birlikte ev endüstrisi ayrı bir önem kazanmış ve kadınlar ev sorumluluklarına yönelirken 'ekmek kazanma' sorumluluğu erkeğe düşmüştür (2000). Pleck'e göre ise 1930-40'lı yıllarda ise babaların özellikle erkek çocuklarının toplumsal cinsiyet rollerinin gelişmesinde büyük bir rol oynadığı gözlenmektedir. 1970'li yıllar ve devamında ise aktif bir şekilde çocukların aktivitelerine ve bakımlarına katılımlarının artması ile birlikte "yeni babalık" oluşmaya başlamıştır (Lamb, 2000).

Çocuk bakımına babanın katılımı üç ana başlık çerçevesinde ele alınabilir; meşguliyet (engagement), ulaşılabilirlik (accessibility) ve sorumluluk (Lamb, Pleck, Charnov, ve Levine, 1985; 1987). Meşguliyet kavramı, çocuğu besleme, ödevlerinde yardımcı olma, oyun oynama gibi çocuklar ile birebir etkileşimi içerirken; çocuk ile ilgili işlerle meşgul olmayı ya da çocuk

oyun oynarken bir kenarda onu izleme gibi etkileşimden uzak davranışları içermemektedir (Lamb, 2000). Yani meşguliyet, çocuk ile ilgilenme, çocuğun sosyal, fiziksel ve duygusal ihtiyaçları için etkileşim içinde olma anlamına gelmektedir. Ulaşılabilirlik ise çocuk ile direkt iletişim ve etkileşim içinde olunmasa bile çocuğa istediği zaman ulaşma rahatlığını vermektir. Birinci derecede bir etkileşim gerektirmeyen durumlardır. Çocuk yan odada oyun oynarken yemek hazırlama veya çocuk ayağının altında iken yemek hazırlama buna örnek olarak verilebilir (Lamb, 2000). Sorumluluk ise çocuğa refahı ve bakımı için nihai yardımı verebilmektir. Çocuk bakımı için gerekenleri düzenleme, çocuğun sağlık ihtiyaçlarını karşılama, giysilerinin olduğundan emin olma, hasta olduğunda gerekli desteği sağlama gibi temel ihtiyaçları için gerekli sorumluluğu üstlenme olarak ifade edilmektedir (Lamb,2000).

2.4.3. Türkiye’de Babalık Rollerinin Algısı

Baba kavramı dünyada olduğu gibi Türkiye’de de çok yakın zamanda öne çıkmakta, çalışmaların geçmişi 1980’li yılların öncesine dayanmamaktadır. Türkiye’de hala geleneksel baba yapısı yerini korumakta ve babalık rolleri ataerkil yapının içerisinde şekillenmektedir (Ivrendi ve Işıkoğlu, 2010, s. 519). Yalçınöz (2011, s. 43) ise Türkiye’de geleneksel aile yapısının, aile üyelerinin birbirine çok güçlü bağlarla bağlı olmasını beklediğini ve bireylerin birbirine bağımlı olduğu bir model olduğunu vurgulamaktadır. Geleneksel aile yapısının ise hala Türkiye’de en geniş kitleyi kapsadığını unutmamak gerekir (AÇEV, 2018b, s.24). Geleneksel aile yapısının içerisindeki geleneksel babanın özellikleri ise koruyan, kollayan, disiplin eden, saygı duyulan ve korkulan bir ebeveyn olmaktır (Yalçınöz, 2011, s. 44). Ek olarak, geleneksel baba rolleri ile uyumlu babalar tolerans gösterici, izin verici, bağımsız olmaya cesaret eden bir ebeveyn yerine yüksek derecede kontrol etmeye odaklı bir baba tutumu sergilemektedir (Yalçınöz, 2011, s. 44). Kırk yıl öncesinde Türkiye’de hem kadınların işgücüne katılımının artması ile hem de sanayileşme ve şehirleşme ile birlikte sosyal, kültürel ve ekonomik değişimler meydana gelmiştir (Ivrendi ve Işıkoğlu, 2010, s. 519). Türkiye’de hala ataerkil yapının devam etmesine rağmen (AÇEV, 2018b) toplumdaki değişimler aile yapısında da değişimleri beraberinde getirmiştir (Ünlü, 2010, s. 70).

AÇEV (2018c, s.24) Türkiye’de babalık üzerine yaptığı projede beş çeşit babalık rolü algısı ortaya çıkarmıştır: Geleneksel Babalık, Yeni Gelenek Babalık, Hevesli Babalık, Gayretli Babalık, Çizgi Dışı Babalık. Geleneksel babalık, gelişimi açık olmayan, disiplinli ve çocukları ile yakınlık kurmayan babalar olarak tanımlanmaktadır (AÇEV, 2018c, s.24). Yeni geleneksel babalık ise geleneksel baba özelliklerine çok yakın olmakla birlikte kız çocukları ile yakınlık kurmaya daha yatkın babalar olarak tanımlanmaktadır(AÇEV, 2018c, s.24). Yeni geleneksel babalık ve geleneksel babalık, hegomonik erkeklik ile özdeşleşmektedir (AÇEV, 2018c, s.24). Hevesli babalık, geleneksel babalık rollerine sahip olmak ile birlikte kendi kararları ile bir

sonraki aşama olan gayretli babalık rolü davranışlarını da sergileyen babalardır(AÇEV, 2018c, s.24). Gayretli babalık ise toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız hareket eden babalık anlamına gelmektedir ve hevesli babalık ile gayretli babalık rollerine sahip erkekler arada kalmış erkekler olarak tanımlanmaktadır(AÇEV, 2018c, s.24). Çizgi dışı babalık ise liberal, çocuğuna yakınlık kurabilen, paylaşımcı babalar olarak ifade edilmektedir (AÇEV, 2018c, s.24).

Babalık rolü algıları ile ilgili kullanılan olumlu ve olumsuz temalara bakılacak olunursa, geçim kavramı olumlu olarak görülen ve kadın ve erkekler tarafından babalık rolü algıları için vurgulanan bir kavramdır(AÇEV, 2018c, s.29). Kadınlar sevgi, ilgi, güven gibi kavramları babalık rolleri için kullanırken erkekler rehber olma kavramına daha çok öncelik vermişlerdir, bununla birlikte disiplin kavramı ise kadın ve erkek için kullanılan ve babalık rolleri için olumlu görülen bir kavramdır(AÇEV, 2018c, s. 29). Fakat burada dikkat çeken bir diğer şey ise disiplinli olmanın olumlu görülmesinin yanında baskıcı kavramı olumsuz olarak erkekler tarafından daha çok kullanılmaktadır (AÇEV, 2018c, s.29).

2.5. Babalık Rolü Algılarının Çocuk Ve Baba Üzerine Etkisi

2.5.1. Çocuk Bakımına Baba Katılımının Çocuk üzerindeki Etkisi

Çocuk bakımına baba katılımının erkek gelişimi üzerindeki etkileri gibi çocuk gelişimi üzerinde de etkileri vardır. Bu etkileri ise açıklamaya yardımcı olan bazı teoriler bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Sosyalleşme Kuramı ve Bağlanma Kuramı Ve Sosyal Sermaye Kuramı'dır.

2.5.1.1. Sosyalleşme Kuramı

Farklı yaklaşımlara göre sosyalleşme çocuk yaşamı için çok önemlidir ve sosyalleşme çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel yönlerinin gelişiminde önemli bir destektir (Grusec ve Davidav, 2010, s. 687). Bandura (1969)'ya göre çocuklar ebeveynleri ile etkileşime geçip, gözlem yapmayı, ve onları model alarak davranış sergilemeyi öğrenmektedirler (Lewis, J. M., 2011, s. 87). Diğer bir ifade ile çocuk birçok davranış gibi sosyal davranış sergilemeyi de -yani sosyalleşmeyi de- ebeveynlerinden öğrenmektedir. Yani ebeveyn ilişkileri sosyalleşme için merkez bir rol üstlenmektedir (Grusec ve Davidav, 2010, s. 687). Bandura (1977)'ya göre gözlemleyerek öğrenme insanlar için en temel öğrenme biçimidir ve bireyler gözlemleyerek kendini düzenleme, saldırganlık, ahlaki davranışlar, sağlamlık gibi sosyal davranışları kazanırlar. Geçmişten günümüze babanın saldırganlık ve ahlaki davranışlar konusunda çocuk için rol model olduğuna daha önce de vurgulandığına göre, çocukların bu davranışları babalarını gözlemleyerek edindikleri ve sosyal hayatlarına da entegre ettikleri aşikârdır.

2.5.1.2. Bağlanma Kuramı

Çocuk bakımına babanın atılımının önemini vurgulayan diğer bir kuram ise bağlanma kuramıdır. Bowlby, White ve Karnac (2004, s. Xviii- XIX)'e göre bağlanma kuramı insan yaşamının başlangıcından itibaren bakım veren yetişkin ile duygusal bir bağ gerçekleştirmeyi amaçlar. Diğer bir taraftan psikoterapi duygusal hayatın erken çocukluk döneminde inşa edildiğini ve duygusal problemlerin de temelinde çocuklukta yaşanan korku, acı, suçluluk gibi duygular işe şekillendiğini ve yetişkinlerin bu bağlamda çocukları çok etkilediğini öne sürmektedir (Bowlby, White ve Karnac, 2004, s. 11). Bireyleri, yaşamlarının başlangıcından itibaren tanıyan, iletişim ve etkileşim halinde olan ebeveynlerden biri de babalarıdır. Lamb (2000)'a göre baba-bebek arasında bağlanma, bebeğin hayatının ilk aylarında babanın bebek ile geçirdiği zamanın miktarı ile ilişkilidir ve babanın, bebek ile etkileşimi ise çocuk gelişimini dolaylı ve direkt olarak farklı şekillerde etkilemektedir. Diğer bir taraftan kendi ebeveynlerinden ihtiyaç duyduğu ilgiyi alan ve güvenli hisseden bir çocuk gelecekte kendisi ebeveyn olduğunda da aynı şekilde davranmaktadır (Bretherton, I.,1985, s. 12). Pleck (2007, s. 198) ise anne-çocuk arasındaki bağlanma kadar baba-çocuk arasındaki bağlanmanın da önemli olduğunu ve anne-çocuk baba-çocuk arasındaki bağlanmanın etkilerinin birbirinden farklı olduğunu vurgulamıştır.

2.5.1.3. Sosyal Sermaye Kuramı

Babanın çocuk bakımına katılımını vurgulayan kuramlardan biri de Sosyal Sermaye Kuramı'dır. Coleman (1988, s. 109)'a göre kuram en az üç çeşit aile sermayesi geçmiş olduğuundan bahsetmektedir: finansal sermaye, beşeri sermaye ve sosyal sermaye. Finansal sermaye, ailenin serveti veya geliri ile ölçülür ve başarıya yardımcı olabilecek fiziksel kaynakları sağlar: evde çalışmak için sabit bir yer, öğrenmeye yardımcı olacak materyaller, aile sorunlarını düzleyen finansal kaynaklar(Coleman, 1988, s. 109). Beşeri sermaye yaklaşık olarak ebeveynlerin eğitimi ile ölçülür ve öğrenmeye yardımcı olan çocuğa bilişsel bir ortam için potansiyel sağlar (Coleman, 1988, s. 109). Aile içindeki sosyal sermaye ise çocuğun entelektüel gelişimi için önemlidir ve aile içerisindeki iletişim ve etkileşimin kalitesini açıklamaktadır (s. 109). Pleck (2007, s. 198) ise çocuğa sağlanan sosyal ve finansal sermayeyi analiz etmektedir ve annelere oranla babaların daha çok maddi sermaye sağladığı, sosyal sermayede ise annelerin daha etkili olduğu sonucuna ulaşmaktadır.

2.5.2. Babalık Rollerinin Erkek Gelişimi Üzerinde Etkisi

Gelişim ve değişim insan doğasının bir parçasıdır ve çocukluk ya da ergenlik döneminde biten bir süreç olmayıp yaşam boyunca devam etmektedir. Bireylerin yaşantıları gelişimi ve değişimi tetikler, hayata ve çevreye bakış açılarını değiştirir. Ebeveyn olmak ise bireyleri

etkileyen en önemli yaşantılardan biridir. Ivey, Ivey, Myers ve Sweeney (2005, s. 80)'a göre Erikson'un bahsettiği yaşamımız sekiz aşamadan oluşmaktadır ve her bir aşamaya ait farklı gelişim görevlerimiz vardır. Erikson'un tanımladığı sekiz aşamadan biri de orta yetişkinlik dönemini kapsayan (30-60) üretkenliğe karşı durgunluk evresidir. Ivey ve diğerleri (2005, s. 80) bu evrede bireylerin ailenin diğer fertlerine ve içinde bulundukları topluma bir değer kazandırma ihtiyacında olduklarının altını çizmektedir. Karacan ve Berument (t.y., s. 138) ise kendi gelişimini sağlama, yeni bir şey üretme (fikir, çocuk) ihtiyacının nedeninin de Erikson'un kuramında bahsettiği üretkenlik ihtiyacı doğrultusunda olduğunu savunmaktadır. Yani ebeveyn olmak orta yetişkinlik döneminin (30-60 yaş) yetişkin olma temeli ve merkez görevlerden biridir (Ambert, 1994, s. 529). Palkovitz, (2002, s. 3)'e göre bir çocuğun gelişiminde baba olarak aktif rol oynamak, erkeğin daha olgun olmasını ve yeni bir gelişim seviyesine geçmesini sağlar. Diğer bir ifade ile çocuğun gelişiminde aktif katılım sağlamak yetişkin erkeğin gelişimi ve olgunlaşması için önemli ve zengin bir bağlam sağlamaktadır (Palkovitz, 2002, s. 3). Genellikle çocukların gelişimi tartışılırken; ebeveyn olmanın dahi yetişkin olmanın üzerinde önemli bir role sahip olduğu unutulmamalıdır. Patkovitz (2002, s. 59) araştırmasında çocuk sahibi olduktan sonra erkeklerin yaşamında ve yaşam stillerinde nelerin değiştiğini sormuş ve cevaplardan beş ayrı tema oluştuğunu görmüştü: yuva kurmak, daha fazla verici (bağışlayıcı) olmak, daha fazla sorumluluk sahibi olmak, üretmek, baba olma karşısında sarsıntı (şok) yaşamak. Araştırmada ortaya çıkan temalar incelendiğinde çocuk sahibi olmanın erkek gelişimi üzerinde duygu, düşünce, davranış bağlamında birçok değişikliği sağladığı görülmektedir.

Çocuk sahibi olmak yetişkin erkek yaşamının üç önemli alanını etkilemektedir: Benlik alanları, sosyal alanları ve iş alanları. Aşağıda bu alanlar açıklanmıştır.

2.5.2.1. Benlik Alanları

Palkovitz (2002, s.50)'e göre yetişkin erkeklerin çocuk sahibi olduktan sonra benmerkezci davranışları azalmaktadır. Davranışları daha fedakârlık ve özveri içermektedir. Bu alanda yetişkin erkeklerin baba olduktan sonra daha egosentrizmden uzak ve fedakâr bireylerin olmaları yanında duygu durumlarındaki değişimlerinden de bahsetmek gerekmektedir. Babalık, erkeklerde hem negatif hem de pozitif duyguları beraberinde getirmektedir. Patkovitz (2002, s. 72-76) araştırmasında pozitif duyguları belirli temalar ve alt temalara ayırmış ve şu sonuca ulaşmıştır: sevinç (sevinç, mutluluk, zevk), sevgi (sevgi, bakım, yakınlık, arzu), gurur (gurur, memnuniyet, kendine değer, başarı), eğlence (eğlence, heyecan, coşku), arkadaşlık (arkadaşlık, aile, tamamlanmış hissetme). Babaların sahip olduğu negatif duygular ve alt duygu temaları ise şu şekildedir: öfke (öfke, hayal kırıklığı, tahriş, sabırsızlık), korku (korku, şüphe, karışıklık, endişeli, kaybolmuşluk), suçluluk ve yorgunluk (Patkovitz 2002, s. 72-76).

2.5.2.2. Sosyal Alanları

Çocuk bakımı zaman ve emek gerektirmektedir. Bu nedenle ebeveyn olmak bireylerin hayatlarında daha fazla fedakarlık yapmalarını gerektirmektedir. Bireyler çocuk sahibi olmadan önce zamanlarını ve enerjilerini sosyal yaşamlarına istedikleri ölçüde ayırabilecekken, çocuk sahibi olduktan sonra dış dünyaya ayırdıkları zaman ve enerjide azalmalar olmak durumundadır. Çocuk ile birlikte sosyal alanlardan etkilenen en önemli alan da aile yaşamıdır. Çiftler çocuk sahibi olduktan sonra birbirlerine ayırdıkları zaman azalmış, stres oranları ise artmıştır; diğer bir taraftan ise birbirlerine olan bağlılıkları ve ilişkide olgunluk seviyeleri de yükselmektedir (Patkovitz, 2002, s. x). Patkovitz (2002, s. x) araştırmasında erkeklerin genellikle çocuk sahibi olduktan sonra kendi ebeveyn ve kardeşlerine daha yakın olduğunu söylemektedir, fakat diğer bir taraftan ise arkadaşlık ilişkilerinin ise zayıfladığı, dışarıda arkadaşları ile zaman geçirmeye vakit bulamadıkları belirtilmektedir.

2.5.2.3. İş Alanları

İş alanında erkeklerin görüşleri ikiye ayrılmaktadır; bir kısmı aile ve iş arasında etkileşimin iyi olduğunu ve aile hayatının iş yaşamları üzerinde olumlu etkileri olduğunu vurgularken, diğer bir grup ise olumsuz etkilerinden bahsetmiştir (Patkovitz, 2002, s. X). Genel anlamda maddi yükümlülükler, iş güvenliği, sosyal yardım paketleri, iş saygınlığı ve işyerindeki esnek programlar ailenin işleyişine olumlu katkıda bulunmaktadır (Patkovitz, 2002, s. X). Fakat, aile rahatsızlıkları iş yerinde bir dikkat dağınıcı olabilir ve “iş e eve getirme” (fiziksel, zihinsel veya duygusal olarak), uzun çalışma saatleri ve işyerinde esneklik eksikliği aile ve iş dengesini kurmada babaları zorlamaktadır (Patkovitz, 2002, s. X)

2.6.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal Öğrenme Kuramı Bandura tarafından öne sürülen, bireylerin davranışlarının şekillenme sürecini açıklamayı amaçlayan bir kuramdır. Bandura'ya göre Sosyal Öğrenme Kuramı'ndan önce bilim insanları insan davranışlarını ihtiyaçlarına, dürtülerini, içsel odaklarına odaklanarak değerlendirmektedir (Bandura, 1977). Oysa Bandura Sosyal Öğrenme Kuramı ile birlikte öğrenmeye farklı bir boyut kazandırmaktadır. Bandura (1963, s.1) çocukların birçok eğitim almalarına rağmen özellikle kişilik gelişimlerinin kendi ebeveynlerini gözlemleyerek gerçekleştiğini ve gözlem yolu ile edindikleri kişilik gelişimlerinde doğrudan bir eğitim almadıklarını ifade etmektedir. Connor, Matias, Futh, Tantam ve Scott (2012, s. 359) ise çocukların duygu düzenleme, problem çözme, iletişim kurma stratejileri gibi öğrenmeleri çevre yolu ile deneyimleyerek edindiklerini belirtmektedir. Diğer bir ifade ile yaşamın birçok alanında ihtiyaç duyulan problem çözme, duydu düzenleme gibi beceriler çevreyi gözlemleyerek edinilmektedir.

Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre birey öğrenme sürecinde yalnızca çevreyi ya da içsel kaynaklarını kullandıklarını değil iki kaynağı da kullanmaktadır. Diğer bir ifade ile çevre ve içsel kaynaklar öğrenme sürecine birlikte katkı sunmaktadır (Bandura, 1977, s. 2). Bazı kuramların aksine Sosyal öğrenme kuramı bir öğrenmenin gerçekleşmesi için bireyin davranışına yönelik direkt bir tepki ile karşı karşıya kalmasının gerekmediğini savunmaktadır (Bandura, 1977). Bandura (1969, s. 217) sosyal öğrenmenin gerçekleşebilmesi için model alınacak bireye ve bu bireyin davranışlarına tepki verecek diğer bir kişiye ihtiyaç olduğunu ifade etmektedir. Bandura'ya göre birey model alacağı davranış, davranış gösteren bireye verilen tepkiye göre düzenlemektedir (1977, s. 3). Diğer bir ifade gösterdiği davranıştan ötürü birey ödül alıyorsa gözlemleyen de aynı davranış göstermektedir. Diğer bir taraftan birey gösterdiği davranıştan dolayı cezalandırılıyorsa gözlemleyen de davranış sergilememeyi tercih etmektedir. Ek olarak Bandura davranış kavramını vurgulayarak bu davranışın motor, bilişsel davranış ya da psikolojik olabileceğini ifade etmektedir (1996, s. 218). Diğer bir ifade ile bireylerin yalnızca psikomotor davranışları değil psikolojik ve bilişsel davranışları da model alınabilmektedir. Navabi'ye göre sosyal öğrenme üç aşamadan oluşmaktadır: gözlem, taklit etme, model alma (2011, s. 13). Ek olarak Bandura'ya göre sosyal öğrenmenin gerçekleşmesi için davranışın açığa çıkmasına gerekmemektedir (1965).

1900'lü yılların sonlarında ise Bandura'nın sosyal öğrenme kuramını sosyal bilişsel öğrenme kuramı olarak güncellediği görülmektedir.

2.6.2. Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler davranışlarını yalnızca içsel motivasyon ile değil çevrenin de etkisi ile gerçekleştirmektedir (Bandura, 1999, s. 4). Bireyler gelecek zamanda gösterecekleri davranışlar için hipotezleri değerlendirmekte, olası sonuçları düşünmekte, strateji belirlemekte ve tüm bunların sonucunda davranışa dökmektedir (Bandura, 1999, s. 5). Navabi'ye göre Bandura'nın sosyal bilişsel öğrenme kuramının üç temeli bulunmaktadır. Bunlar: çevresel faktörler; bilişsel, duyuşsal olayları içeren kişisel faktörler ve davranıştır (2011, s. 15). Bireyin gözlemlediği davranış performansına dökmesi ise öz düzenleme kapasitesi ile ilgilidir. Bandura (2001, s. 8) öz düzenleme sayesinde bireylerin kendi eylemlerini, duygulanımlarını ve düşüncelerini yönlendirdiğini ve bir davranış gerçekleştirme ya da gerçekleştirilmeme kararı aldıklarını ifade etmektedir.

2.7. Konu İle İlgili Araştırmalar

Yetişkin erkeklerin babalık rolü algısı ile ilgili literatürde az sayıda yer almaktadır. Buna rağmen son yıllarda yapılan çalışmalar ile konunun günden güne öneminin arttığı ve araştırmacıların dikkatini çektiği gözlenmektedir. Özellikle çocuk bakımına babanın katılımı ve

baba katılımının çocuk üzerindeki etkisi gibi babalık rolü algıları konusu ile bağdaşan konularda araştırmalar günden güne artmaktadır. Bu bölümde ise babalık rolü algısı konusu ile bağdalan araştırmalara yer verilecektir.

2.7.1. Ulusal Araştırmalar

Türkiye’de de az sayıda olmasına rağmen 90’lı yıllar ile yetişkin erkeklerin babalık rolü algısı çalışılmaya başlanmıştır. Güngörmüş-Özkardeşler ve Arkonaç (1998, s.253-63) ise araştırmalarında iki farklı eğitim statüsündeki erkeklerin babalık rolü ve ideal babaya yönelik algıları üzerinde bir çalışma yapılmaktadır. Araştırmada random bir şekilde 80 baba seçilmiştir. Bu babalar ise yarısı üniversite yarısı ilkokul mezunu babalar seçilmiştir ve babaların ise bir kısmı kız çocuk bir kısmı ise erkek çocuk sahibidir. Çalışmada Odaklaştırılmış İçebakış Tekniği kullanılmıştır. Araştırmada babalara kendilerini nasıl tanımladıkları, baba olarak nasıl tanımladıkları ve ideal babayı nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Bulgular ise ilkokul mezunu babalar ideal babayı eve ekmek getiren, çocuğunu terbiyeli disiplinli yetiştiren ebeveyn olarak tanımlarken, üniversite mezunu babalar ise ideal babayı çocukların problemlerini paylaşan, yakın ve yarınlarnı düşünen eşine yardımcı babalar olarak tanımlamıştır.

Karadayı (2001) çalışmasında amacını gençlerin kendi babalarının babalık rollerini nasıl algıladıkları, babalarının babalık uygulamalarını nasıl değerlendirdiklerini ve kendilerinin babalık rolüne yönelik tutumlarının nasıl olduğunu belirlemiştir. Araştırma için kişisel bilgi formu, gencin kendi babasını değerlendirmesine yönelik soru kâğıdı, gencin babalık rolüne ilişkin kendi görüşlerine yönelik soru kâğıdıdır. Üniversite öğrencilerinin babalık rollerine yönelik tutumları kendi babalarının babalık rolüne yönelik algılarındaki çağdaşlık ile ilişkilidir. Bunun haricinde kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden babalık rolü algılarına yönelik algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin kendi babalarına yönelik tutumları ile kendi babalık tutumları arasında babalık rolü algısı ile ilişkili bulunmamaktadır.

Ünlü (2010) yaptığı çalışmada 0-8 yaş arası çocuk sahibi olan babaların çocuk bakımına yönelik davranışları öğrenmek için gerçekleştirilmiştir. Araştırma, babalar ve babaların babaları ile yürütülmüştür. Babanın çocuk bakımına yönelik katılımlarını etkileyen etmenlerin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma Nicel Araştırma Yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup araştırmaya 528 baba katılmıştır. Çalışmada Babalık Ölçeği, Baba Katılım Ölçeği ve Eş destek Ölçeği kullanılmıştır. Bulgular ise hem babaların hem de babaların babalarının en çok geçim sağlama rolünde görev edindiklerini en az ise ulaşılabilir olma temasında rol üstlendiklerini göstermiştir. Bunun haricinde, demografik bilgiler ışığında, babanın baba olma yaşının ve eşinden destek görme oranının da çocuk bakımına katılımını etkilediğini göstermiştir. Başka bir bulgu ise kendi babalarının çocuk bakımına katıldığını gören erkeklerin babalık deneyimlerinde de çocuk bakımına daha aktif katıldığını göstermiştir.

Kuzucu (2011, s. 79-91)'in araştırması babalık rollerinin zaman içerisinde nasıl değişim gösterdiğini ve baba katılımını etkileyen faktörlerin incelenmesine yönelik yapılan araştırmaları içermektedir. Kuzucu (2011)'nin derleme çalışmasına göre babaların, çocuk bakımına katılımını etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en çok dikkat çekenleri ise babanın cinsiyet rolüne yönelik tutumları, babanın eğitim durumu, babanın yaşı ve partnerin babanın çocuk bakımına katılımına yönelik tutumu, çift olarak evlilik ilişkilerindeki uyum, çocuğun yaşı ve cinsiyeti babanın çocuk bakımına katılımını etkileyen etmenlerdir. Kuzucu (2011) araştırmasında gelecekte baba katılımının çocuk üzerinde nasıl etkisi olduğunu belirlemeye yönelik yapılacak araştırmalar için diğer ebeveynin çocuk bakımı üzerindeki etkisinin kontrol edilerek araştırmanın yapılmasını önermektedir.

Yalçınöz (2011)'ün çalışmasının amacı iki kuşak babalar arasında kuşaklararası bir çalışma yaparak babaların çocuk bakımına katılımlarını ve babalık rolü tutumlarını incelemektir. Çalışma nitel araştırma yöntemi ile yapılmıştır. Her biri en az bir çocuğu olan on beş evli erkek ile bireysel-derinlemesine görüşme yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır ve Temellendirilmiş Kuram yöntemi ile araştırma analiz edilmiştir. Bulgular ise babaların kendi babalarını daha çok uzak, otoriter, evin geçimini sağlayan babalık modeli ile betimlerken kendilerini -çocukları ile ilişkilerini- çocuklarının hayatına hem fiziksel hem de duygusal olarak daha fazla dâhil olan, liberal tutum sergileyen ebeveyn olarak tanımlamışlardır. Araştırma ise yeni nesil babaların, geleneksel babalık tutumları ile modern babalık tutumları arasında bir entegrasyon çabası içinde olduklarını açıklamaktadır.

Çetin- Ünlü, Ş. (2015)'in araştırması çocukların babalık algılarını ve annelerinin babalık algılarını öğrenmek için gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 50-72 aylık 40 çocuk ve çocukların aralarından 17 tanesinin anne ve babası seçilmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiş olup yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Bulgular ise çocuğun babalık algılarının babanın davranışına göre şekillendiğini, çocukların çoğunluğunun baba katılımını orta düzeyde algıladığını ve çocukların ailedeki diğer bireylere oranla baba katılımını daha düşük gördüğünü göstermiştir. Diğer bir önemli bulgu ise çocuğun ve annenin baba katılımına yönelik algılarının birbirleri ile yakın olduğudur.

Telli ve Özkan (2016) tarafından yapılan çalışmada 3 ve 6 yaş arası çocuğa sahip babalar ile araştırma yapılmıştır ve araştırmada babaların babalık rolü algıları ile bu algıların oluşmasını etkileyen etmenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırma Giresun ilindeki 20 anaokulundan 8 anaokulu seçilerek yapılmıştır. Araştırma babayı kapsamaktadır. Araştırmada 'kişisel bilgi formu' ve 'babalık rolü algı ölçeği' kullanılarak toplanmıştır. Sonuçlar ise babaların eğitiminin, mesleğinin, gelir durumu algısının, aile tipinin, baba olma yaşının babanın katılımını etkiledi görülmektedir.

Önalın (2016)'nın çalışmasının amacı babaların çocuk bakımına katılımının çocuğun gelişimi üzerindeki etkisi incelemek olarak planlanmıştır. Çalışma Türkiye'deki erken ergenlik dönemindeki çocuklar arasında yapılmıştır. Araştırma hem nitel hem nicel yöntemler kullanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma analizinde babanın etkilerine bakılarken anne değişkeni kontrol altında tutulmuştur. Sonuçlar ise baba katılımı incelendiğinde babaların ergenin empati, çatışma çözme becerisi ve olumlu benlik geliştirmede çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Araştırmacı ise gelecekte bu konuda yapılacak araştırmalar için kültürel ve çevresel bir bakış açısı ile araştırılmasını ve baba çocuk arasındaki çatışma ve barışma stratejilerini de içermesini önermektedir.

2.7.2. Konu ile ilgili yurtdışında yapılan Araştırmalar

Radin (1981) çalışmasının amacı babaların çocuk bakımına katılımlarını artmasının nedenlerini ve sonuçlarını araştırmaktır. Araştırma elli dokuz evli, orta-sınıf, beyaz ve okulöncesi dönemde çocuğa sahip babalar ile yapılmıştır. Araştırmadaki ailelerin 1/3 'ünde birincil bakım veren kişi baba, 1/3'ünde anne ve 1/3'ünde anne ve babanın bakım verme oranı eşittir. Araştırma nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bulgular babanın çocuk bakımına katılımında annenin kendi babasına olan duygularının etkisinin yüksek olduğunu göstermiştir. Babanın katılımının yüksek olması ise çocuğun -özellikle kız çocuğunun- bilişsel gelişimleri için oldukça yararlı olduğunu göstermiştir. Ek olarak çalışmada, babanın birincil bakım veren kişi olmasının ailede oluşturduğu avantaj ve dezavantajlar tartışılmıştır.

Kowlessar (2012) tarafından yapılan çalışma, eşlerin hamilelik sürecinde babaların duygusal, psikolojik ve fizyolojik değişimlerini anlayabilmek amacı ile yapılmıştır. Metaanaliz yöntemi ile babaların, eşlerin hamilelik dönemlerinde yaşadıkları deneyimlerin çalışıldığı on üç nitel araştırma kullanılmıştır. Çalışmada amaç baba adaylarının deneyimlerini anlamlandırabilmek ve profesyonel bir yardım sürecinde ihtiyaç duydukları desteğine yönelik temalar oluşturmaktır. Bulgular baba adaylarının, eşlerinin hamilelik döneminde zorlandıkları durumları beş tema altında toplamıştır. Bunlar: Gebeliğe Duygusal Yanıtlar, Refah, Psikolojik Uyumsuzluk, Gerçekliği Kabul ve Uyum, Kimlik Gelişimidir.

Mazar, (2012) tarafından yapılan bir araştırmada babaların ev ve iş yaşamlarını anlamlandırmak, ebeveyn olarak rollerini ve bu rollerin iş yaşamları ile nasıl bir ilişkisi olduğunu açıklığa kavuşturmak amaçlanmıştır. Araştırma, hiyerarşik olmayan, ev ve iş rollerinin birbirinden bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya 726 yüksek gelirli, profesyonel, beyaz ve 18 yaş altı çocuğa sahip baba katılmıştır. Babaların bir kısmı ev yaşamlarında daha aktif olmak isteyip iş ihtiyaçları nedeniyle istedikleri oranda evde katılım sergileyemediklerini ifade etmişlerdir. Ev ve iş yaşamlarındaki farklılıkları açıklığa kavuşturmak

için multimodel lojistik regresyon yöntemi kullanılmıştır. Babaların demografik bilgilerine, ev ve iş yerinde harcadıkları zamana, diğerlerinden aldıkları desteğe, zenginlik algılarına ve aile ve iş ile ne derece özdeşleştiklerine bakılmıştır. Sonuçlar ise babalık rolü için harcanan zamanın, iş arkadaşlarından ve yöneticiler destek görmesinin katılımcıların iş ve aile yaşamlarını eşit bir şekilde yürütebilmeleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Ek olarak, araştırma yeni babaların ev ve iş yerlerinde nasıl bir sinerji sağladıklarını anlamada, işyerinde aldıkları pozitif destek ile iş ve ev hayatlarında nasıl bir ilişki olduğunu açıklamakta, ve kurumsal uygulamaların babaların kimlikleri üzerinde önemli bir rol oynadığını açıklamakta rol oynamıştır.

Stevenson (2014) tarafından yapılan araştırma baba çocuk etkileşim kuramını ve babanın etkileşiminin çocuğun sosyal becerileri ve düzenleme bozuklukları üzerindeki etkilerini amacı taşımaktadır. Araştırmada 4-6 yaş sahibi tipik gelişime sahip 145 aile ile yürütülmüştür. Baba ve annelerin davranışları 4 yaş grubu çocuklar ile etkileşimleri doğal ortamlarında gözlemlenerek kodlanmış ve 5 yaş grubu çocuklar için laboratuvar ortamında gözlenmiş, 6 yaş grubu için ise aile ve öğretmenlerden çocukların sosyal becerilerine yönelik değerlendirmeleri alınmıştır. Bulgular ise babanın etkileşimi ile çocuktaki davranışsal düzensizliğin azaldığını göstermektedir. Diğer bir taraftan ise babanın yüksek etkileşiminin çocuğun sosyal ilişkileri arasında ilişki olmadığı gözlenmiştir. Sonuçlar çocuk ve babaların etkileşimini gözlemlemek için oyun oynama sırasındaki davranışları dışında da gözlem yapmak gerektiğini göstermiştir, çünkü baba-çocuk etkileşimleri oyun sırasındaki davranışlardan daha geniş bir alana yayılmaktadır.

Nquyen (2018)'e göre hayat şartları değiştikçe ve özellikle kadınların iş yaşamındaki yerleri arttıkça erkeklerin de ev içerisindeki rolleri değişmektedir. Erkeklerin çocuk bakımına katılımının artması yönünde yeni beklentiler değiştiğinden ötürü bu çalışma erkeklerin ebeveyn rollerini ve çocuk bakımına katılımlarını arttıran motivasyonları incelemiştir. Araştırma Ajzen'in planlı davranış teorisini merkeze alarak erkeklerin ebeveynlik davranışlarına, çocuk bakımına katılmadaki niyetliliklerine, sosyal normlara göre değerlendirmeyi planlamıştır. Araştırmaya 256 baba çevrimiçi katılım göstermiştir. Araştırmada Yapısal eşitlik modeli, Planlı Davranış Teorisi'nin babaların ebeveynlik davranışlarına katılımlarındaki niyetliliklerini ve teori içindeki kavramlar arasındaki ilişkiyi anlamak için uygun bir model olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, erkeklerin baba katılımı davranışlarındaki motivasyonlarını anlamaya yönelik planlı davranış teorisinin yeterli olmadığını göstermektedir.

3. YÖNTEM

Bu çalışma yetişkin erkeklerin babalık rolü algılarını derinlemesine incelerken yalnızca kendilerinin babalık rolü algısını değil yakın akrabalarının (anne, baba, eş) babalık rolü algısını inceleyerek yetişkin erkeklerin babalık rolü algısının oluşumunda hangi faktörlerin etkili olduğunu derinlemesine keşfetmek amacı taşımaktadır. Çalışma yetişkin erkeklerin babalık rolü algısını kapsamlı incelemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Bu bölümde ise araştırmanın yöntemi ile ilgili olan araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgi verilecektir.

3.1. Araştırma Deseni

Babalık rol algılarının neler olduğu ve nasıl oluştuğu konulu olan bu araştırma ise derinlemesine incelemeyi gerektirmektedir. Bu nedenle Araştırma nitel vaka araştırma deseni ile yapılacaktır. Nitel araştırma hem anlama hem de açıklama konusunda araştırmacıya yardımcı olmaktadır (Grough, B., Lyons, A., 2016, 235). Araştırma konusuna bakıldığında ise babalık rolü algıları ile ilgili kapsamlı araştırmaların az olduğu gözlenmektedir. Bu nedenler Nitel araştırma deseni kullanılarak konunun derinlemesine incelenmesinin uygun olacağı öngörülmektedir. Nitel araştırma kuram oluşturmayı, kültür araştırmasını, olgu bilimi ve vaka çalışmasını içerisinde bulundurmaktadır (Kabacaoğlu, G., 2015, s. 50). Bu çalışmada Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim yöntemi kullanılmıştır. Bu sayede bireylerin yaşantıları ve algıları kavramsallaştırılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu; 3 yaş ve üzeri çocuk sahibi olan, babası ile kendi eğitim düzeyi eşit olan (babası ile aynı diploma derecesine sahip olan), anne ve babası hayatta, çocuk ve eş ile birlikte yaşayan erkekler, bu erkeklerin anneleri, babaları ve eşleri olmak üzere toplam 12 kişiden oluşmaktadır. Bireylerin baba olmayı bir süre deneyimlemiş olmaları ve babalık rolü algıları ile ilgili fikir sahibi olmaları açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle 3 yaş ve üzeri çocuk sahibi olma bu çalışma için önemli bir ölçüttür. Geçmişte yapılan çalışmalar çocuk bakımına katılımı ile babanın eğitim düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu ifade etmektedir (Güngörmüş-Özkardeşler ve Arkonaç, 1998 ve Telli ve Özkan, 2016). Bu çalışmada ise baba ile büyükbabanın eğitim düzeyinin eşit olması kontrol edilerek kuşaklar arası farkın bu değişkene bağlı olması engellenmek istenmektedir. Veriler amaçlı örnekleme yöntemi ile toplanmaktadır. Çalışmanın amacı yetişkin erkeklerin babalık rolü algıları üzerinde etkisi olma ihtimali olan bireylerin etkilerinin incelenmesi olduğundan ötürü geçmişte yapılan araştırmalar dikkate alınarak demografik değişkenlerin sabit tutulması planlanmıştır.

Aileler ile ilgili demografik bilgiler aşağıda belirtilmektedir.

1.Aile:

K1: 33 yaşında, 30 yaşında ilk kez baba olan, 3 yaşında bir erkek çocuk sahibi, üniversite mezunu, geçmişte de şuan da çekirdek ve modern bir aile stiline sahip olduğunu düşünen, çalışan bir erkek birey.

K1eş: 32 yaşında, ilke kez 28 yaşında çocuk sahibi olan, 3 yaşında bir erkek çocuk sahibi, üniversite mezunu, çalışan, geçmişte de şuan da çekirdek ve modern aile stiline sahip olduğunu düşünen bir kadın birey.

K1anne: 59 yaşında, ilk kez 26 yaşında çocuk sahibi olan, 33 ve 32 yaşlarında iki erkek çocuk sahibi olan, lise mezunu, ev hanımı olan bir kadın birey.

K1baba: 66 yaşında, ile kez 33 yaşında çocuk sahibi olan, 32 ve 33 yaşlarında iki erkek çocuk sahibi olan, emekli, üniversite mezunu bir erkek birey.

2. Aile:

K2: 30 yaşında, ilk kez 26 yaşında bir çocuk sahibi olan, 4 yaşında bir kız çocuğu olan, ilkokul mezunu, geçmişte geleneksel ve çekirdek bir aile stiline sahip olduğunu düşünen, şuan ise çekirdek aile stiline sahip olmakla birlikte geleneksel ve modern aile rollerine sahip olduğunu düşünen bir erkek birey.

K2eş: 28 yaşında, ilk kez 25 yaşında çocuk sahibi olan, 4 yaşında bir kız çocuğu olan, lise mezunu, çalışan, geçmişte de şuan da modern ve çekirdek aile stiline sahip olduğunu düşünen bir kadın birey.

K2anne: 60 yaşında, ilk kez 25 yaşında çocuk sahibi olan, 2 erkek çocuk sahibi olan, ilkokul mezunu, ev hanımı, geçmişte modern ve geniş bir aile stiline sahip olduğunu düşünen şuan ise geleneksel ve çekirdek aile stiline sahip olduğunu düşünen bir kadın birey.

K2baba: ilk kez 26 yaşında baba olan, 2 erkek çocuk sahibi olan, ilkokul mezunu, geçmişte de şuan da çekirdek ve geleneksel aile stiline sahip olduğunu düşünen, emekli bir erkek birey.

3. Aile:

K3: 48 yaşında, ilk kez 32 yaşında çocuğu olan, biri 17 yaşında erkek diğeri 6 yaşında kız olan iki çocuk sahibi, 2 evlilik yaşamış, çalışan, şuan ve geçmişte çekirdek ve modern-geleneksel arası bir aile stiline sahip olduğunu düşünen, ilkokul mezunu bir erkek birey.

K3eş: 40 yaşında, ilk kez 35 yaşında çocuk sahibi olan, 6 yaşında bir kızı olan, ilkokul mezunu, çalışan, geçmişte çekirdek ve geleneksel bir aile stiline sahip olduğunu şuan ise çekirdek ve geleneksel-modern arası bir aile stiline sahip olduğunu düşünen bir kadın birey.

K3anne: 66 yaşında, ilk kez 18 yaşında çocuk sahibi olan, bir kız bir erkek olmak üzere iki çocuğu olan, ilkokul mezunu, ev hanımı, modern ve çekirdek aile stiline sahip olduğunu düşünen bir kadın birey.

K3baba: 69 yaşında, ilk kez 20 yaşında çocuk sahibi olan, bir kız bir erkek iki çocuğu olan, ilkokul mezunu, geçmişte geleneksel ve geniş aileye şuan ise modern ve çekirdek aileye sahip olduğunu düşünen bir erkek birey.

3.3. Veri Toplama Araçları

Veriler nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Görüşmeler sırasında yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması sırasında literatür incelenmiş ve keşfedilmek istenilen bilgilere ulaşmayı sağlayacak soruların oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Görüşmelerden önce pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşme sırasında bazı soruların görüşmeci tarafından doğru anlaşılmadığı fark edilmiştir. Bu farkındalık ile gerek duyulan sorular için yedek sorular oluşturularak görüşmeler sırasında ihtiyaç halinde farklı sorular ile bilgi alınması sağlanmıştır. Ayrıca form hazırlanırken uzman görüşü alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanımındaki amaç ise hazırlanan soruları bireylere yönlendirirken katılımcıların ihtiyaç duydukları noktalarda yeni veya farklı sorular ile ulaşılması amaçlanan bilgileri edinebilmek istenmiştir. Ayrıca kişisel bilgi formu kullanılarak görüşmeciler ile ilgili ihtiyaç duyulan demografik bilgiler edinilmiştir. Kişisel bilgiler formu bireyin yaşı, eğitim düzeyi, kaç çocuk sahibi olduğu, ilke kez kaç yaşında çocuk sahibi olduğu gibi sorular ile oluşturulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Veriler toplanmadan önce etik kurul izni alınmıştır. Görüşmeciler ile yapılan görüşmeler, görüşmecilerin evinde yapılmıştır. Her aile ile görüşmek için bir gün belirlenmiştir. Aile üyeleri ile görüşmeden önce görüşme soruları hakkında henüz görüşülmemiş ailelere bilgi verilmemesi konusunda uyarı yapılmıştır. Görüşme sırasında katılımcıların onayı alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşme süreleri 30 dk ile 60 dk arasında değişmiştir.

3.5. Veri Analizi

Yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanılan ve ses kayıt cihazına kayıt edilen 12 katılımcı ile oluşturulan veriler deşifre edilmiştir. Deşifre edilen veriler 'içerik analizi' yöntemi ile analiz edilmiştir. Analiz sırasında önce alt kodlar oluşturularak bu kodların birleştirilmesi ile ise temalara ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından oluşturulan temalar alandaki farklı iki uzmana gösterilerek araştırmacı yanlılığının en aza indirilmesi amaçlanmıştır. Uzmanlar deşifre edilen verileri ve bu veriler için kullanılan alt kodları, kodları ve temaları incelemiş olup farklı kodlar

ile temalar oluşturmak yerine oluşturulan temaları değerlendirmişlerdir. Elde edilen her bulgu hiyerarşik bir yapı ile ayrıntılı olarak açıklanmış olup her kodu ve alt kodu vurgulayan katılımcı tablolar aracılığıyla belirtilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde bireylerin babalık rolü algılarının incelendiği nitel araştırma yöntemi ile yapılan görüşmelerin içerik analizi ile elde edilen bulguları değerlendirilmiştir. Yapılan analiz sonucu elde edilen bulgular farklı temalar ve alt temalar oluşturularak toplanmıştır. Elde edilen temalar ve alt temalar aşağıda verilen başlıklar gibidir:

1.Baba kelimesinin bireyler için anlamı

- Bilişsel anlam
- Duygusal Anlam
- Davranışsal anlam

2.Baba olmanın hissettirdikleri

- Olumlu duygular
- Olumsuz Duygular

3.Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar

- Çocuğa yönelik doğrudan çatışmalar
- Çocuğa yönelik dolaylı çatışmalar

4.Babalık rolünde baba ile benzerlikler ve farklılıklar

- Benzerlikler
  - o Bilişsel benzerlikler
  - o Duygusal benzerlikler
  - o Davranışsal benzerlikler
- Farklılıklar
  - o Bilişsel farklılıklar
  - o Duygusal farklılıklar
  - o Davranışsal farklılıklar

5.Babalık rollerini etkileyen çevresel faktörler

- Eşin etkisi
- Annenin etkisi
- Babanın etkisi
- Diğer etkiler

6.Kişinin babalığına yönelik olumlu ve olumsuz algılar

- Olumlu algılar
  - o Bilişsel algılar
  - o Duygusal algılar
  - o Davranışsal algılar
- Olumsuz algılar

- o Bilişsel algılar
- o Duygusal algılar
- o Davranışsal algılar

7. Babanın yetiştirme biçiminde büyükbabanın olumlu ve olumsuz rolleri

- Olumlu roller
  - o Bilişsel roller
  - o Duygusal roller
  - o Davranışsal roller
- Olumsuz roller
  - o Bilişsel roller
  - o Duygusal roller
  - o Davranışsal roller

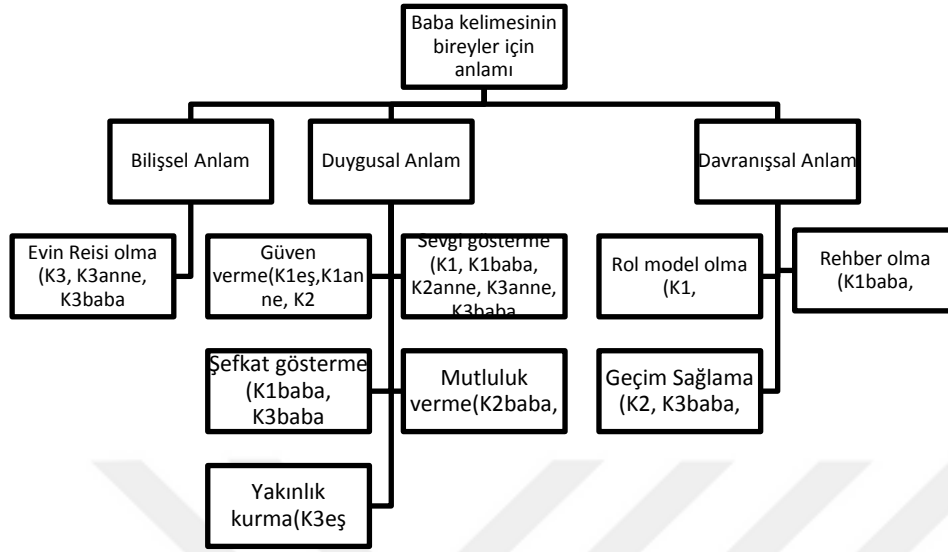
Yukarıda yer alan temalar ve bu temalara ait alt temalar ile ilgili ayrıntılı açıklamalar bölümün devamında yer almaktadır. Ek olarak temalar, alt temalar ve bu alt temalara ait kodlar aşağıda mevcut olmakla birlikte değinilen kodlara hangi katılımcıların odaklandığı ise şemalarda parantez içerisinde mevcuttur.

Katılımcıların birbiriyle ilişkilerini açıklamak bu çalışma için önemlidir. 1. ailede K1 3 yaş ve üzeri çocuğu olan babayı ifade etmektedir. K1eş ise babanın eşidir. K1baba babanın babasını (büyükbabayı) K1anne ise babanın annesini (büyükanne) ifade etmektedir. Aynı şekilde, 2. ailede K2 3 yaş ve üzeri çocuğu olan babayı ifade etmektedir. K2eş ise babanın eşidir. K2baba babanın babasını (büyükbabayı) K2anne ise babanın annesini (büyükanne) ifade etmektedir. 3. ailede ise K3 3 yaş ve üzeri çocuğu olan babayı ifade etmektedir. K3eş ise babanın eşidir. K3baba babanın babasını (büyükbabayı) K3anne ise babanın annesini (büyükanne) ifade etmektedir.

4.1. Baba kelimesinin bireyler için anlamı

Baba kelimesinin bireyler için anlamı teması bilişsel anlam, duygusal anlam ve davranışsal anlam alt temaları ile incelenmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Baba kelimesinin bireyler için anlamı

Katılımcıların baba kelimesine yükledikleri anlam ‘duygusal anlam’, ‘düşünsel anlam’, ‘davranışsal anlam’ olarak üç alt temada incelenmiştir. Bulgulara bakıldığında 1. ailede davranışsal anlam alt teması altında rol model olma, rehber olma, sorumluluk alma gibi kavramlar öne çıkmaktadır.

Baba kelimesinin anlamı 1. aileye sorulduğunda, K1 “Ve ayrıca rol model olma çabası içine giriyorsunuz. Burada belki hiç kendiniz üzerine düşünüp de geliştirmedığınız yanlarınız ile ilgili çaba sarf etmek zorunda kalıyorsunuz.” sözleri ile babanın davranışsal anlamda rol model olma misyonunu vurgulamaktadır. Ayrıca K1 “Onun dışında zaten sevgiyi söylememe gerek yok” ifadesi ile duygusal anlam alt temasında sevgi gösterme kavramına odaklanmaktadır. K1baba “Baba yetiştiricidir, akıl vericidir, yönlendiricidir” cümlesi ile davranışsal anlam alt temasında babanın rehber olma görevine vurgu yapmaktadır. Ek olarak, K1 baba “Beni takip ettiler Oradaki davranışlarımı[S2], kumsalda otururken, denizdeyken... Hem beni gözleriyle takip ediyorlardı.” ifadesi ile rehber olma kavramını ifade etmektedir. 1. ailede eş ve anneye bakıldığında ise babanın anlamının davranışsal anlamına vurgu yapmadıkları daha çok duygusal boyuta değindikleri gözlenmektedir.

1. aileye göre baba kelimesi duygusal boyutta özellikle güven veren kişi, ailenin merkezinde olan kişi, sevgi hissetme, şefkat hissetme ile açıklanmaktadır. K1eş “Bu iskelelerde büyük gemilerin iskeleye bağlı bağlandığı demirlerin adı baba ve bana çok doğru bir Metafor olmuş gibi geliyor. Aslında atıyorum işte o geminin suda yüzmesinin sağlayan şey değil ama döndüğünde orada tutunmasını sağlayan güvende olmasını sağlayan şey baba.” cümleleri ile babanın güvende hissettiren kişi olduğunu; K1anne ise “e biraz yetiştirme ile ilgili bir şey ama

olması gereken gerçekten çok büyük bir güç baba deyince insanı rahatlatan bir güç” ifadesi ile babanın güvende hissettiren kişi olduğunu ifade etmektedir. K1 ise babanın duygusal boyutunu özellikle “Şefkat. Onun dışında zaten sevgiyi söylememe gerek yok.” cümleleri ile açıklamaktadır.

2. aileye bakıldığında baba kelimesine daha çok davranışsal anlam için “ihtiyaç karşılama” ve “sorumlu olma” kavramları ile ifade etmektedir. Ek olarak duygusal boyutta “güven hissetme”, “sevgi hissetme” gibi kavramlar 2. aile tarafından vurgulanmaktadır. . K2 “Baba evi geçindiren ev bakan çalışan kişi koşturan bir baba figürü hepimizde olduğu için hani bize de bu şekilde en fazla edildiği için yani baba kelimesi Baban arkanda olmazsa bir şey yapılamaz sana kadar gidiyor” cümleleri ile babanın geçim sağlayan kişi olduğuna değinmektedir.

2. ailede duygusal anlam alt temasına bakıldığında K2eş tarafından kurulan “yani çok güçlü bir anlam Çünkü ben de babama aşırı düşkünüm. Hani hep böyle şeydir güvendiğin güvenebileceğin sonsuz güvenebileceğin tek erkektir benim gözümde” cümleleri ile babanın anlamını duygusal boyut alt temasında güven verme kavramını vurgularken; “Hani koşulsuz seven seveceğim, onun beni koşulsuz seveceği benim onu koşulsuz seveceğim hani mesela” cümleleri ile baba kelimesini sevgi hissetme ile bağdaştırdığını göstermektedir. K2 ise babanın anlamını duygusal anlam alt temasında “Çınar, yıkılmayan çınar diyeyim. Yıkıldığı zaman da belli etmemeye çalışalım çocuklara karşı veya ebeveynine karşı sırtını yasladığın bir duvar yani arkanda baban var yani” cümlesi ile güven verme kavramı vurgulamaktadır. K2 baba ise “çocuk bana baba dedi ya an o bambaşka bir duygu hissettiriyor o ilk baba deyişi güzel bir mutluluk güzel bir duygu” baba kelimesini duygusal anlamda mutluluk hissetme ile ilişkilendirmektedir.

3. aileye bakıldığında K3baba tarafından kullanılan “Çocukların eğitimi ile ilgilenmek gerekiyor, yiyecek içecekleri ile ilgilenmek gerekiyor, okula götürüp getirmek gerekiyor. Baba vazifelerinden bir tanesi budur, yani çalışmanın haricinde para kazanmanın haricinde bunlar da gerekiyor” ifadeleri davranışsal anlam alt temasında geçim sağlama kavramı ile bakım verme kavramını vurguladığını göstermektedir. K3 “Baba evin reisi büyüğü koruyucusu kol kanat geren e bu anlama geliyor yani geçimini sağlayacak kişi” cümlesi ile babanın bilişsel anlam temasında evin reisi olma kavramını tanımlamaktadır. K3anne ise “Vallahi esas baba deyince aklımıza babanın evin reisi olduğu aklımıza geliyor” cümleleri ile babayı bilişsel anlamda evin reisi olarak tanımlamaktadır. K3 ise aynı anlamı “Baba evin reisi büyüğü koruyucusu kol kanat geren” cümlesi ile ifade ederken K3baba benzer bir anlamı “Baba kelimesi çok büyük bir kelimedir. Aslında atadır, babadır bu kelime çok anlamlı.” cümlesi ile vurgulamaktadır.

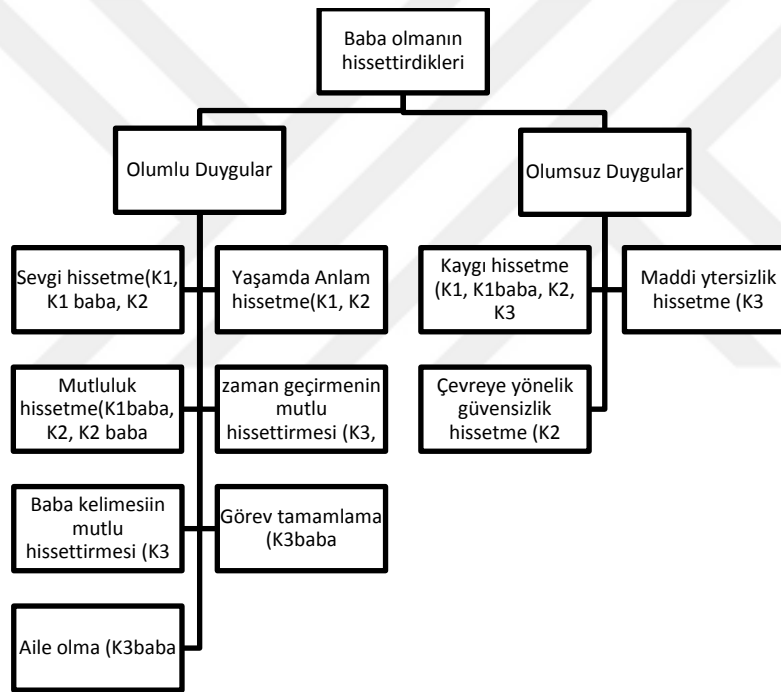
3. ailede babaya yüklenen duygusal anlam alt temasında sevgi, ilgi, yakınlık gibi temalar öne çıkmaktadır. K3anne “Çocuklara karşı sevgileri daha farklı oluyor. Daha iyi hissediyor. O çocuk da sevildiğini anlıyor babası tarafından olsun annesi tarafından olsun bu

şekilde yani ne diyeceğimi bilmiyorum ama böyle aile reisi baba olmadan sevgi olmuyor biraz da o.” cümlesi ile sevgi temasını vurgularken K3eş “Arkadaş olarak görsün, bir sırdaş olarak bilsin istiyorum” ifadeleri yakın olma kavramına odaklandığını göstermektedir. K3baba ise “Şefkatli olmak gerekiyor sevecen olmak gerekiyor.” cümlesi ile sevgi hissetme ve şefkat hissetme temalarını öne çıkarmaktadır.

4.2 Baba olmanın hissettirdikleri

Baba olmanın bireylere hissettirdikleri teması olumlu duygular ve olumsuz duygular olarak iki alt temada incelenmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Baba olmanın hissettirdikleri

Bu temada katılımcılara baba olmanın tedirgin ve mutlu hissettiren yönleri ile ilgili sorular sorulmuştur. Bu sorular tüm katılımcılara değil yalnızca katılımcı grubundaki erkeklere yöneltilmiştir. Diğer bir ifade ile bu soruların yöneltildiği kişiler K1, K1baba, K2, K2baba, K3, ve K3babadır. Elde edilen bulgular doğrultusunda alt temalar “olumlu duygular” ve “olumsuz duygular” olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Olumlu duygulara bakıldığında aileden aileye fark etmek ile birlikte sevgi hissetme, mutluluk hissetme gibi duygular ortak olarak ön plana çıkarken; olumsuz duygularda ise gelecek kaygısı hissetme, sorumluluk hissetme gibi duyguların ortak olarak vurgulandığı görülmektedir.

1. aileye bakıldığında K1 “şöyle oluyor o sorumlulukla beraber daha fazla sevdiğiniz bir şey var ettiğinizden ötürü ne oluyor biraz daha işin içine kaygı korku işte canı yanmasın bir şey olmasın gibi şeyler giriyor ya bunları sayarım” cümlesi ile olumlu duygu olarak özellikle sevgi hissetme kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak K1 “Şöyle, baba olmadan önce tabii ki eşimle çok mutluyduk. Yaşamımızda bir mânâ zaten evliliğimiz ile beraber oluşmuştu ama yaşamak için ekstra bir sebebiniz oluyor ve en önemlisi oluyor bu babalık. Dolayısıyla hiçbir şey yapmıyorsanız baba olmaya devam etmek zorundasınız. Bu bile aslında bakarsanız ilerisi için motivasyon. Ben zaten aslında insanın yaşama karşı motivasyonu olmadan, olmadığı zaman da gerçekten çok kötü bir yaşam sürebileceğini görebildiğim için çocuk bence hani bence en önemli artısı o motivasyon. İleriye dönük kendinize de artık dikkat etmeniz daha fazla dikkat etmeniz gerektiği konusunda. Mesela ben arkadaşlarıma da onu söylerim. Mesela en büyük artısı ne diye sorduklarında yarın için daha fazla sebebin var yani bu.” cümleleri ile baba olmanın yaşamda anlam hissetme için önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

K1baba ise “Bütün şeyim onlaraydı sevgim yani. Güç aldıklarını hissediyordum içimden diyordum bunların çocukları olacak acaba böyle olurlar mı diye.” cümlesinde gözlenebileceği üzere olumlu duygu olarak sevgi hissetmeyi vurgulamaktadır. K1 baba görüşme devamında kullandığı “Ama çocuğum mutlu oldu. Onları mutlu etmek ve mutlu görmek için her şeyi yaparım. Şu anda da aynı yapıyorum. Akşam eve geldiğimde onların sarılışları. Beni karşılama hatta ve hatta ben kanepeye uzanırdım televizyona bakardım. Onlar oyun oynarlar gelirler kucağıma yatarlar.” cümleleri ile mutluluk hissetme ve fiziksel temasın huzurlu hissettirmesi kavramlarına değinmektedir.

1. ailede olumsuz duygular alt temasına odaklanıldığında ise K1 “ya şöyle oluyor o sorumlulukla beraber daha fazla sevdiğiniz bir şey var ettiğinizden ötürü ne oluyor biraz daha işin içine kaygı korku işte canı yanmasın bir şey olmasın gibi şeyler giriyor ya bunları sayarım” cümlesi ile çocuğun zarar görmesine yönelik kaygı duygusunu vurgulamaktadır. K1baba ise “yani hiçbir zaman için ayağına taş bile değmesini istemedi. Parça parça olurdum” cümlesi ile çocuğun zarar görmesine yönelik kaygı duyduğunu belirtmektedir.

2. aile incelendiğinde olumlu duygular alt teması altında sevgi, mutluluk, yaşamda anlam bulma hissi gibi duyguların K2 tarafından öne çıkarıldığı; K2babanın ise mutluluk duygusunu vurguladığı gözlenmektedir. K2 tarafından kullanılan “Hani nasıl diyeyim yoğunluğu hayatının stresini de bir şeyleri unutup gittiğinde, eve geldiğimde onların boş ama bunun gerçek olduğunu anlatması gibi bir şey. Yani çok huzur verici işte olan oldu, neyse ney deyip çocuk var baba diyor seninle ilgileniyor senin unuttun şeyleri sana hatırlatabilir bazen de. Yani o an çok sinirlisin sevgi falan yok yani içinde o gün boyunca acayip agresifsin gram sevgi yok. Sevgi yok derken yani katısin eve geldiğin zaman o andan eser yok direkt siyahla beyaz oluyorsun her şey geride kalıyor. Evet, sevgi dolu yani tamam devam edelim sevgi varmış hayatta gibi.” ifadeler sevgi

hissetme, mutluluk hissetme ve yaşamda anlam hissetme kavramlarını vurguladığı göstermektedir. K2 baba ise “çocuk sahibi olmanın sizi mutlu hissettiren yanları nelerdir” sorusuna verdiği “Vallahi güldükleri” cevabında ise çok açık olmamakla birlikte mutluluk hissetme kavramından bahsettiği gözlenmektedir.

2. ailede olumsuz duygular alt teması altında vurgulanan kavramlara bakıldığında K2 tarafından kurulan “yani ilerleyen zamanlarda nasıl Ben olmadan da bir şey yapacak mı yapabilecek mi benim desteğimi görmeden ayakta durabilecek mi en ufak bir şeyde yakılabilecek mi onun kaygısı her zaman var yani. Yani tek çocuk ayakta durur mu etrafındaki insanlara bakarak O yüzden bir kaygı var yani Yoksa ayakta durur durmasın ama Etraftaki insanlardan ötürü o faktörlerden dolayı sürekli bir kaygı var” cümlelerden anlaşılabileceği üzere gelecek kaygısı hissetme ve çevreye karşı güvensizlik hissetme duyguları ön plandadır. Ayrıca “yok yani bazen yetmiyor muyum yetmiyor muyum diye kendimi de sorguluyorum oluyor mu olmuyor mu iyi bir iz bırakıyor muyum bırakmıyor muyum diye. Hani elimden geldiğini yapmaya çalışıyorum elimden geldiğince de yaptığımı inanıyorum ama artık İlerleyen zamanlarda kendisinin bize davranışıyla anlayacağız.” cümlelerinden anlaşıldığı üzere yetersizlik hissetme duygusu da hissedilen olumsuz duygular arasındadır. K2baba ise baba olmaya yönelik herhangi bir olumsuz duygudan bahsetmemektedir.

3. aileye bakıldığında ise olumlu duygular arasında mutluluğun vurgulandığı gözlenmektedir. K3 tarafından ifade edilen “kızımın baba demesi işte” ile baba kelimesinin mutlu hissettirdiği, “onlarla oyun oynamak vakit geçirmek falan. Akşamları işten geldiğimde beni kapıda karşılaması baba demesi beni çok mutlu ediyor” cümlesi ile zaman geçirmenin mutlu hissettirdiği vurgulanmaktadır. K3baba ise “En azından bir aile oluyorsunuz yani çocuksuz olmaz yani bir evlilikte bir çocuksuz evliliği düşünemezsiniz. Yani neden evleniyorsunuz; çocuk sahibi olmak için evleniyorsunuz, çocukları yetiştirmek için evleniyorsunuz, sülalenin gelişmesini sağlıyorsunuz, ne bileyim soyu devam ettirmiş oluyorsunuz yani bu sevinç var.” cümlesi ile baba olmanın mutlu hissettirdiğini vurgulamakta fakat bu mutluluğun nedeni olarak aile olmaya ve soy devamına, diğer bir ifade ile toplumsal görevleri tamamlamaya dayandırmaktadır.

3. ailede ifade edilen olumsuz duygulara bakıldığında, K3ün ifadelerinde yer alan “Evet onların gelecekleri ile ilgili sıkıntılarım var. Yani iyi bir gelecek sağlayabilecek miyim? Bu maddi kazancım kazançlarım elverişli olacak olmayacak ki bu şartlarda hayat şartlarını da biraz zor da olsa elimden geleni yapmaya çalışıyorum. Hem kızıma hem oğlumu için belki yeterli olamıyorumdur bazı durumlarda yeterli olabiliyorumdur. Bilmiyorum tamamen onların gelecekleri ile ilgili bunlar. Üniversiteye gittiklerinde bir iş kurana kadar bir iş sahibi olana kadar bu benim omuzlarımda ya da annesinin de omuzlarında. Bir şey gibi yok gibi demek istemiyorum demek istemiyorum. Bu bizim görevimiz de zaten vazifemiz dediğim gibi. Yani

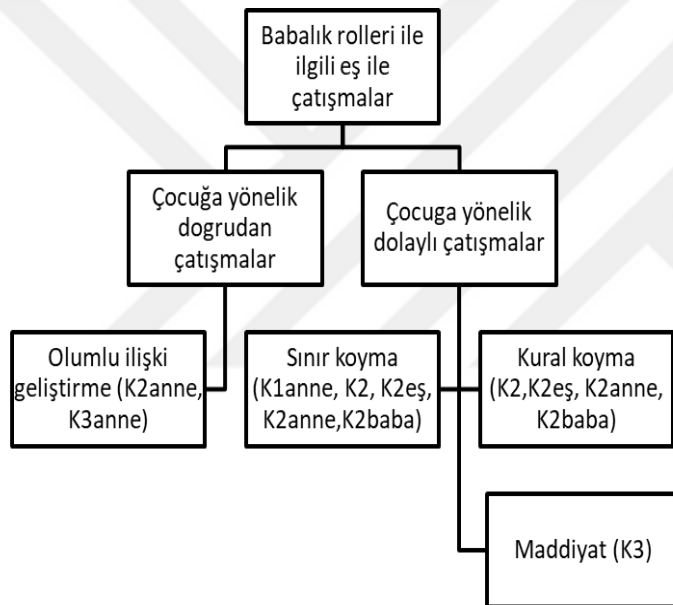
bunların geleceklerini kurtarabilirsen garanti altına alabilirsek ne ala.” cümleleri özellikle gelecek kaygısı hissetme, maddi kaygılar hissetme ve maddi yetersizlik hissetme duygularının ön planda olduğunu göstermektedir.

Aileler ortak olarak incelendiğinde ise olumlu duygularda sevgi ve mutluluğun ön planda olduğu, olumsuz duygularda ise geleceğe yönelik kaygı ve korkunun ortak duygular olduğu gözlenmektedir.

4.3. Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar

Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar teması doğrudan ve dolaylı çatışmalar olarak iki alt temada incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulgular Tablo 3 aracılığı ile açıklanmıştır.

Tablo 3. Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar

Çiftlerin babalık rollerine ilişkin çatışmaların ne olduğu ve nasıl çözümlendiği bu çalışmada önem verilen temalardan biridir. Görüşmeler analiz edildiğinde babalık rollerine ilişkin çatışmalar temasının alt temaları çocuğa yönelik doğrudan çatışma, çocuğa yönelik dolaylı çatışma olarak iki alt tema içerisinde toparlanmıştır.

1. aile analiz edildiğinde K1 ve K1eş'in verdiği cevaplar aynıdır ve K1'in babalık rolleri üzerinden herhangi bir tartışma yaşamadıklarını söylemektedirler. K1anne ise “ha bunu hissettirmezdik. Mesela bir bu çatışmaya çok dönüşmedi bu eşimle kendi aramızda ileri boyutlara gitmiştir tartışma olmuştur. Fakat bunu hiçbir zaman çocuklarımıza yansıtmadığı babanın yaptığını yanlış bir şey kötüye kullanıyor veya neden sen izin veriyorsun. Belki baban bunu yapmazsan kabul etmezsen veya baban sana bunu yapıyor orada niye bu kadar rahatsız biraz daha sınırlı olamaz mısın gibi hiçbir zaman böyle bir baskı olmadı çünkü eşimden

kaynaklanan bir şeydi olur eşim ve ben konuşmuşuz dur eşimden aldığım cevap verebileceğim süreçte benim karışacağım bir durum çıkmıyordu. Kısaca tabiri caizse beni konuşturacak bana söz düşecek bir şey çıkmıyordu bahane de etmiyordum bazı şeyleri mesela biraz kendini aşan bir yerde yemek yemek istiyordu oğlum veya kahvaltı yapmak istiyordu. Yani ben buna çok erken veya sen ne gereği var demiyordum. Belki böyle bir imkan her zaman eline geçmez bugün böyle bir fırsatı varsa kullansın diye düşünmüşlüğüm de olmuştu. Ama Yerine göre sınırlama da yapmışızdır dediğim gibi işte birbirimizin bazen çok tamamlayamazsak da eşimle kabullenmek durumunda olduğumuz kısımları olduğunda en çok ben yapıyordum bunu. Şöyle ki eşim parayı kazanan taraf daha at gözlüğüyle bakan taraf bana göre daha cesur taraf olduğu için belki bana hissettirmedeği sıkıntıları oluyordu orada bir bana çok objektif geliyordu bu da bana çok rahat geliyordu. Çok mutluyduk yani kısacası” cümleleri ile yaşanan sorunların konuşarak çözümlendiğini ve çıkan çatışmaların özellikle çocuğa yönelik dolaylı çatışma alt temasında bulunan sınır koyma ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır.

2. aile analiz edildiğinde ise K2 ve K2 eş arasında çocuğa yönelik dolaylı çatışma alt temasında olan çocuğa sınır ve kural koyma ile ilgili, K2baba ve K2 anne arasında ise kural koyma ile ilgili çatışmalar olduğu ifade edilmektedir. Örnek vermek gerekirse K2'nin “yani mesela şimdi hani dedim ya sert ama arkadaş gibi mizacı şeyler de yapıyoruz bir şey söylediğin zaman mesela şunu yapar mısın yapmıyor gidip kendi yapıyor yani diyorum onu yapmayacaksın sen de yapmayacaksın kalacaklar yine işte mesela yemekten kalkıyor işte diyorum ki Bir daha yemekten kalkarsan sofradan kaldırıyorum tabağını bir daha yerine oturamazsın aç kalırsın. Yani kesinlikle bizde doyduğumuz zaman kalkarız sofradan ya mesela annesine bazen böyle üstünü giydirirken şey yapıyor oy alıyor kalktı bir kere tabağını aldım koydum tezgahı dedim yemeğini yemeyeceksin bitti ağladı bilmem ne. Zorladı hiç dedim kesinlikle yok aldım koydum tabağı. Aradan tabii ki saat geçti yani bisküviye al biraz bir şeyler ye gibi. Yine aç bırakmadım ama o gün sen sofradan kalkıyorsan o zaman tabak kaldırılacak yani onu bilmesini öğretmeye çalıştım ama işte. Eşime böyle bir şey olduğu zaman eşim daha bir yumuşak hani benim kadar değil de daha bir yumuşak davranıyor. Ben ona da çok söylüyorum yani çok izin veriyorsun verme hiç sesimi çıkarmıyorum kendi bu sefer sinirleniyor ona da bir şey söyleyemiyor” cümlelerinde gözleneceği üzere kural ve sınır koyma ile ilgili eş ile çatışmalar yaşanmaktadır. K2anne ise “mesela ceza vermeye hani ben ceza verdiği zaman üzülüyorum ama sonrasında bir daha yaparken duruyor ve diyor ki şimdi ben bunu yaparsam siz bana ceza vereceksiniz diyor ve yapmıyor. Eşim de diyor ki bak iyi ki ceza vermişiz. Şu an bunu yapmıyor yani o zaman evet doğru söylüyorsun diyorum” cümleleri ile kural koyma konusunda eş ile görüş ayrılıkları olduğunu vurgulamaktadır. K2baba ise “Ama bu erkek çocuğu senin bulaşığını yıkamaya Mecbur değil senin serileri boşaltmaya mecbur değil senin evinin tozunu almaya mecbur değil erkek çocuğu bu ya o yüzden” cümleleri ile ev işleri ile ilgili annenin koyduğu

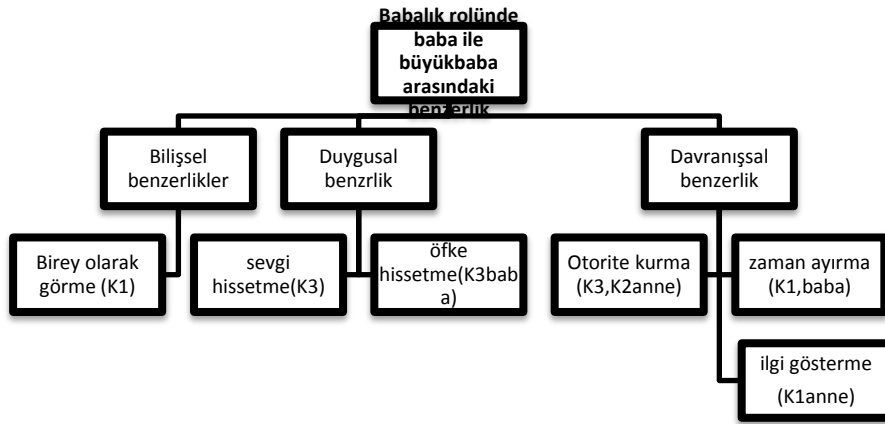
kurallarda çatışma yaşadıklarını vurgulamaktadır. K2 anne ise çatışma ile ilgili sorulan soruya üstünkörü cevap vermesine rağmen görüşme sırasında kullandığı “Ayhan benimle de olmasa oğlunu al, beraber baş başa bir kafede bir çay bir kahve içerek çocuğun çocukluğunu anla. İhtiyaçlarını, şikayetlerini memnuniyetini öğren. İşte senin gözün yükseklerde derdi bana.” cümleler ile çocuğa yönelik doğrudan çatışma alt temasında çocuk ile olumlu ilişki geliştirme konusunda çatışma yaşadıklarını vurgulamaktadır.

3. aile analiz edildiğinde ise K3 ve K3eş arasındaki çatışmaların çocuğa yönelik dolaylı çatışma alt temasında olan maddi konular ve çocuğa yönelik doğrudan çatışma alt temasında bulunan çocuk ile ilişki geliştirme konularında olduğu K3anne ve K3 babanın ifadelerinden ise aralarında babalık rolleri üzerinden çatışma olmadığı anlaşılmaktadır. K3 “Ya şimdi ben bir baba olarak hani dediğim gibi belki üstüne düşen vazifenin tamamını yerine getiremiyorum. Ama dediğim gibi bunların ucu maddiyata dayanıyor. Yani maddi şeyleri bazı isteklere karşılık veremiyorum yetişemiyorum açıkçası yetişemiyorum. Açıkçası bu yüzden eşimle bazen çatışmalarımız olabiliyor işte. Çocuğun masrafları ile ilgili şeyleri ile ilgili evin geçimi ile ilgili bir işbölümü yaptık. Bazen bu iş bölümlerinde birimize yetmiyoruz. Mesela karşı taraf benden destek istiyor. Ben karşı taraftan destek istiyorum olmayınca da çatışmalar oluyor aramızda aile geçimi ile alakalı şeyler oluyor Bunun haricinde herhangi bir şeyimiz yok bir problemimiz yok” ifadesi ile özellikle çocuk ile ilgili maddi konularda sorun yaşadıklarına değinmektedir. K3eş ise “kız için çoğunlukta ben çok fazla kızmasını istemiyorum babasından korkmasını istemiyorum, bir arkadaş gibi bir sırdaş gibi büyütülmesine istiyorum. Çünkü ben babamdan çok korktuğum için yani 40 yaşına gelmişim ben hala babamın karşısında konuşamıyorum Benim kızımın o şekilde olmasını istemiyorum yani her şeyi ile babası ile konuşsun isterim. Her şeyiyle birbirimize bağırarak ne yazık ki çoğunluktan tartışarak E tabii o an orada kalıyor yani sürdürmüyoruz.” cümlelerinden anlaşılabileceği üzere çocuk ile olumlu ilişki geliştirme konusunda çatışma yaşadıklarını vurgulamaktadır. K3baba “yani hiç çalışmamız olmadı diyebilirim yani 50 senelik evliyim çocuklar için hiç böyle çatışmamız olmadı ebeveynlik üzerinde olsun şeyde olsun” ve K3anne “yok pek öyle çocuklarla ilgili bir şeyimiz olmadı çatışmamız olmadı” cümleleri ile bu konuda çatışma yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

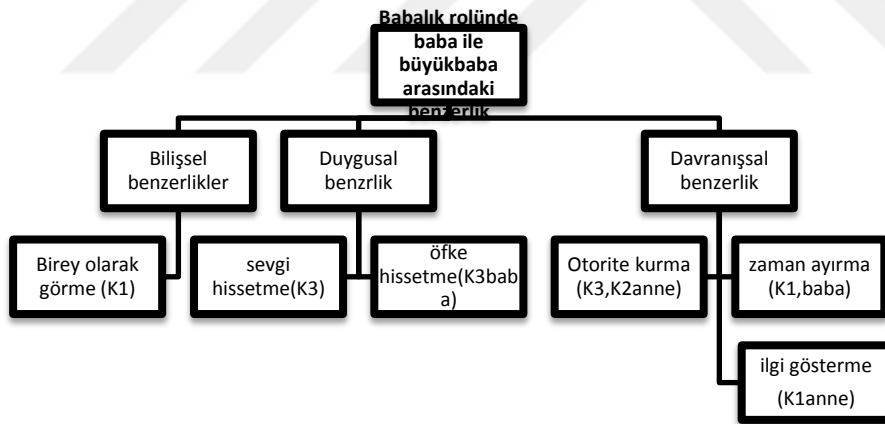
4.4. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar teması bilişsel benzerlikler/farklılıklar, duyuşsal benzerlikler/farklılıklar ve davranışsal benzerlikler/farklılıklar olmak üzere 3 alt temada incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4’te ve Tablo 5’te belirtilmiştir.

Tablo 4. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik

Tablo 5. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar

Babalık rolünde babalar ve büyükbabalar arasındaki benzer ve farklı özellikleri anlamlandırabilmek için katılımcılara iki farklı soru yöneltilmiştir. Bunlar babalar için “Babanızı ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi benzerlikler var?” ve “Babanızı ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?” sorularıyken; büyükbabalar için “Oğlunuzu ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi benzerlikler var?” ve “Oğlunuzu ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?” şeklindedir. Babalar ve büyükbabalar arasındaki

benzerlik ve farklılıkları anlamlandırmak amacıyla annelere şu sorular yöneltilmiştir: “Eşinizi ve babasını düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?”. Büyükannelere ise “Oğlunuzu ve eşinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarında ne gibi benzerlikler var?” ve “Oğlunuzu ve eşinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarında ne gibi farklılıklar var?” soruları yöneltilmiştir. Alınan cevaplar hem benzerlik hem de farklılıkların 3 alt tema altında incelenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu alt temalar babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler temasında: Bilişsel benzerlikler, duygusal benzerlikler, davranışsal benzerliklerdir. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar teması ise bilişsel farklılıklar, duygusal farklılıklar, davranışsal farklılıklar olarak alt temalara ayrılmaktadır.

1. aileye ait bulgular incelendiğinde baba ile büyükbaba arasında benzerliklerde K1 bilişsel boyuttaki benzerliklere vurgu yaparak “Çok benzerlik var yani. Özellikle ben daha çok küçükken bana hissettirdiği bir şey var mesela beni gerçekten birey olarak gördüğü...” , “Ben zaten öyle biri olduğum için birazcık rahat bırakmak kişiye kendi özel alanını kendi karar verme mekanizmasını destekleme bunlarda falan. Çok benziyoruz babamla.” cümleleri ile babası ve kendisinin çocuğu birey olarak görme konusunda benzer düşünceye sahip olduklarından bahsetmektedir. K1 baba ise davranışsal benzerlikler üzerinde durarak “Oğlum işte bizim belki zorunlu diye oldu. Evladına daha çok zaman ayırıyor. Ben yapamıyordum. Bunu hafta sonları da dahil sabah sekizde gittiğim anda gece ne zaman geleceğim belli değil ama oğlum kendi işi var. Bir şey olduğu zaman canı görmek istediği zaman atlıyor arabaya geliyor hemen. Hadi gel öyle gidelim şuraya gidelim diyor. Annesi kendisi gidiyorlar. Vakit geçiriyorlar. Hafta sonu güzel vakitler geçirebiliyorlar. Ben yapamadım yani bu. Hep burukluk yaşattı bana.” cümleleri ile zaman ayırma, birlikte zaman geçirme, aktivite gibi konulara değinmektedir.

K1eş ise “Eşimin babasından etkilendiği tahmin ediyorum çünkü babasını anlatırken hep benim kendi babamı anlatırken kullandığım coşkulu ifadeleri kullandığını görüyorum. Dolayısıyla babasından etkileniyor Bence babasının hoşlandığı babanın babalık rollerinden eleştirmeyi de güzel biliyor ama nihayetinde bazen Hani her zaman nasıl olacağımız değil Nasıl olmayacağımızı da karar verirken de referans alıyoruz. O yüzden babasından etkileniyor. Eşim çok hayat iyi bir hayat izleyicisi sadece film üzerinden değil ama dünyayı hayatı güzel bir şekilde izliyor ve analiz ediyor dolayısıyla bütün izlediği yaşam öykülerinden de ilham aldığını biliyorum.” cümleleri ile eşi ile eşinin babası arasında davranışsal benzerlik olduğunu vurgularken bu benzerlikleri tam olarak açmamaktadır. K1anne ise “şimdi aslında en baştan gerçekten tam bir ev erkeği oğlum da eşim de çocuklarına bağlı eşine bağlı baştaki benzerlikler bu” cümleleri ile davranışsal boyutta aile ile ilgili olma konusunda benzerlik olduğunu vurgulamaktadır.

1. ailede baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklara bakıldığında K1 “Sanıyorum ben de babamdan daha fazlasını yapıyorum şimdi ben gördüm. Ben memnundum bundan ama mesela birlikte daha fazla zaman geçirebilme anlamında mesela ben daha fazlasını yapıyorum onu söyleyebilirim. Mesela o da şey geliyor işte olanak. Sonuç olarak o zaman ki onun çalışma, aileye zaman ayırabilme gibi imkanları belki benimki ile aynı değildi sonuç olarak.” cümlesi ile davranışsal boyutta birlikte zaman geçirme konusundaki farklılıkları vurgulamaktadır. K1baba ise “Oğlum işte bizim belki zorunlu diye oldu. Evladına daha çok zaman ayırıyor. Ben yapamıyordum” cümlesi ile davranışsal boyutta birlikte zaman geçirme, zaman ayırma konusundaki farklılıkları ifade etmektedir. K1anne “oğlum daha özverili daha sabırlı” cümlesinden anlaşılabileceği üzere duygusal boyutta sabırlı olma konusunu vurgularken; özveriyi “özveri şöyle açabilirim Tabii ki bu paylaşımı karşılıklı yaptıkları için eşiyile görevde miyim de zaten kendiliğinden oluşması gereken bir şeydir ki güzel destek olabiliyorlar farklılıklar burada” ifade ederek davranışsal boyutta iş paylaşma, çocuk bakımında görev üstlenme anlamında kullandığını ifade etmektedir.

2. aile ile yapılan görüşme analiz edildiğinde K2 “babamla benzer yönlerimiz yok yok” cümlesi ile babası ile aralarında benzerlik olmadığını ifade etmektedir. K2 anne “çok şey benziyor yani geleceğin Ayhan'ın diye düşünüyorum” cümleleriyle çok fazla benzerlik olduğunu vurgularken “Katılık işte yani bir yok dediği şeye bir daha evet diyemez. Ne bileyim ben. Bana bencillik gibi geliyor önce kendini düşünüyor. Bana kalsa hani yaşamaya yaşamışım, diyorum çocuklarım öncelik çocuklarımla olsun.” cümleleri ile davranışsal boyutta otoriter tutumun benzer olduğunu vurgulamaktadır. K2eş ise özellikle benzerliklere değil farklılıklara yönelik ifadeler kullanmaktadır.

2. ailede baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklara bakılacak olunursa K2 “Yani babam bize sevgisini hiç göstermezdi. Yani eski yetişmiş insanlar bunlar yani sevgiyi belli etmezdi biz anlardık hani biz şimdi çocuğa sevgimizi gösteriyoruz” duygusal boyutta sevgi hissetme kavramında farklılığa vurgu yapmaktadır. Ek olarak K2 “Onunla aramızdaki fark tahammül diyelim. Çocuklara karşı gürültüsüne sesini onun tahammülü diyelim” cümlesi ile duygusal boyuttaki farklılıklardan tahammül hissetme kavramını ifade etmektedir. K2 eş ise “Yani şöyle söyleyeyim kendisinin babası aşırı sert ona bakıp öyle olmuyor öyle olmayınca da daha sakin bir baba oluyor. Hani şimdi eski zamanlar babalar daha Sert çoğu çocuğu önündeyken konuşamazmış Mesela işte öyle olmamak adına kendisi tam tersi oluyor” cümlesi ile davranışsal boyutta otoriter olma kavramında farklılık olduğunu vurgulamaktadır. Bunun haricinde K2eş “işte kendisi yaşadığı için şimdi mesela kendisi söylüyor babam bizi öyle alıp sarsın sevsin öpsün yapmazdı diyor. Biz isterdik diyor. İşte kendisinin içinde kaldığı için kendisi kızına öyle yapıyor sürekli sarılıyor öpüyor.” cümleleri ile duygusal boyutta sevgi hissetme konusunda farklılık olduğunu vurgulamaktadır. K2anne ise “Neler var ne bileyim çocuğuyla daha yakından

ilgileniyor hani kendi yaşadıklarını çocuğuna yaşatmamaya çalışıyor. Bir şeyi kırdı döktü diyelim. Bizde kıyamet kopardı. Atıyorum tamamen ama şimdi olsun canım olsun kızım canın sağ olsun bunun yenisini alırız önemli değil sen akıllı ol, sessiz ol, anneni üzme.” cümleleri ile davranışsal boyutta otoriter olma konusunda farklılık olduğunu vurgulamaktadır.

3. ailede baba ile büyükbaba arasındaki benzerliklere bakıldığında K3 “benzerlik bir kere İkimiz de çocukları seviyoruz.” cümlesi ile duygusal boyutta sevgi hissetme konusunda benzerlik olduğunu vurgulamaktadır. “O zaman babam sert bir mizaca sahiptir. Ben de biraz ondan esinlenmiş şimdi bazı durumlarda saman alevi gibi parlıyorum. Sert olabiliyorum. Yani bu yönden biraz babama çekmiş olabilirim” cümleleri ile ise davranışsal boyutta otoriter olma konusunda benzerlikten ve duygusal boyutta öfke hissetme konusunda benzerlikten bahsetmektedir. K3eş “O da biz zamanında böyle gördük Bize zamanında böyle yaptılar böyle davrandılar gibi sözler sarf ediyor” cümlesi ile eşinin geçmiş yaşantılarını davranışsal boyutta sergilediğine değinmektedir. K3baba “benzerlik aşağı yukarı hepsi aynı yani o da benim yetiştirmek istediğim gibi yetiştiriyor çocuklarını” cümlesi ile davranışsal boyutta yetiştirme tarzına vurgu yaparken K3 anne ise “sinirliliği çok benziyor sinirli oluşu çok benziyor” cümlesi ile duygusal boyutta öfke hissetme konusunda bir benzerlik olduğunu vurgulamaktadır.

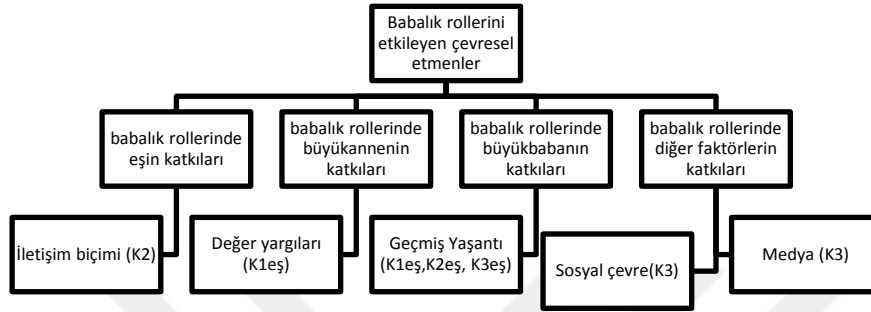
3. Ailede baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklara odaklanıldığında ise K3 “Eskiden mesela büyükler çocuklarını sevmeye utanırlardı babalar babalarının yanında şimdi benim öyle bir korkum yok. Ben çocuklarımı istediğim gibi babamın annemin yanında sevebiliyorum oynayabiliyorum. Ben biraz daha sanırım o yönden daha modern bir görüşlüyüm diye düşünüyorum böyle” cümlesi ile davranışsal boyutta sevgiyi gösterme kavramını ifade etmektedir. “Evet, esneğim çocuklarıma karşı yani oynarken olsun şey yaparken olsun bir yerlere giderken biraz daha rahatım diye düşünüyorum farklılık bu” cümlesi ile davranışsal boyutta birlikte zaman geçirme konusunda farklılıklardan bahsetmektedir. K3anne “babalık üzerinden şimdi nasıl desem benim oğlum çocuklarına daha düşkün. Benim eşim daha önce o kadar düşkünlüğü yoktu. Hani dediğim gibi aile içindeydik diye sonradan oldu bilmem kıyaslanır mı ama. Benim oğlum çocuklarına daha düşkün” cümlesi ile duygusal boyutta ilgili olma kavramına odaklanırken; K3 baba ise “Ama şu anda kendisi daha fazla şey olduğu için daha fazla ilgileniyor çocukları ile dersler konusunda şey konusunda ben ilgilenemedim ne ile ilgilenirdim öğretmen var öğretmene git kızım şu var buna git” cümlesi ile davranışsal boyutta ilgili olma konusunda farklılık olduğunu vurgulamaktadır.

4.5. Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler

Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler teması babalık rollerinde eşin katkıları, babalık rollerinde büyükannenin katkıları, babalık rollerinde büyükbabanın katkıları ve babalık

rollerinde diğer faktörlerin katkıları olmak üzere 4 alt temada incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6. Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler

Babalık rolleri oluşturulurken babaların kimlerden etkilendiğini anlamak amacıyla katılımcılara ve katılımcı eşlerine sorular yöneltilmiştir. Bu sorular katılımcılar için “Bir baba olarak aldığınız rollerde sosyal çevrenizin (iş hayatı, arkadaşlar, çevrenizdeki diğer babalar) nasıl bir katkısı olmuş olabilir?”, “Bir baba olarak aldığınız rollerde eşinizin nasıl bir katkısı olmuş olabilir?” sorularıdır. Katılımcı eşleri için ise “Sizce eşiniz babalık rollerini oluştururken kimlerden örnek alıyor olabilir (sizin düşünceleriniz, kendi anne-babası, arkadaşları)?” sorularıdır. Sorulara verilen yanıtlar analiz edildiğinde babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler temasına ait dört alt tema olduğu gözlenmektedir. Bunlar ‘babalık rollerinde eşin katkıları’, ‘babalık rollerinde annenin katkıları’, ‘babalık rollerinde babanın katkıları’ ve ‘babalık rollerinde diğer faktörlerin katkılarıdır.

1. aileden elde edilen veriler analiz edildiğinde K1 “Açıkçası olmadı yani, ben zaten içimden geleni kendim de doğru bildiğimi yapmaya çalışıyorum” ifadesi ile sosyal çevresinin babalık rolleri üzerinde herhangi bir etkisi olduğunu düşünmediğini belirtmektedir. K1eş ise “eşimin babasından etkilendiği tahmin ediyorum çünkü babasını anlatırken hep benim kendi babamı anlatırken kullandığım coşkulu ifadeleri kullandığını görüyorum” ifadesi ile babalık rollerinde babanın katkıları alt temasına değinmektedir. Ek olarak “Bence babasının hoşlandığı babanın babalık rollerinden eleştirmeyi de güzel biliyor.” ifadesi ile babalık rollerinde babanın katkıları alt temasında geçmiş yaşantı kavramını vurgulamaktadır. Ayrıca “Babalık ile alakalı annesinden belki ahlaki düzlemde etkileniyordur. Ama onun dışında bilemiyorum yani değer yargılarının oluşturulması kısmında annesinden çok referans aldığını biliyorum çocuklukta

vicdanlı merhametli olmak Yalan söylememek kendini temiz ifade etmek.” ifadesinde ise babalık rollerinde annenin katkıları alt temasında değer yargıları kavramını vurgulamaktadır.

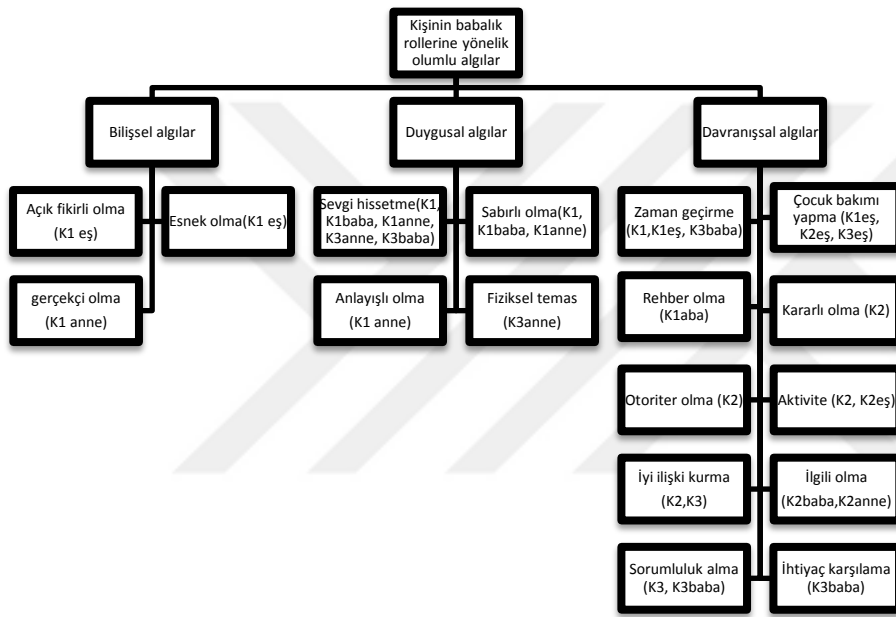
2. aile ile yapılan görüşmelere bakıldığında K2 “Hadi çevrede var var mı var işte ben baba olsam bunun yerinde olsam şunu yapmam bunu yapmam dediğim şeyler de var. Mesela çocuğum aşırı derecede şımartma artık tabiri caizse tepesine kadar çıkarıp da çocuk ne yaparsa yapsın ağzını açmayan insanlar da var.” ifadeleri ile babalık rollerinde diğer faktörlerin katkıları alt temasında arkadaşların davranışları kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak, eşinin katkıları ile ilgili K2 “Tabii benim sinirlendiğim zaman ya da kızdığım zaman ya da kızmak sinirlenmek değil de yanlış bir şey öğreteyim zaman bana göre doğru veyahut ta gayri ihtiyari Bir şey söylediğim zaman beni kenara alıp hani öyle değil de o şekilde değil de bu şekilde yapmak lazım diye çoğu kez uyarmıştır yani.” iletişim biçimi kavramına odaklanmaktadır. K2eş ise “Yani şöyle söyleyeyim kendisinin babası aşırı sert ona bakıp öyle olmuyor öyle olmayınca da daha sakın bir baba oluyor. Hani şimdi eski zamanlar babalar daha Sert çoğu çocuğu önündeyken konuşamazmış Mesela işte öyle olmamak adına kendisi tam tersi oluyor. Oluyor işte kendisi yaşadığı için şimdi mesela kendisi söylüyor babam bizi öyle alıp sarsın sevsin öpsün yapmazdı diyor. Biz isterdik diyor. İşte kendisinin içinde kaldığı için kendisi kızına öyle yapıyor sürekli sarılıyor öpüyor Yani kendi içinde kalan şeyleri kızının içinde kalmasın diye tam tersini yapıyor.” ifadeleri ile babalık rollerinde babanın katkısı alt temasında geçmiş yaşantı kavramını vurgulamaktadır.

3. aileye bakıldığında K3 “Bir kere kendime olan özgüvenimi yani babalık konusundaki ben mesela bazı konularda çocuklarıma karşı yetersiz olduğumu düşünüyordum mesela ama arkadaş çevremde, iş çevremde benden çok daha kötü durumda olan aileler gördüm tanıdım falan . İmkânları olmalarına rağmen çocuklara karşı davranışlarına tanık olduğum için ben onlara nazaran kendimi biraz daha iyi görüyorum onların yanında falan biraz daha iyi bir baba olarak görüyorum.” cümleleri ile babalık rollerinde diğer faktörlerin katkısı alt temasında sosyal çevre kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak, K3 “yani birine bakarak bazen canlı şey değil de televizyonda medyada gördüğümüz şeyler oluyor sosyal medyada falan yani çok iyi bir baba. Gerçekten böyle bir baba var mıdır dediğimiz insanlar oluyor ya da çok kötü yani bu kadar olmaz abartmışlar diyorum bazen kendi kendime ama işte haberlerde gördüğümüz olaylar falan baba çocuk ilişkilerini görünce çok kötüymüş çok iyiymiş gibi yani” ifadeleri ile babalık rollerinde diğer faktörlerin katkısı alt temasında medya kavramını vurgulamaktadır. K3 eş ise “O da biz zamanında böyle gördük bize zamanında böyle yaptılar böyle davrandılar gibi sözler sarf ediyor.” ifadesi ile babalık rollerinde babanın katkısı alt temasında geçmiş yaşantı kavramına odaklanmaktadır.

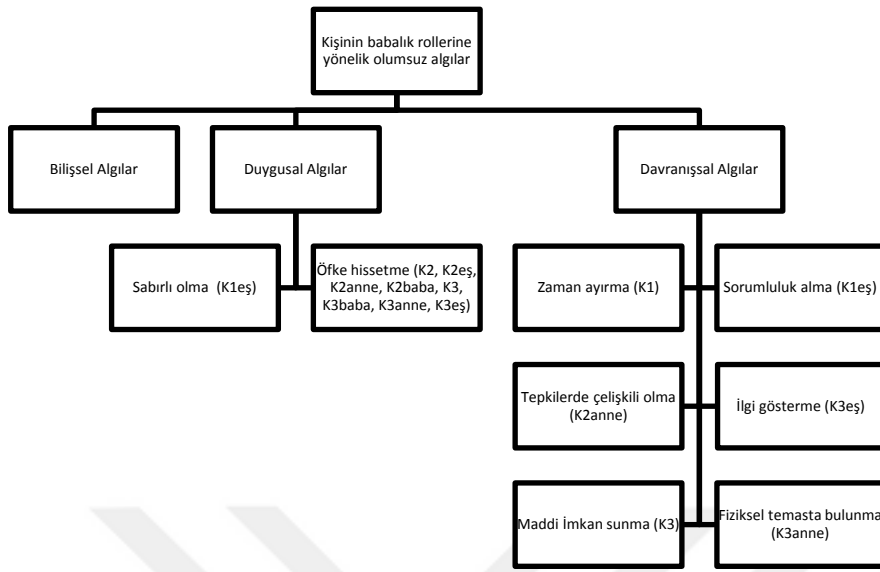
4.6. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algıları

Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algıları teması hemolumlu hem de olumsuz algılar temaları için bilişsel algılar, duygusal algılar ve davranışsal algılar alt temaları aracılığı ile incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 7’de ve Tablo 8’de belirtilmiştir.

Tablo 7. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları

Tablo 8. Kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları

Katılımcıların babalık rollerine yönelik hem bir baba olarak kendilerini nasıl algıladıkları hem de çevrelerindeki bireylerin katılımcıları bir baba olarak nasıl algıladıkları sorulmuştur. Katılımcı babalara “İleride yaşamınızın sona erdiğini ve çocuğunuzun sizi başkalarına anlattığını hayal edelim. Sizi nasıl bir baba olarak tanımlardı?” sorusu, katılımcıların eşlerine “eşinizin babalık rollerini düşündüğünüzde üstlendiği rollerden/davranışlardan hangileri sizi mutlu ediyor, hangileri sizi mutsuz ediyor” soruları sorulmuştur. Katılımcıların annelerine ve babalarına ise “sizce oğlunuz nasıl bir baba?” sorusu yöneltmiştir. Görüşmeler sonucu edinilen bulgular ile tema ‘kişinin babalık rollerine yönelik algılar’ şeklinde belirlenirken alt temalar ise ‘bilişsel algılar’ ‘duygusal algılar’ ve ‘davranışsal algılar’ olarak üç alt boyutta incelenmiştir.

1. aile ile yapılan görüşmeler incelendiğinde K1 “Yani ben şimdiden hatta söyleyebilirim ona karşı gerçekten bunu kötü manada söylemiyorum sabırlı olduğumu özellikle söyler diye düşünüyorum. Onun dışında mesela çok sevdiğimi, ona onu öncelik olarak hissettirdiğimi söyler diye düşünüyorum. Çünkü gerçekten öyle. Benim de hissiyatım o yönde olduğu için onun önüne hiçbir şey koymuyorum, Sonuç olarak herhalde böyle beni anar diye düşünüyorum” ifadeleri ile duygusal boyutta sabırlı olma ve sevgi hissetme kavramlarına değinmektedir. Ek olarak, K1 “belki içinde bulunduğum durumdan dolayı işle ilgili çok yoğunum. Ama bu demek değildir ki hiç zaman ayırmıyorum veya hatta normalden daha fazla ayırıyorum. Sadece bu özellikle ilgili değil ama yaşam şekli ile ilgili daha çok. Mesela şey oluyor bazı günler geliyor. Keşke oğlumla şunu yapsaydık, şuraya gitseydik bu zamanı böyle geçirseydik.” ifadeleri ile davranışsal boyutta zaman geçirme kavramına odaklanmaktadır. K1eş ise “her konuda kendine zihnini çok modern

tutmaya gayret gösteren çok açık bir kere eşimin en sevdiğim babalık rolü yönü bence çok esnek bir baba yani yeni fikirlere” cümleleri ile bilişsel boyutta açık fikirli olma ve esnek olma kavramlarına odaklanmaktadır. Bunun haricinde, K1eş’in ifadelerinde yer alan “Yardım etmiyorum payıma düşeni yapıyorum dediğinde benim en büyük iyi ki’mi söyleme sebebim” cümlesi ile davranışsal boyutta çocuk bakımına katılımı vurguladığı gözlenmektedir. Ayrıca K1eş “oğluma dair de onun bireysel zaman geçirme konusunda çok istekli bir baba olması beni mutlu ediyor. Çok oyuncu bir baba olması sürekli zihninin oyun üretmek ve oyun üretirken de bunu nasıl başardığını ben biraz düşünüyorum çünkü galiba ben demek ki çocukken bu tip oyunlarla desteklenmemişim. Mesela atıyorum trafik oyunu oynadığımızda benim içimden gelen oğluma yansıttığım şey kesinlikle bir kaza bir çarpışma anı olacak birileri yardım edecek falan eşim o kadar güzel bir trafik oyun dizayn ediyor ki ani hiç negatif yönlü altyapılar oluşturmuyor oğlunda. Ve daha hep daha nazik daha insancıl daha olması arzulanan şekilde oyunlar kurguluyor ve bu da benim Ondaki bireysel zaman geçirdiklerinde en sevdiğim özelliklerinden biri.” ifadeleri ile davranışsal boyutta zaman geçirme ve aktivite kavramlarını vurgulamaktadır. K1eş tarafından kullanılan “Şöyle eğer oğlumun zamanlı zamansız ya da sebepli sebepsiz ağlıyorsa ve ağlamasını yükseltiyor... eşim bu alandaki süre biraz uzarsa burada zorlanabiliyor biraz. Ve oradaki o sorumluluktan kaçınma davranışı gösteriyor. Kaçınmıyor belki ama zorlandığını ben hissediyorum ve hani derin bir nefes alması bile benim Kendimi daha fazla gelmemeye yol açıyor.” ifadeleri ise duygusal boyutta sabırlı olma kavramına odaklandığını göstermektedir. K1baba “Benim kendileri ile olan ilişkilerinden daha iyiler. Ayşe da Ahmet de daha ileride ama yetiştirme açısından. Nasıl olması gerektiğini öğretiyorlar her şeyin ve bıkmadan.” ifadeleri ile duygusal boyutta sabırlı olma, davranışsal boyutta ise rehber olma kavramlarını vurgulamaktadır. K1anne “çok iyi bir baba, baba gibi bir baba. Aslanlar gibi bir baba gerçekten Oğlum olduğu için demiyorum çok anlayışlı. Eşine çok yardımcı sabırlı sevgi dolu çok Makul ve mantıklı nasıl davranacağını çok iyi biliyor yani diyorum ya gerçekten dört dörtlük bir babam takdir edilecek bir babam” cümleleri ile duygusal boyutta sabırlı olma, anlayışlı olma ve sevgi hissetme kavramlarını bilişsel boyutta gerçekçi olma kavramını ifade etmektedir.

2. aileye bakıldığında K2 “vallahi kesinlikle şunu söyler benim babam sert biriydi ama o sertliğini hiçbir zaman çok kızdırmadığım sürece göstermedi, hep arkadaş ruhuydu der. Çünkü o şekilde yetiştirmeye çalışıyorum” ifadeleri ile davranışsal boyutta otoriter olma ve iyi ilişki kurma kavramlarını vurgulamaktadır. K2 “yani sonuna kadar hani bunu inatlaşmasına inatlaştık. Olmayacaksa olmayacak. Bir kural koyduğum zaman katı kesinlikle yapmayacak” ifadeleri ile ise davranışsal boyutta kurallara yönelik kararlı olma kavramını ifade etmektedir. Ek olarak K2’nin “arkadaş gibi mesela tek benle yani annesinin işi olduğu zaman sadece ben bakacağım zaman benim için hafta sonları mesela şey yapardım bütün yastıkları falan yere

atardım. Hadi buradan zıpla buradan buraya zıpla takla at. Hadi söyle yapalım böyle yapalım evi dağıtalım gibi şeyler. Yani ne istediye var ama sınırı aşmayacak şekilde her türlü şeyi yapabiliyor ama kendine zarar verecek bize zarar verecek arkadaş çevresine zarar verecek şeyler olmamasını göstererek öyle arkadaş gibi oynuyorum” ifadeleri ile ise davranışsal boyutunda arkadaş gibi olma ve aktivite kavramları ile açıkladığı gözlenmektedir. Katılımcıya yöneltilen ‘kendi özelliklerinizden neyi değiştirseniz daha iyi bir baba olurdunuz?’ sorusuna verdiği “Agresifliğimi değiştirsem” yanıtı ile ise duygusal boyutta öfke hissetme kavramını ifade etmektedir.

K2eş “Yani bakıyor hani mesela yeri geldi yıkadı giydirdi hani mesela ben çalıştığım zaman kendi çalıştığı zaman ben çok rahat bütün gün onları baş başa bırakabilirim her konuda yapabiliyor Çünkü yapıyor yediyor içiyor yıkıyor her şeyini yapabiliyor yani.” ifadeleri ile davranışsal boyutta çocuk bakımını vurgulamaktadır. “Yani şöyle söyleyeyim Fatma’yla çok güzel oynaması. Hani of sıkıldım ben be falan. Hani bazı babalarda şeydir ben bütün gün zaten çalışıyorum, yorgunum eve geldiğimde uzanayım dinleneyim. O yok oynuyor farklı kartlar alıyoruz oyunları alıyoruz beraber oynuyoruz. Hani o şekilde bırakmıyor ben yorgunum ben bir şey yapmayacağım siz oynayın demiyor bizle beraber Hatta benim işim oluyor o kendisi oyunları oynuyor bir şeyler yapıyorlar çizgi film izliyorlar veya herhangi bir şey ilgileniyor oynuyor.” ifadeleri ile ise davranışsal boyutta çocuk bakımı ve aktivite kavramlarına odaklanmaktadır. Ek olarak K2 “Hani bazen sinirlenebiliyor. Yani şöyle bazen kızması gereken yerde kızmıyor onu tolere ediyor, ama bazen kızmaması gereken yerlerde bazen fazla tepki verebiliyor. Hani bazen orada sinirleniyorum. O zaman onu yaptığında kızmadın. Ama şu an ortada kızacak bir şey yokken niye kızılıyorsun diyorum bazen yani tek sorun bu.” ifadelerinden anlaşılabacağı üzer duygusal boyutta öfke hissetme, davranışsal boyutta ise tepkilerde çelişik olma kavramlarına odaklanmaktadır. K2baba “Daha iyi bir baba benden daha çok ilgi gösteriyor” ifadeleri ile davranışsal boyutta ilgi gösterme kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak, K2baba “Mesela bir dediğini iki etmiyor. Yani kızın ederse olacak.” ifadeleri ile ise davranışsal boyutta geçim sağlama kavramına odaklanmaktadır. Bunun haricinde ise K2baba’nın “Yok yok kesinlikle sinirlendiği an oluyor olmuyor desem yalan söylerim.” ifadelerinden anlaşılabacağı üzere duygusal boyutta öfke hissetme kavramını ele almaktadır. K2anne “İşte şimdiki nesile uymaya çalışıyor. Çocukları güzel ilgilenmeye ama işte sinirli hemen bağırma ya hemen çağırmaya.” cümleleri ile duygusal boyutta öfke hissetme, davranışsal boyutta ise ilgi kavramına odaklanmaktadır.

3. aile ile yapılan görüşmeden elde edilen bulgulara bakılınca K3 “Sanırım sorumsuzlukla suçlayamazlar diye düşünüyorum. Ben böyle hani şey olarak babamla oğlum da kızım da babanla çok iyi anlaşıyorduk diyebilirler. Arkadaş gibiydik diyebilirler. Böyle yani kolay kolay kızmazdı falan böyle dövmezdi iyiydi öyle. Öyle düşünüyorum yani iyi alırım diye düşünüyorum tabii yine de çocukların büyüdüğünde ne hisseder nasıl düşünürler bilmiyorum.”

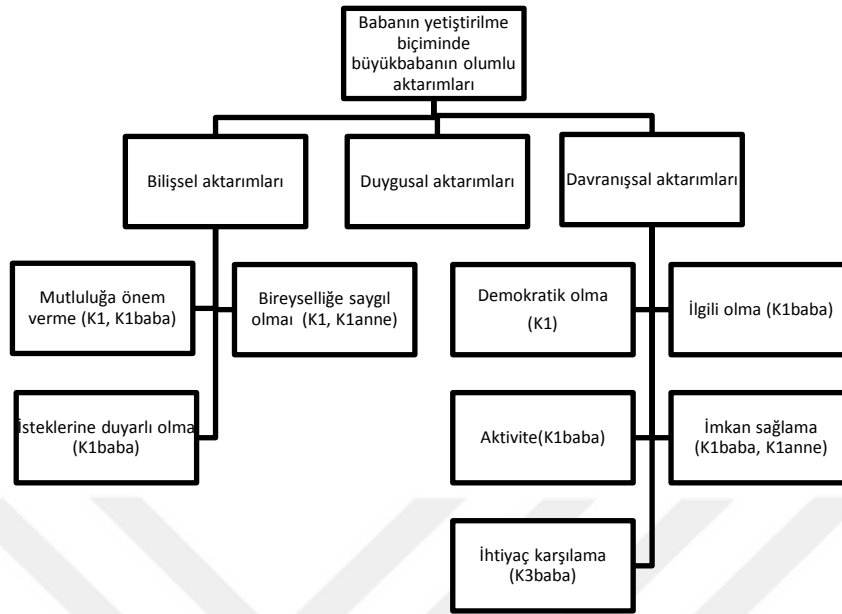
ifadeleri ile davranışsal boyutta iyi ilişki kurma ve sorumluluk alma kavramlarına odaklanmaktadır. Ek olarak, K3 “Aslında değiştirmek istediğim çok özelliğim vardır mesela saman alevi gibiyim birden çabucak sinirlenebiliyorum bunu yapmasan daha iyi olur.” ifadesi ile duygusal boyutta öfke hissetme kavramını vurgulamaktadır. Ayrıca K3 “Bir de dediğim gibi maddiyata dayanan. Hani biraz daha geliri yüksek bir işte çalışıyor olsam gelirim ya da gelirim yüksek olmuş olsa falan çocuklarıma bu konuda biraz daha yardımcı olabilirdim. En azından Belki dershaneye ya da özel bir eğitimidir şeydir falan bunları sağlamak isterdim.” ifadeleri ile davranışsal boyutta imkân sunma kavramına odaklanmaktadır. K3eş “Yani dediğim gibi sadece akşamları geldiğinde yarım saat 40 dakika ilgilenme.” ifadesi ile davranışsal boyutta ilgi kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak, K3eş “Yani en azından hastalandığı zaman benden daha atik olması. O şekilde yorumlayın yeri geldiğinde ben demeden kendisini söylemesi doktora götürelim gün içerisinde beni arayıp ilaçlarını içirdin mi, takip etmesi öyle söyleyeyim yani. Yani yeri geldiği zaman evet banyosunu yaptırır, üzerini değiştir. Yeri geldiği zaman onun dışında ben hastaysam onun dışında yok. Yani ne yazık ki Klasik Türk erkeği öyle diyeyim yani.” cümleleri ile davranışsal boyutta çocuk bakımı kavramını ifade etmektedir.

K3 baba “iyi bir baba olmaya çalışıyor elinden geldiğince yani şey yapmaya çalışıyorum el kapısında çalışıyor çünkü fazla da zaman ayırmıyor çocuklarına ama iyi bir Baba. Onu iyi yapan işte çalışkanlığı eve düzgün gelip gitmeleri eşine saygı duyması çocukları sevmesi çocukları ona çocukların onu sevmesi o ayrı bir şey getiriyor kendisini dışarı hayatı yok bir şey yok işten eve evden işe.” ifadeleri ile duygusal boyutta sevgi, davranışsal boyutta geçim sağlama, zaman ayırma ve sorumluluk kavramlarına odaklanmaktadır. K3anne ise “çok iyi sevgisi çok iyi geldi mi Onu görmeden öpmeden duramaz kızını oğlunu” ifadeleri ile duygusal boyutta sevgi hissetme, davranışsal boyutta fiziksel temas [S24] kavramlarını vurgulamaktadır. Ek olarak K3anne “neleri iyi yapmıyor işte o da çok sinirli bunu söyleyin bari o da çok sinirli sinirlendiği zaman yani gözleri hiçbir şey görmüyor” ifadeleri ile duygusal boyutta öfke hissetme kavramına odaklanmaktadır.

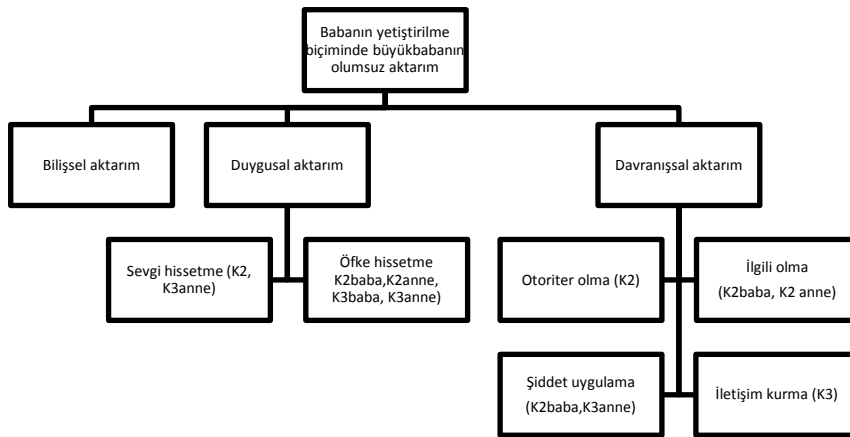
4.7. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı teması olumlu ve olumsuz aktarımı olmak üzere ikiye ayrılmıştır ve bilişsel aktarım, duyuşsal aktarım ve davranışsal aktarım olarak 3 alt temada incelenmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgular Tablo 9’da ve Tablo 10’da belirtilmiştir.

Tablo 9. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı

Tablo 10. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı

Görüşmelerden elde edilen bulgular analiz edilerek oluşturulan diğer bir tema ise babanın yetiştirilme biçimidir. Babanın yetiştirilme biçimi teması, babaların kendi babaları ile ilişkilerinin nasıl olduğu büyükbabalara ise oğulları ile ilişkilerin nasıl olduğu sorulmuştur. Büyükannelere eşlerinin oğullarının çocukluğu döneminde nasıl davranışlar sergilediği ve eşlerinin üstlendiği roller ile ilgili sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda elde

edilen olumlu ve olumsuz roller ayrı ayrı 'bilişsel roller' , 'duygusal roller' ve 'davranışsal roller' olarak üç alt temada incelenmektedir.

1. aile ile yapılan görüşmeler analiz edildiğinde K1 "Ya üstleniyorum ama yani şöyle bir örnekle açıklayayım daha açıklayıcı olur herhalde. Bir çocuğun sizin istediğiniz bir alanda daha büyüme çağındayken yönelmesini dayatmazsınız yani ben öyle bir düşünceye sahip değilim. Örnek olarak şu spora yapsın şöyle olsun falan... Bizim için önemli olan gözlemleyip de farkına vardığımız neyden keyif aldığını işte oyunlarla onu desteklemek. Eğer istemiyorsa da başka bir şey sunmak. Alternatif sunmak. Yani gelenekselci değilimden kasettiğim o. Ki ben de öyle yetiştirdiğim için yani ben hep rahat büyüdüm. Babam her zaman mutluluğumu önem verdi. Hiçbir zaman sıkmadı. Örnek vereyim mesela saçını uzatma demedi. Küpe takma demedi. Dövme yapma demedi. Sadece bana hep büyütürken şunu söyledi. Kendine neyin yakıştırıyorsanız onu yap dedi. Yani dolayısıyla biz de böyle büyütüyoruz" cümleleri ile bilişsel boyutta isteklere duyarlı olma, çocuğun mutluluğuna önem verme ve bireyselliğe saygı duyma faktörlerine değinmektedir. Ek olarak, kendi çocuğuna yönelik tutumlarından bahsederken babasının da aynı şekilde büyüttüğünü ifade ettiğinden ötürü babanın yetiştirilme biçiminde davranışsal boyutta demokratik olma faktörüne vurgu yapılmaktadır. K1baba "Cep telefonu çıkınca dedim herkese telefon aldım. Yani her an görüşelim. Yani o kadar ağır işin yanında çocuklarımı hiç ihmal etmedim." ifadeleri ile davranışsal boyutta ilgili olma kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak, görüşme sırasında anlattığı bir anıda "Ben aşağı beraber indik o sürüyor, ben de duruyorum. Tam benim yanıma geldi. Bisikletin tekeri ızgaraya değdi düştü. Kaşı böyle yarıldı, kemiği görünüyor ya. Bir telefon yok orada. Güvenlikçiye hemen söyledim hemen revire getirin sağlıkçıyı ben de geliyorum. 'Baba ne olur' dedi 'baba ne olur'. Korkuyor çocuk titriyor. 'oğlum' dedim 'hemen kaybolur gider' dedim 'Yok' baba dedi 'bir şey yapma' dedi 'sen yap' dedi. Bak ne kadar güveniyor bana. 'Tamam' oğlum dedim. İçim kan ağlayarak yukarı çıkardım, temizledim. Ondan sonra birbirine yapıştırdım bir süre tuttum. Sonra sıkı sıkı hani yeni çıkmış bir bantlar var dik yapıştırıyorlar. Ben şeyi keserek yara bandını keserek öyle yapıştırdı. Ondan sonra üstüne de Yara Bandı çektim. Ama çocuğum mutlu oldu. Onları mutlu etmek ve mutlu görmek için her şeyi yaparım. Şu anda da aynı yapıyorum." ifadeleri ile davranışsal boyutta aktivite, bilişsel boyutta mutluluğuna değer verme ve isteklerine duyarlı olma kavramlarına odaklanmaktadır. Ayrıca K1baba "Evladına daha çok zaman ayırıyor. Ben yapamıyordum. Bunu hafta sonları da dâhil sabah sekizde gittiğim anda gece ne zaman geleceğim belli değil ama oğlum kendi işi var. Bir şey olduğu zaman canı görmek istediği zaman atlıyor arabaya geliyor hemen. Hadi gel öyle gidelim şuraya gidelim diyor. Annesi kendisi gidiyorlar. Vakit geçiriyorlar. Hafta sonu güzel vakitler geçirebiliyorlar. Ben yapamadım yani bu. Hep burukluk yaşattı bana." ifadeleri ile davranışsal boyutta imkân sağlama kavramını vurgulamaktadır. K1anne ise "Dolayısıyla Yani iş gereği işine aşırı bağlılığından dolayı

çocuklarına çok zaman ayırdı diyemem ancak elinden geldiğince destek olduğu yapmaya çalıştı” ifadesi ile davranışsal boyutta imkan sağlama kavramına odaklanırken; “İşte bu tür etkinliklerden faydalanmaya çalışıyordu destek oluyordu parka götürüyordu çok sık olmasa da yani Fırsat buldukça Yani bunları da yapabiliyordu yani o zamanki şartlara bağlı. Hiçbir zaman sen şunu yap bunu yapmalısın gibi bir baskı yapmadık. Zaten çocuklarımız da sadece anlayacağı bir şekilde.” ifadeleri ile davranışsal boyutta imkan sağlama, bilişsel boyutta bireyselliğe saygı duyma kavramlarını vurgulamaktadır.

2. aileye bakıldığında K2 “Yani babam bize sevgisini hiç göstermezdi. Yani eski yetişmiş insanlar bunlar yani sevgiyi belli etmezdi” ifadeleri ile babanın yetiştirilmesinde büyükbabanın olumsuz rolleri temasının duygusal boyut alt temasında sevgi hissetme kavramını vurgulamaktadır. Ek olarak “Sevgisini belli etmezlerdi ama sevdiğini de bilirdik. buna yok derdi ama el altından da anneme yaptırırdı yani o şekilde bizi yani böyle sert bir şekilde ben sertim gibisine bir laflar ya” ifadesi ile davranışsal boyutta otoriter olma kavramına odaklanmaktadır. K2baba ise “Vallahi ben çocuklarla pek fazla ilgilenmezdim yalan mı söyleyeyim çocuklarla annesi ilgilenirdi” ifadeleri ile babanın yetiştirilmesinde büyükbabanın olumsuz rolleri altında davranışsal boyutta ilgili olma kavramına odaklanmaktadır. Ek olarak K2baba “Yav şimdi işten geliyorsun sinirli her gün bir olmuyor bazen sinirlendiğimi zaman oluyordu yani aile içi her zaman oluyordu. Anne şikayet eder, baba bir kulak asıyor iki kulak asıyor. Ondan sonra ben de insanım ya nihayetinde ister istemez sinirimi çocuklardan çıkardığım oluyordu.” ifadeleri ile duygusal boyutta öfke hissetme, davranışsal boyutta ise şiddet uygulamayı vurgulamaktadır. Ayrıca K2 baba “Bazen sorulan sorularda o an yani aklım başka şeye takılırdı es geçerdim gidin derdim anneniz baksın.” ifadeleri ile ise davranışsal boyutta ilgili olma kavramına odaklanmaktadır. K2anne ise “Beraber zaman geçirmelerini isterdim falan işte. Çocuklar ne anlarlar derdi” cümlesi ile davranışsal boyutta aktivite kavramına değinmektedir. Ek olarak K2anne “Ayhan benimle de olmasa oğlunu al, beraber baş başa bir kafede bir çay bir kahve içerek çocuğun çocukluğunu anla. İhtiyaçlarını şikayetlerini memnuniyetini öğren. İşte senin gözün yükseklerde derdi bana.” ifadeleri ile davranışsal boyutta ilgili olma kavramına odaklanmaktadır. Ayrıca K2anne “bir de sinirli bir şey kişiliği olduğu için önce bana senin baban mı yok derdim git Çünkü sorunları bana anlatıp Ben bunu anlattığım zaman benimle kavga edecek veya benimle tartışacak, sen babanla konuş. Hayır, hayır derdi Sen İçişleri Bakanısın sen yap arkandan ben gelirim. Öyle bir hayatımız oldu yani. Geçmişte gelecekte yaşantımız buydu” ifadeleri ile davranışsal boyutta ilgili olma ve duygusal boyutta öfke hissetme kavramına odaklanmaktadır.

3. aileye bakıldığında babanın yetiştirilmesinde büyükbabanın olumsuz rolleri temasında K3 “O zaman babam sert bir mizaca sahiptir” ifadesi ile davranışsal boyutta otoriter olma kavramına değinmektedir. Ek olarak “İlkokul çağında küçüklüğümde askere gidene kadar

biz bir yabancı gibiydik evin içinde. Saatlerce bir odada oturup televizyon seyrederdik bir kelime konuşmazdık.” İfadeleri ile davranışsal boyutta iletişim kurmayı vurgulamaktadır. K3baba ise “Beni çok iyi tanımlarlar. Şöyle iyi tanımlarlar yani hepsine çok güzel bir kucak açmışım, hepsinin evlerine yani kendi emekleri haricinde yani ben kendi evlerini yaptım, evlendirdim, kendilerini bir masrafa sokmadım, rahat etmeleri için elimden gelen her şeyi yaptım yani bir baba ne yapması gerekiyorsa hepsini yaptım.” ifadeleri ile babanın yetiştirilmesinde büyükbabanın olumlu rolleri temasında davranışsal boyutta geçim sağlama kavramına değinmektedir. Ayrıca K3baba, babanın yetiştirilmesinde büyükbabanın olumsuz rolleri temasında “Bazı şeylerde erkek sinirlendiği zaman kadının yatıştırıcı olması gerekiyor. Mesela çocuk bir şey yapmış etmiş ben bağırıp çağıracağım bağırma yerine bağırma da her şey yapma da ben onu ikna ederim der veya ben onu yumuşak bir şekilde söylerim der bir daha yapmaması için der bu ta kimlerde bulunur yani” ifadeleri ile duygusal boyutta öfke hissetme kavramına odaklanmaktadır. K3anne ise “Vallahi iyi bir babaydı esas iyi bir babaydı. Ama yeri geldiği zaman sinirlenir de döverdi kızardı” ifadeleri ile babanın yetişmesinde büyükbabanın olumsuz rolleri temasında duygusal boyutta öfke hissetme, davranışsal boyutta ise şiddet gösterme kavramlarına değinmektedir. Ek olarak K3anne “yani özellikle çocuklarımızı fazla sevedik. Ama torunlarımıza çok düşkün olduk. Yani baba da ben de o şekilde olduk çocuklarımızın zamanında küçüktük aile içindeydik fazla bir sevgi gösteremedik” ifadeleri ile duygusal boyutta sevgi hissetme kavramına değinmektedir.

5. TARTIŞMA

3 yaş ve üzeri çocuk sahibi olan babalar, babaların eşleri, babaların anneleri ve babaların babaları ile yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla gerçekleştirilen bu nitel vaka araştırması babaların babalık rollerinin nasıl oluştuğunu ve bu rolleri nelerin etkilendiğini keşfetmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan görüşmeden elde edilen bulgular tartışma bölümü başlığı altında alan yazın incelenerek tartışılmıştır.

Çalışmanın bulgular bölümünde, elde edilen her tema ayrı ayrı incelenerek tartışılmıştır. Ek olarak, bu bölümde her bir aile kendi içerisinde incelenmiştir. Bu şekilde alan yazın desteği ile babaların babalık rol algılarının nasıl oluştuğu ve kimlerden/nelerden etkilenecek oluştuğu anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

5.1. Baba kelimesinin bireyler için anlamı

Çalışmaya katılan tüm katılımcılara baba kelimesinin anlamı “Baba kelimesi size ne ifade etmektedir?” ifadesi ile sorulmuştur. Bu şekilde baba kelimesinin bireyler için ne ifade ettiği, baba kelimesinin katılımcılarda hangi duyguları, düşünceleri uyandırdığını anlamak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda baba kelimesinin bireyler için anlamı üç alt temada incelenmiştir. Bu alt temalar: Bilişsel anlam, duygusal anlam ve davranışsal anlamdır.

Bilişsel anlam alt teması incelendiğinde evin reisi olma kavramının ön planda olduğu gözlenmektedir. Evin reisi olma anlamı aynı ailede (3. Aile) baba, büyükanne ve büyükbaba tarafında vurgulandığı; diğer ailelerde ise evin reisi olma kavramına dair vurgu olmadığı görülmektedir. Sancar (2009, s.16-17), geçmişte ve bugünde gözlemlenen erkeklik biçimini hegomonik erkeklik olarak tanımlamaktadır ve toplumun erkeği iktidar konumunda gördüğünü ifade etmektedir. Bireyler annelik ve babalık rollerini sahip oldukları toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden şekillendirmektedir. Zeybekoğlu (2013) kadının iş yaşamına katıldıkça ve güçlendikçe toplumsal cinsiyet rollerinde değişimler olduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada 3. aileye bakıldığında babayı evin reisi olarak ifade etmeleri erkeği aile içinde iktidar konumunda gördüklerini ve henüz bu konuda toplumsal cinsiyet rollerinde bir değişim olmadığını göstermektedir.

Duygusal anlam alt teması incelendiğinde katılımcıların güven verme, sevgi hissetme, şefkat hissetme, yakınlık hissetme, mutluluk hissetme kavramlarına odaklandığı gözlenmektedir. Aile temelinde bakıldığında güven hissetme kavramı K1eş,K1anne, K2 tarafından; şefkat hissetme kavramı K1baba, K3baba tarafından; sevgi hissetme kavramı K1baba, K2anne, K3anne, K3baba tarafından; mutluluk hissetme kavramı K2baba tarafından; yakınlık hissetme kavramı ise K3eş tarafından vurgulanmaktadır.

Davranışsal anlam alt teması incelendiğinde rol model olma, rehber olma, ihtiyaç karşılama, bakım verme kavramlarının katılımcılar tarafından odaklanılan kavramlar olduğu

gözlenmektedir. K1 rol model olma kavramına odaklanırken K1baba ise rehber olma kavramına odaklanmaktadır. Ek olarak, ihtiyaç karşılama kavramına K2 ve K3baba değinirken bakım veren kavramı ise K3 tarafından vurgulanmaktadır.

Lamb (2000) geçmişte babanın yalnızca otoriter, ahlaki rehber, rol model, ekmek kazanan –diğer bir ifadeyle maddi ihtiyaç karşılayan- rollerini üstlenirken günümüzde ise çocuğa destek, rol model ve manevi ilgi gösteren kişi olma rollerini üstlendiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgularda ise katılımcıların babanın anlamı konusunda geleneksel ve modern babalık rollerini vurguladıkları görülmektedir. Diğer bir ifade ile katılımcılar tarafından geleneksel ve modern babalık olarak ifade edilen anlamları baba kelimesine yüklenmektedir. Örnek vermek gerekirse katılımcılar tarafından hem rehber olma, otorite gibi geleneksel kavramlar hem de sevgi hissetme, şefkat hissetme gibi modern babalık rolleri kavramları vurgulanmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulgular incelendiğinde 1. ailede K1 duygusal boyutta sevgi hissetme ve şefkat hissetme kavramlarına; bilişsel boyutta ise rol model olma kavramına vurguda bulunmaktadır. K1 ile benzer kavramları vurgulayan aile üyelerine bakıldığında, sevgi hissetme kavramı K1baba babanın anlamı boyutunda vurgulamaktadır. Ancak K1baba çocuklarına yönelik davranışları ile ilgili kullandığı “Bütün şeyim onlaraydı sevgim yani. Güç aldıklarını hissediyordum içimden diyordum bunların çocukları olacak acaba böyle olurlar mı diye” ifadeleri ile sevgi hissetme kavramına odaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile K1baba sevgi hissetme kavramı ile ilgili babalık algılarını babasından öğrenmiş olabilmektedir. K1 tarafından vurgulanan şefkat hissetme kavramı incelendiğinde, ailenin diğer üyelerinin şefkat hissetme konusunda herhangi bir ifadeleri olduğu gözlenmemektedir. Bunların haricinde, K1 tarafından ifade edilen rol model kavramına bakıldığında ise K1baba’nın rol model olma kavramına yakın olan rehber olma kavramlarını vurgulaması ve görüşme sırasında “Yani beni rol model seçmiş olabilirler.” ifadesini vurgulaması K1’in bu algıyı babası aracılığıyla edinmiş olabileceğini göstermektedir.

Lamb (2000) modern babalık rollerini rol model olma, destek olma ve manevi ilgi gösterme olarak tanımlamaktadır. 1. aileye bakıldığında ise babanın anlamı temasında rol model olma ve manevi ilgi gösterme kavramlarına rastlanmaktadır. Gül (2019, s.118-119) yapılan çalışmada ise bireyler iyi baba olma temasının içerisinde çocukla ilgilenme kavramının bulunduğunu vurgulamaktadır. 1. aileye bakıldığında çocuğa sevgi ve ilgi gösterme kavramları ile çocukla ilgilenme kavramı ile paralel olarak babaya yönelik olumlu anlam atfettiklerini göstermektedir.

2. aile ile yapılan görüşmeden elde edilen analiz edildiğinde K2’nin güven verme ve ihtiyaç karşılama kavramlarına odaklandığı gözlenmektedir. K2’nin vurguladığı güven verme kavramı K2anne ve K2 eş tarafından da vurgulanmaktadır. Bu da K2’nin babanın anlamına

yönelik güven verme kavramına yönelik algılarını annesi ve eşi aracılığı ile edindiğini göstermektedir. K2 tarafından vurgulanan ihtiyaç karşılama kavramı katılımcı tarafında 'evi geçindirme' olarak ifade edilmektedir. K2baba ise "Yani Allah'a şükür hiçbirini ne aç bıraktım ne açta bıraktım. Yani o yönden ben kendi vicdanım rahat. Evet, yani dört dörtlük mü hayır ama ele güne muhtaç etmeden" ifadesi ile babanın anlamına yönelik olmasa dahi kendi babalık rollerine yönelik ihtiyaç karşılama rolünü üstlenmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere hem baba hem de büyükbaba ihtiyaç karşılamanın maddi boyutuna değinmektedir. Diğer bir ifade ile K2 babanın anlamı temasında bulunan ihtiyaç karşılama algısı kendi babasından almış olabilmektedir.

Lamb (2000), geleneksel babalık rolleri arasında otoriter olma, ekmek kazanma ve ahlaki rehber olma kavramlarını ifade etmektedir. 2. aileye bakıldığında ise genellikle geleneksel babalık kavramlarını vurguladıkları gözlenmektedir. Örnek vermek gerekirse ihtiyaç karşılayan olma kavramı özellikle geleneksel babalık rollerinin içerisinde yer almaktadır. Sancar (2009, s. 28) hegomonik erkeklik nitelikleri arasında güçlü olma kavramına değinmektedir. Babanın güven veren kişi olması ise güçlü olma ve güçlü görünme ihtiyacından doğuyor olabilir. Aynı şekilde bireylerin babanın anlamını olarak güven veren kavramını vurgulamaları toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde erkeği güçlü görme ihtiyaçlarından kaynaklanıyor olabilir.

Baba kelimesinin bireyler için anlamı temasında 3. aile incelendiğinde evin reisi olma ve bakım verme kavramlarının K3 tarafından vurgulandığı gözlenmektedir. Evin reisi olma kavramı hem K3anne hem de K3baba tarafından vurgulanan ortak bir kavramdır. Dolayısıyla K3'ün babanın anlamı konusundaki evin reisi olma algısını anne ve babasından edindiği anlaşılmaktadır. Ek olarak, bakım veren kavramı ise K3 ve K3baba tarafından vurgulanan bir kavramdır. Buradan da anlaşılabacağı üzere K3 bakım verme algısına babası aracılığı ile sahip olmuş olabilmektedir.

Üç aile birlikte incelendiğinde ailelerin baba kelimesine yüklenen anlamın davranışsal boyutunun farklı olduğu fakat duygusal boyutta ortak temalar olduğu görülmektedir. Örnek vermek gerekirse davranışsal boyutta 1. aile özellikle rehber olma, rol model olma gibi kavramları ifade ederken 2. ve 3. ailede ihtiyaç karşılama kavramı ön plandadır. Diğer taraftan duygusal boyutta ise üç aile için sevgi hissetme ve güven hissetme temaları ortaktır. Görüşmelerden elde edilen bulgular incelendiğinde baba kelimesinin bilişsel ve duygusal anlam boyutlarını hem kadın hem de erkekler tarafından vurgulanırken davranışsal anlam boyutunun yalnızca erkek katılımcılar tarafından vurgulandığı gözlenmektedir.

Alan yazın incelendiğinde Gül (2019) babanın tanımında güven verme, ihtiyaç sağlama, rol model olma tanımlarından bahsetmektedir (s.118). Hammer (1998) tarafından yapılan bir çalışmada babanın anlamını bireyler genellikle maddi ihtiyaç karşılan kişi olarak tanımlamaktadır. Lee (2004, s.18) ise kadınlar çalışma hayatına katıldıkça babanın tanımının

maddi ihtiyaç karşılayan kişi olmaktan bakım verme görevlerine doğru değiştiğini ifade etmektedir. Çalışmanın bulguları analiz edildiğinde katılımcıların babanın tanımını maddi ihtiyaç karşılamamanın yanı sıra bakım verme, şefkat gösterme, sevgi hissetme gibi tanımları da eklediği gözlenmektedir. Diğer bir ifade ile bu çalışmada elde edilen bulgular yakın zamanda babanın tanımı ile ilgili yapılan araştırmalara uygundur.

Bandura (1977, s.2) insan davranışlarının içsel odağının erken dönem şemaları ile bağlantılı olduğunu düşünmektedir. Diğer bir ifade ile bireylerin davranışları ilk yaşantılarında edindikleri deneyimler ile ilişkilidir. Bu çalışmaya bakıldığında ise babaların babalık tanımlarının kendi babalarının babalık tanımları ile yakından ilişkili olması, her ailedeki baba ve büyükbabaların benzer kavramlara odaklanıyor olması bireylerin babalık tanımını kendi babalarından öğrenmiş olabildiklerini göstermektedir. Dolayısıyla babaların babalık rolleri ile ilgili şemaları erken dönem yaşantıları ile birlikte oluşabilmektedir.

5.2 Baba olmanın hissettirdikleri

Bu çalışmada katılımcıların baba olmak ile ilgili duygularının daha kapsamlı anlaşılabilmesi amacıyla erkek katılımcılara “Baba olmanın sizi mutlu eden yönleri nelerdir?” ve “Baba olmanın sizi tedirgin eden/mutsuz eden yönleri nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular incelendiğinde baba olmanın hissettirdikleri teması ‘olumlu duygular’ ve ‘olumsuz duygular’ olmak üzere iki alt temaya ayrılmıştır.

Olumlu duygular alt temasına bakıldığında sevgi hissetme, yaşamda anlam duygusu, mutlu hissetme, zaman geçirmenin mutlu hissettirmesi, baba kelimesinin mutlu hissettirmesi, görev tamamlama, aile olma kavramlarının ön plandadır. Sevgi kavramı K1, K1baba ve K2 tarafından; mutluluk K1baba, K2, K2baba tarafından; zaman geçirmenin mutlu hissettirmesi ve baba kelimesinin mutlu hissettirmesi K3 tarafından; aile olma K3baba tarafından ifade edilmektedir.

Miller (2011, s. 94) baba olmanın erkekler için aile olma anlamına geldiğini ve gurur, mutluluk duygularını hissettirdiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada öne çıkan mutlu hissetme, görev tamamlama, baba kelimesinin mutlu hissettirmesi ise Miller’in ifadeleri ile örtüşmektedir. Literatürde de görüleceği üzere Green ve Werner (1996; akt McGraw, 2001) aile ilişkilerini tanımlarken üç bileşene ayırmıştır. Bunlardan birincisi ve sağlıklı olanı ise sıcak ilişki, birlikte zaman geçirme, fiziksel samimiyet vb. anlamına gelen yakınlık ve bakım kavramlarıdır. K3 tarafından vurgulanan zaman geçirmenin mutlu hissettirmesi kavramı ise Green ve Werner’in ifadelerinde yer alan sağlıklı aile ilişkilerinin bir parçası olarak ifade edilebilir.

Olumsuz duygular alt teması incelendiğinde kaygı hissetme, çevreye yönelik güvensizlik hissetme ve yetersizlik duygularının ön planda olduğu gözlenmektedir. Kaygı K1, K1baba, K2, K3 tarafından ifade edilirken; maddi yetersizlik hissetme kavramına K3, çevreye yönelik

güvensizlik hissetme kavramına ise K2 odaklanmaktadır. Yalçınöz (2011, s.144) tarafından yapılan çalışmada babalar ve büyükbabalar tarafından olumlu duyguları çocuklara ifade etme davranışının olumsuzları ifade etmeye oranla daha az olduğu vurgulanmaktadır. Bu çalışmada ise baba olmanın hissettirdikleri temasında olumlu ve olumsuz ifadelerin vurgulanması davranışlarda da iki tür duyguları ifade ettiklerinin bir göstergesi olabilir.

Baba olmanın hissettirdikleri temasında 1. aile incelendiğinde K1'in sevgi hissetme, yaşamda anlam duygusu hissetme ve kaygı hissetme kavramlarına odaklandığı gözlenmektedir. K1'in kullandığı bu kavramlardan sevgi hissetme ve kaygı hissetme kavramlarına K1baba'nın da doğrudan değindiği gözlenmektedir. Yaşamda anlam duygusu hissetme kavramı ile ilgili ise K1baba'nın herhangi vurgusu bulunmamaktadır. Buradan da anlaşılabacağı üzere sevgi hissetme ve kaygı hissetme algısına K1'in kendi babasını gözlemleyerek ulaşmış olabilir.

Baba olmanın hissettirdikleri temasında 2. aile incelendiğinde K2'nin baba kelimesinin mutlu hissettirmesi, mutlu hissetme, kaygı hissetme ve yaşamda anlam hissetme kavramlarına değinmektedir. K2 baba ise K2 gibi mutlu hissetme kavramına odaklanmaktadır. Ek olarak "Çocuk bana baba dedi ya an o bambaşka bir duygu hissettiriyor o ilk baba deyişi güzel bir mutluluk güzel bir duygu" ifadesi ile baba kelimesinin mutlu hissettirmesi kavramına da değinmektedir. Bu bulgular ışığında K2'nin baba kelimesinin mutlu hissettirmesi ve mutlu hissetme kavramı ile ilgili algısını K2baba aracılığıyla edindiği düşünülebilir. Fakat K2baba yaşamda anlam hissetme ya da kaygı hissetme ile ilgili bir kavramı vurgulamamaktadır. Gül (2019, s. 129) tarafında yapılan çalışmada da benzer bir şekilde babaların ve büyükbabaları babalık rollerini babaların eşleri ve büyükanneler değerlendirmektedir ve sevgi kavramı bu çalışmada da benzerlik olarak odaklanılan kavramdır.

3. aile incelendiğinde K3 zaman geçirmenin mutlu hissettirmesi, kaygı hissetme ve maddi yetersizlik hissetme kavramlarına odaklanmaktadır. K3baba ise doğrudan maddi yetersizlik hissetme duygusunu vurgulamamaktadır. Fakat "Daha rahat refah bir hayatı yaşatmış olurdu belki yani fazla çalışmalarına gerek kalmazdı şey kalmazdı ama şimdi mecbur çalışıyorlar. O zaman kendi işlerini kurabilirlerdi kendi şeylerini kurabilirlerdi onu ödeyecek kapasiteye sahiptim ama olmadı aile yüzünden." ifadeleri ile bu kavramı işaret etmektedir. Ek olarak K3 babanın zaman geçirme kavramına odaklanmamış olmasına rağmen K3 tarafından ifade edilen "Eskiden mesela büyükler çocuklarını sevmeye utanırlardı babalar babalarının yanında şimdi benim öyle bir korkum yok ben çocuklarımı istediğim gibi babamın annemin yanında sevebiliyorum oynayabiliyorum." cümleler ile kendi babası ile zaman geçirmede fakat kendisinin çocuklarına zaman ayırdığına ifade etmektedir. Diğer bir ifade ile maddi yetersizlik hissetme kavramı ile ilgili algısında olduğu gibi zaman geçirme kavramı ile ilgili algıları da kendi babası ile olan ilişkisine göre şekillenmiştir. Kaygı kavramında ise K3baba'nın herhangi bir ifadesi bulunmamaktadır.

Aileler ortak olarak incelendiğinde olumlu duygularda sevgi hissetme ve mutluluk hissetmenin, olumsuz duygularda ise geleceğe yönelik kaygılı olma duygusunu ön plandadır. Zeybekoğlu'na göre geleneksel babalık rollerinin temelini annenin ve çocuğun ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak oluşturmaktadır (2013). Bu çalışmada ise eşinin iş yaşamının içerisinde olmasına rağmen K3'ün bu konuda yetersiz hissetmesi geleneksel babalık rollerini barındırdığını göstermektedir.

Alan yazın incelendiğinde baba olmanın mutluluk, gurur, zevk, öfke ve yetersizlik duygularını hissettirdiği ifade edilmektedir (Yalçınöz, 2011, s.166). Aynı çalışmada katılımcıların baba olmanın olumsuz duygulara odaklanmaktan çok olumlu duygulara odaklandığı belirtilmektedir (Yalçınöz, 2011, s.167). Bu çalışmada da benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Katılımcı babalar genellikle sevgi, mutluluk, yaşamda anlam, aile olma gibi olumlu durumları ifade ederken olumsuz duygular daha az ifade edilmiştir.

Bandura (1977) bireylerin gözlem yolu ile yalnızca davranışları değil duyguları da öğrendiğini ifade etmektedir (s.13). Çalışmada da görüleceği üzere babalık ile ilgili babaların odaklandığı kavramların çoğu büyükbabalar tarafından da odaklanılan ya da görüşme içerisinde değinilen ifadelerdir. Diğer bir ifade ile babalar baba olmaya yönelik sahip oldukları duyguları kendi babalarını gözlemleyerek edinmiş olabilirler. Babaların ortak olarak odaklandığı kavramlardan biri kaygı hissetme kavramıdır. Fakat üst nesil, yani büyükbabalar, kaygı kavramına odaklanmamaktadır. Bunun nedeni ise babaların kaygısının altında yatan nedenlere bakıldığında çocuklarının geleceklerine yönelik (bir iş kurma, iyi bir yaşama sahip olma vs.) olması fakat büyükbabaların ise kaygı yaratan bu aşamaları atlatmış olmaları olabilir.

5.3. Babalık rolleri ile ilgili eş ile çatışmalar

Üç aile incelendiğinde bazı çiftler arasında babalık rolü üzerinden çatışma olmadığı gözlenmektedir. Genel olarak çatışma yaşayan çiftlerin ise bu konuda sorunların üstünü kapattıkları, çözüm bulamadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca görüşmelerden anlaşılabileceği üzere sorunların üstü örtülürken babaların çocuklar ile ilgili buldukları çözümler kullanılmaktadır. Örnek vermek gerekirse K2eş "Yani ben biraz daha sakin olduğum için ben bazen pes edebiliyorum şunu hani şunu yapmayalım diyorum yok yapalım diyor" cümleleri ile çatışma sonucunda çocuk üzerinde babanın istediği şekilde davranış sergilediklerini vurgulamaktadır. Ek olarak aileler incelendiğinde yaşanan çatışmaların özellikle sınır ve kural koyma konusunda ve çocuk ile olumlu ilişki geliştirme konusunda olduğu gözlenmektedir. Babaların annelerden daha otoriter davrandığı ve babaların çocuklar ile olumlu ilişki geliştirmelerinin anneler tarafından istenmesi aradaki çatışmaların nedenini oluşturmaktadır. Çatışma sonucunda babaların isteklerine uyulduğu göz önüne alınırsa çatışma sonucunda çocuklara yönelik daha fazla kural ve sınır koyma ve yakınlığın daha az olduğu söylenebilir.

AÇEV babalık rolü algılarını beşe ayırmaktadır: Geleneksel Babalık, Yeni Gelenek Babalık, Hevesli Babalık, Gayretli Babalık, Çizgi Dışı Babalık (2018c, 24). Geleneksel babalık rollerinden çizgi dışı babalık rollerine doğru babaların çocuk bakımına katılımları artmakta, birlikte geçirilen zaman daha kaliteli olmakta ve duygusal paylaşımlar baba-çocuk etkileşimi içerisinde yer almaktadır (AÇEV; 2013c,24). Çalışmaya katılan kadın katılımcılara bakıldığında eşlerinin babalık rollerine yönelik isteklerinin daha fazla katılımı, daha fazla etkileşimi ve çocuk bakımında daha fazla rol almayı içerdiği gözlenmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere kadınlar genel olarak geleneksel babalık rollerinden uzaklaşılmasını desteklemektedir. Babaların babalık rolü algılarının kendi babalarına göre geleneksel babalık rollerinden daha uzak olduğu gözlenmektedir. Babaların hem kendi eşlerinin beklentileri hem de çocukluklarında anneleri tarafından babalarına yönelik beklentileri gözlemlemiş olmaları bu değişimde rol oynamış olabilir. Diğer bir ifade ile yaşamlarındaki kadınların babalık rollerine yönelik doğrudan ve dolaylı katkıları babaların babalık rolü algılarının şekillenmesini desteklemiş olabilir.

5.4. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler ve farklılıklar

Katılımcı babalar ile büyükbabaların babalık rollerinde benzerlik ve farklılıkları öğrenebilmek için katılımcılara bir takım sorular yöneltilmiştir. Bunlar babalar için “Babanızı ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi benzerlikler var?” ve “Babanızı ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?” sorularıyken, büyükbabalar için “Oğlunuzu ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi benzerlikler var?” ve “Oğlunuzu ve kendinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?” şeklindedir. Babalar ve büyükbabalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları anlamlandırmak amacıyla annelere şu sorular yöneltilmiştir: “Eşinizi ve babasını düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda ne gibi farklılıklar var?”. Büyükannelere ise “Oğlunuzu ve eşinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarında ne gibi benzerlikler var?” ve “Oğlunuzu ve eşinizi düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarında ne gibi farklılıklar var?” sorularıdır. Elde edilen bulgular doğrultusunda iki farklı tema oluşmaktadır. Bu temalar: babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler ve babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temalarıdır. Her iki tema da kendi içerisinde alt temalara ayrılmıştır. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler teması ‘bilişsel benzerlikler’, ‘duygusal benzerlikler’ ve ‘davranışsal benzerlikler’ alt temaları iken babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasının alt temaları ise ‘bilişsel farklılıklar’, ‘duygusal farklılıklar’ ve ‘davranışsal farklılıklar’ alt temalarıdır.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler temasının alt teması olan bilişsel benzerliklere bakıldığında birey olarak görme kavramı K1 tarafından vurgulanmaktadır. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler temasının alt teması olan duygusal benzerliklere bakıldığında sevgi hissetme ve öfke hissetme kavramlarının öne çıktığı gözlenmektedir. K3 tarafından sevgi hissetme konusunda benzerlik vurgulanırken K3baba tarafından ise öfke hissetme konusunda benzerlik vurgulanmaktadır. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler temasının alt teması olan davranışsal bakıldığında otoriter olma, zaman ayırma ve ilgi gösterme kavramlarına odaklanıldığı gözlemlenmektedir. Otoriter olma kavramı K2anne ve K3 tarafından, zaman ayırma kavramı K1 ve K1baba tarafından, ilgi gösterme kavramı ise K1anne tarafından vurgulanmaktadır.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasının alt teması olan duygusal farklılıklara bakıldığında sabırlı olma ve sevgi hissetme kavramlarına odaklanıldığı görülmektedir. K1anne ve K2anne sabır kavramını vurgularken K2anne, K2 ve K3 sevgi hissetme kavramına odaklanmaktadır. Bu bulgulardan da anlaşılabacağı üzere duygusal boyuttaki farklılıklar yalnızca kadın katılımcılar tarafından vurgulanmaktadır.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasının alt teması olan davranışsal farklılıklara bakıldığında zaman ayırma, çocuk bakımında görev paylaşma, iş paylaşımı, otoriter olma, ve ilgi gösterme kavramları öne çıkmaktadır. Zaman ayırma konusundaki farklılıklar K1, K1baba, K3 tarafından vurgulanırken; iş paylaşımı ve çocuk bakımında görev paylaşma konularındaki farklılıklar K1anne tarafından vurgulanmaktadır. Otoriter olma kavramına K2eş ve K2anne odaklanırken; ilgi gösterme kavramı ise K3anne ve K3baba tarafından öne çıkarılan kavramlardır.

Gül (2019, s.129) tarafından yapılan çalışmada baba ve büyükbaba arasında sevgi ve anlayış kavramlarında benzerlik; vakit geçirme ve çocuk bakımı kavramlarında ise farklılıklar olduğu belirtilmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde ifade edilen kavramların daha kapsamlı olduğu, çocuk balımı vakit geçirme gibi davranışsal kavramların yanı sıra çalışmanın bilişsel ve duyuşsal kavramları da içerdiği gözlenmektedir. Ek olarak Lamb (1981a, 2000) günümüz ailelerinde annenin çocuk bakımını üstlendiğini, babanın ise oyun oynama aracılığı ile aman geçirmeye daha yatkın olduğunu ifade etmektedir. Bu görüşe karşın bu çalışmada büyükbabalar ile babalar arasındaki farklar temasında vurgulanan çocuk bakımında görev üstlenme, iş paylaşımı kavramları çalışmaya katılan babaların yalnızca oyun oynama yolu ile zaman geçirmediğini göstermektedir. Diğer bir ifade ile günümüz babalık rolleri de günden güne gelişmektedir.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar temasına benzerlikler ile ilgili 1. ailede K1 tarafından 'birey olarak görme' ve 'zaman ayırma' kavramları ifade edilmektedir. K1'in ailesine bakıldığında zaman ayırma kavramı K1baba tarafından

vurgulanırken, birey olarak görme kavramına yönelik herhangi bir vurgu bulunmamaktadır. Fakat K1baba tarafından görüşme sırasında kullanılan “Yani, sen şunu şöyle yapacaksın böyle yapacaksın demem olmamıştır.” cümlesi ile bireyselliğe saygı duyma kavramının K1baba tarafından da vurgulandığı gözlenmektedir. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasında 1. aileye bakıldığında K1 zaman ayırma konusuna değinmektedir. Bulgular incelendiğinde K1’in zaman ayırma kavramını hem benzerlik hem de farklılık olarak ifade ettiği görülmektedir. Daha açık olmak gerekirse, geçmişte babası ile zaman geçirdiğini ve bu yüzden benzerlik olduğunu ifade etmektedir. Diğer bir taraftan ise kendisinin çocuğuyla daha fazla zaman geçirdiği için bir farklılık olduğunu ifade etmektedir. K1baba ise K1 gibi zaman ayırma kavramını hem benzerlik hem de farklılık olarak ifade etmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere K1’in babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar teması ile ilgili babası ile algıları ortakdır. Diğer bir ifade ile K1 zaman ayırma ve birey olarak görme kavramlarını babasını model alarak öğrenmiş olabilmektedir.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar temasına benzerlikler ile ilgili 2. aile incelendiğinde K2 herhangi bir benzerlikten bahsetmemektedir. Fakat görüşme sırasında K2 tarafından kendi çocuğunun kendisini nasıl tanımlayacağını düşündüğüne yönelik ifade edilen “Şöyle benim babam sert biriydi ama o sertliğini hiçbir zaman çok kızdırmadığım sürece göstermedi, hep arkadaş ruhluydu.” cümlesi ile otoriter olma algısına sahip olduğu gözlenmektedir. Diğer taraftan K2baba tarafından da otoriter olma kavramı ile ilgili herhangi bir benzerliğe vurgu yapılmamış olmasına rağmen kullanılan “Tamam ilgilenmek iyi bir şey disiplin iyi bir şey ama şımartmak da bir yere kadar o zaman sen dediğini yaptıramazsın” cümlesi ile otoriter olmaya yönelik babalık rolü algısının mevcut olduğu gözlenmektedir. Bu nedenle K2’nin bu konudaki algısında babasını örnek aldığı düşünülmektedir. K2anne tarafından da otoriter olma kavramının baba ile büyükbaba arasında ortak olmasına yönelik düşüncelerin mevcut olması bu hipotezi destekler niteliktedir. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasına bakıldığında K2’nin sevgi hissetme kavramına odaklandığı görülmektedir. K2baba ise “benim kızım olmadı şimdi belki duysa yanlış anlar ama ben şimdi ondan daha çok torunumu seviyorum çünkü kız çocuğu” ifadesi ile sevgi hissetme kavramında farklılık olduğunu belirtmektedir. Bu da K2’nin babasından görmediği fakat önem verdiği bir kavram olan sevgi hissetmeyi çocuğuna yansıtmak için çabaladığına diğer bir ifade ile olumsuz olarak gördüğü bir şeyi gözlemleyip olumlu davranış sergilemeye çalıştığını işaret etmektedir.

Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlik ve farklılıklar temasında benzerlikler ile ilgili 3. aile incelendiğinde K3 sevgi ve otoriter olma kavramlarında benzerlik olduğunu düşünmektedir. K3baba tarafından sevgi hissetme konusunda herhangi bir benzerlik vurgulanmamış olmasına rağmen baba kelimesinin anlamı konusunda vurguladığı “Şefkatli

olmak gerekiyor sevecen olmak gerekiyor.” cümlesi ile sevgi hissetme kavramına odaklandığı gözlenmektedir. K3baba’nın ifadelerinde ise otoriter olma kavramı ile ilgili herhangi bir bulguya rastlanmamaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere sevgi hissetme kavramını K3 kendi babasını model alarak öğrenirken otoriter tutumla ilgili herhangi bir model alma gözlenmemektedir. Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasına bakıldığında ise K3 sevgiyi gösterme ve zaman ayırma kavramlarına odaklanmaktadır. K3 ailesinde sevgi hissetme konusunda herhangi bir farklılık belirtilmiş olmamasına rağmen K3anne ve K3baba tarafında ilgi gösterme konusunda farklılık olduğuna değinilmektedir. Örneğin, K3baba “Bizim zamanımızda fazla ilgilenemiyordum yok yani ben ilkokul mezunuyum çocuk bana bir şey sorduğu zaman pek ben cevap veremezdim ama kendisi biraz daha fazla tahsilli olduğu için o çocuklara cevap verebiliyor edebiliyor. Benim zamanımda ilkokul mezunuyum ben beceremiyordum. Ama şu anda kendisi daha fazla şey olduğu için daha fazla ilgileniyor çocukları ile dersler konusunda şey konusunda Ben ilgilenemedim ne ile ilgilenirdim öğretmen var öğretmene git kızım şu var buna git.” ifadesi ile ilgi kavramını vurgularken K3 bir çocuk olarak ilgi kavramını sevgi hissetme olarak görmüş ve sevgiyi hissedememiş olabilir. Diğer bir ifade ile K3’ün sevgi hissetme şeması ilgi kavramını içeriyor olabilir. K3anne tarafından görüşme sırasında ifade edilen “Ama biz hep ailece beraber oturmuştuk kayınvalidemler de. Orada hiç çocuklarımıza dediğim gibi sevgi gösteremedik yavaşamadık. aile içindeydik utanıyorduk çekiniyorduk buraya taşındıktan sonra ev yaptık eşimle bir yere gitti kazandı geldi bu evi yaptık çok şükür geldi biraz” cümleleri ise sevgiyi gösterme konusunda farklılık olduğunu vurgulamaktadır. Buradan da anlaşılabileceği üzere K3 babasını gözlemleyerek olumsuz gördüğü kavramları kendi babalık rolüne daha olumlu yansıtmaya çalışmaktadır.

Duygu, düşünce ve davranışlarımız birincil yoldan bireyleri gözlemleyerek öğrenilir (Bandura, 1977, s.4). Öğrenilen bir duygu, düşünce ya da davranışın ise direkt olarak davranışa dökülmesine gerek olmamaktadır (Bandura, 1977, s.6). Sembolik bir şekilde geçmişte gözlemlenen davranışlar akılda kaldığı şekliyle davranışa dökülebilir (Bandura, 1977, s.7). Bu çalışmada ise babaların ifadelerinin çoğunun büyükbabaların ifadeleri ile uyumlu olması babalık rolü algılarının oluşmasında büyükbabaların ne derece etkili olduğunu göstermektedir. Bireyler geçmişte kendi babalarını gözlemleyerek kendi davranış kalıplarını oluşturmuş olabilirler.

5.5. Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler

Bu çalışmada babalık rolü algılarının oluşmasında kimlerin ve nelerin etkisi olduğunu anlamaya önem verilmiştir. Bu nedenle katılımcılardan babalara “Bir baba olarak aldığınız rollerde sosyal çevrenizin (iş hayatı, arkadaşlar, çevrenizdeki diğer babalar) nasıl bir katkısı olmuş olabilir?”, “Bir baba olarak aldığınız rollerde eşinizin nasıl bir katkısı olmuş olabilir?”

soruları yöneltilmiştir. Katılımcı eşleri için ise “Sizce eşiniz babalık rollerini oluştururken kimlerden örnek alıyor olabilir (sizin düşünceleriniz, kendi anne-babası, arkadaşları)?” soruları sorulmuştur. Sorulara verilen yanıtlar analiz edildiğinde babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler temasına aile dört alt tema olduğu gözlenmektedir. Bunlar ‘babalık rollerinde eşin katkıları’, ‘babalık rollerinde annenin katkıları’, ‘babalık rollerinde babanın katkıları’ ve ‘babalık rollerinde diğer faktörlerin katkıları’ alt temalarıdır.

Babalık rolünde eşin etkileri alt temasına bakıldığında K2 tarafından iletişim biçimi kavramının vurgulandığı gözlenmektedir. Babalık rolünde büyükannenin katkıları alt temasına bakıldığında ise değer yargıları kavramına K1eş tarafından odaklanıldığı; K1eş, K2eş ve K3eş tarafından ise geçmiş yaşantı kavramının vurgulandığı gözlenmektedir. Ayrıca babalık rollerinde diğer faktörlerin katkıları alt temasında ise K3 tarafından sosyal çevre ve medya kavramlarının vurgulandığı gözlenmektedir. Gül (2019, 133), babalık rollerini etkileyen etmenler sosyal medya, telefon, televizyon, iş yaşamı, sosyal çevre ve iş yaşamı, anne-babalar olarak belirtmektedir. Bu çalışmada ise medya kavramı ve sosyal çevre kavramları benzerlik göstermektedir. Diğer bir taraftan kişilerin anne-babalarından etkilenmiş olduklarına yönelik düşünceler ise eşler tarafından geçmiş yaşantı kavramı altında vurgulanmış ortak bir ifadedir.

Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenlere aile temelli bakıldığında 1. ailede K1 herhangi bir çevresel faktörden etkilenmediğini vurgulamasına rağmen görüşme sırasında kullandığı birçok ifadede kendi babası ile benzer davranışlar sergilediği anlaşılmaktadır. Örnek vermek gerekirse “Babam her zaman mutluluğumu önem verdi. Hiçbir zaman sıkmadı. Örnek vereyim mesela saçını uzatma demedi. Küpe takma demedi. Dövme yapma demedi. Sadece bana hep büyütürken şunu söyledi. Kendine neyin yakıştırıyorsan onu yap dedi. Yani dolayısıyla biz de böyle büyütüyoruz” ve “Özellikle ben daha çok küçükken bana hissettirdiği bir şey var mesela beni gerçekten birey olarak gördüğü. Mesela ben çok küçükken beni gerçekten birey olarak daha çok küçükken onu hissettirdi bana. Beni birey olarak gördüğünü hissettirdi. Yani en basitinden çok küçük çocukken bile kapıyı babam hiç vurmada girmezdi veya hiçbir zaman sınır ihlali yapmadı. Yani fikrimi en küçük zamanda bile sorduğu için ben de hep aynı daha şimdiden o şekilde gibiyim” ifadeleri babalık rol algılarında babasını model aldığını göstermektedir. Çocuğu birey olarak görme kavramı geleneksel babalık rolleri içerisinde olmayan bir kavramdır. Diğer bir ifade ile çocuğu birey olarak görme, sınırlarına saygı duyma kavramları modern babalığın içerisinde bulunan ifadeler olabilir. Bu düşünceler ışığında, 1. ailede babanın ve büyükbabanın modern babalık rollerine sahip olduğu düşünülebilir.

Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenlere aile temelli bakıldığında 2. ailede K2 iletişim biçimi konusunda eşinden etkilendiğini vurgulamaktadır. Bunu destekleyen bir açıklama aile bireylerinden gelmese de görüşme sırasında K2eş tarafından kullanılan “Yani

arkadaş gibi olmalı bence ha yeri geldiğinde tabii ki uyarıcı sert olacak. Ama genel olarak bir arkadaş gibi olmalı bence” ve “Yani babam gibi olsun isterdim konuşan anlayan dediğim gibi her şeyi rahatlıkla Ben konuşa bilmeliyim” ifadeleri ile özellikle iletişim konusunda istekleri olduğunu dile getirmektedir. Ek olarak görüşme sırasında K2’nin “babamla benzer yönlerimiz yok” ifadelerini kullanmasına rağmen kendi babasını bazı konularda referans aldığı gözlenmektedir. Örnek vermek gerekirse “Yani babam bize sevgisini hiç göstermezdi. Yani eski yetişmiş insanlar bunlar yani sevgiyi belli etmezdi. Biz anlardık hani biz şimdi çocuğa sevgimizi gösteriyoruz.” ifadelerinden de anlaşılacağı üzere kendi babasında görmediği olumlu duyguları çocuğuna yansıtmaya çalışmakta yani babasını referans almaktadır. Diğer bir ifade ile K2 kendi babasını referans alarak babasında gördüğü olumsuz özellikleri değiştirerek yeni bir babalık rolü algısı oluşturmayı amaçlıyor olabilir.

Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenlere aile temelli bakıldığında 3. ailede K3 sosyal çevre ve medya kavramlarına odaklanmaktadır. Açıklamalarından anlaşılacağı üzere hem sosyal çevresine hem de medyada gördüğü babalık rollerini bakarak olumlu/olumsuz analizlerde bulunmakta ve kendi davranışlarını şekillendirmektedir. K3 tarafından başka herhangi bir etmeden bahsedilmemesine rağmen görüşme sırasında vurguladığı “O zaman babam sert bir mizaca sahiptir. Ben de biraz ondan esinlenmiş şimdi bazı durumlarda saman alevi gibi parlıyorum. Sert olabiliyorum. Yani bu yönden biraz babama çekmiş olabilirim. Eskiden mesela büyükler çocuklarını sevmeye utanırlardı babalar babalarının yanında şimdi benim öyle bir korkum yok” ifadelerden anlaşılacağı gibi babasını referans almaktadır.

3. ailede de ortak olan ifadelere bakıldığında kendi babalarının etkisinin fazla olduğu gözlenmektedir. Ek olarak üç ailede de eşler (K1eş, K2eş, K3eş) babaların özellikle kendi geçmiş yaşantılarından örnek aldığını ifade etmektedir. Bu ifadelerin yanı sıra görüşme sırasında K1eş tarafından kullanılan “Bence babasının hoşlandığı babanın babalık rollerinden eleştirmeyi de güzel biliyor ama nihayetinde bazen Hani her zaman nasıl olacağımız değil Nasıl olmayacağımızı da karar verirken de referans alıyoruz. O yüzden babasından etkileniyor” ifadelerde; K2eş tarafından kullanılan “Yani şöyle söyleyeyim kendisinin babası aşırı sert ona bakıp öyle olmuyor öyle olmayınca da daha sakın bir baba oluyor” ifadelerden; K3eş tarafından kullanılan “O da biz zamanında böyle gördük bize zamanında böyle yaptılar böyle davrandılar gibi sözler sarf ediyor.” ifadelerinden anlaşılacağı üzere anneler benzer olarak babaların en çok geçmiş yaşantılarından etkilendiğini ve geçmiş deneyimlerini referans alarak kendi babalık rollerini şekillendirdiklerini ifade etmektedirler.

Bireylerin babalık rol algılarını özellikle kendi babalarını gözlemleyerek elde ettikleri bu çalışma için aşikârdır. Fakat diğer babaları gözlemleme, medya üzerinden gözlemler yapma bireylerin babalık rol algılarını oluştururken kullandıkları diğer kaynaklardır. Bandura’ya göre bireyler bir modeli gözlemlediklerinde modelin davranış biçiminin nasıl sonuçlar doğuracağını

düşünürler, hipotezler kurarlar ve kendilerine göre yeni davranış biçimleri şekillendirirler (1977, s.8). Bu çalışmada elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcılar medyayı ve diğer babaları gözlemleyerek, eleştirel düşünerek kendi yaşamlarında, kendi babalık rollerine yeni örüntüler eklemiş olabilirler.

Bandura'ya göre bir davranışı gerçekleştirmeden önce birey model aldığı bireyin davranışlarını gözlemlemekte ve kendine göre düzenlemektedir (1986; Bandura, 1999a, s. 37). Diğer bir ifadeyle davranışı direkt olarak taklit etmemektedir. Birey direk taklit etmek yerine model almayı planladığı davranışı kendine göre düzenlemektedir. Zimmerman (2018, s. 14) ise öz düzenleme sayesinde bireylerin sürekli değişen kişisel, davranışsal ve çevresel faktörlere odaklanarak öğrenmelerini düzenlediğini ifade etmektedir. Çalışmada ise babaların ifadeleri incelendiğinde kendi babalarının davranışlarını direk olarak model almadıkları, kendilerine göre düzenledikleri gözlenmektedir. Örnek vermek gerekirse K1'in ifadelerinden K1baba'nın kendisine çocukluğunda birey olduğunu hissettirdiği gözlenmektedir. K1 ise bu hissi sevdiği ve doğru bulduğu için kendi babalık rolü algılarına bunu eklemektedir. Diğer bir örnek için ise K2 ve K2baba arasındaki ilişki verilebilir. K2 babasından sevgi görmediğini vurgulamaktadır. K2 ise bundan hoşlanmadığı ve yanlış bulduğu için çocuğuna sevgisini göstermektedir. İki örneğe de bakıldığında babaların kendi babalarını referans alarak babalık rolü algılarını oluşturdukları gözlenmek ile birlikte bu algıları oluştururken öz-düzenleme kapasitelerini kullanmaktadır.

5.6. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algıları

Katılımcıların sahip oldukları babalık rollerine yönelik hem kendilerine (babalar) hem de çevrelerindeki bireylere (eş, anne ve baba) sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda iki tema belirlenmiştir. Bunlar: Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları ve kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları temalarıdır. Bu temalar ise kendi içlerinde alt temalara ayrılmıştır. Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasının alt temaları bilişsel algılar, duygusal algılar ve davranışsal algılar olarak belirlenirken; kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları temasının alt temaları bilişsel algılar, duygusal algılar ve davranışsal algılar olarak belirlenmektedir.

Bulgular incelendiğinde babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasının alt teması olan bilişsel algıların gerçekçilik, açık fikirli olma ve esnek olma kavramlarını içerdiği gözlenmektedir. Esnek olma ve açık fikirli olma kavramı K1 eş tarafında vurgulanmaktadır. Duygusal algılar alt teması ise sabırlı olma, sevgi hissetme, anlayışlı olma ve öfke hissetme kavramlarını içerisinde barındırmaktadır. Sabırlı olma kavramı K1, K1baba, K1anne tarafından vurgulanırken; anlayışlı olma kavramı K1anne tarafından; fiziksel temas kavramı K3anne tarafından; sevgi hissetme kavramı ise K1, K1baba, K1anne, K3baba, K3anne tarafından vurgulanmaktadır. Davranışsal algılara bakıldığında zaman geçirme, rehber olma, çocuk

bakımı, otoriter olma, aktivite, iyi ilişki kurma, ilgili olma, sorumluluk alma, ihtiyaç karşılama kavramları vurgulanmaktadır. Zaman geçirme K1 tarafından; çocuk bakımı K1eş, K2eş, K3eş tarafından; kararlı olma ve otoriter olma K2 tarafından; aktivite K2 ve K2eş tarafından; iyi ilişki kurma K2 ve K3 tarafından; ilgi K2anne ve K2baba tarafından; sorumluluk alma K3 ve K3baba tarafından ve ihtiyaç karşılama K3baba tarafından vurgulanmaktadır.

Bulgular incelendiğinde babalık rollerine yönelik olumsuz algılar temasının alt temalarından biri olan duygusal algıların içerdiği kavramlar sabırlı olma ve öfke hissetmedir. Sabırlı olma kavramı K1eş tarafından vurgulanırken öfke hissetme kavramı K2, K2eş, K2anne, K2baba, K3, K3baba, K3anne ve K3eş tarafından vurgulanmaktadır. Davranışsal algılar alt teması ise zaman ayırma, tepkilerde çeşitlilik, sorumluluk alma, ilgili olma, imkan sunma ve fiziksel temasta bulunma kavramlarını içermektedir. Zaman ayırma kavramını K1, sorumluluk alma kavramını K1eş, tepkilerde çeşitlilik kavramını K2anne, ilgili olma kavramını K3eş, imkan sunma kavramını K3 ve fiziksel temas kavramını K3anne ifade etmektedir.

Sancar (2009, s.29) merhametli, empatik, uzlaşmacı, sakin vb. kavramları kadınsılık ile ilişkilendirmektedir. Alkum ise kadın ve erkeği birbirinin dikotomu yani karşıt kutbu olarak görmektedir (2018, s.29) Bu bilgiler ışığında hegomonik erkekliğin sakin, uzlaşmacı, merhametli vb. özellikleri barındırmadığı sonucuna varılabilir. Bulgulara bakıldığında tüm aile bireylerinin babaların sakin merhamet ve sevgi dolu davranışlarını desteklediği tam tersi olarak ise öfke, sabırsızlık içeren davranışları desteklemediği görülmektedir. Diğer bir ifade ile aileler hegomonik erkekliğin ürünü olan geleneksel babalık özelliklerini reddetme eğilimindedirler. Literatürde görüleceği üzere AÇEV babalık rolü algılarını beşe ayırmaktadır: Geleneksel Babalık, Yeni Gelenek Babalık, Hevesli Babalık, Gayretli Babalık, Çizgi Dışı Babalık (2018c, 24). Bu çalışmada ise yakınlık kurma, sevgi gösterme gibi olumlu davranışların desteklenmesi katılımcıların babalık rolü algılarının geleneksel babalıktan uzaklaştığını göstermektedir.

Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasında 1. ailede değerlendirildiğinde K1 sevgi hissetme, sabırlı olma ve zaman ayırma kavramına odaklanmaktadır. K1'in aile üyelerine bakıldığında K1 ile benzer olarak sevgi hissetme kavramına K1anne ve K1baba; sabırlı olma kavramına K1anne ve K1baba; zaman ayırma kavramına ise K1eş değinmektedir. Buradan da anlaşılaacağı üzere K1 kendi ailesinde sevgi hissetme ve sabırlı olma konusunun önemini çok fazla duymuş, bu konu aile içerisinde çok fazla göz önüne alınmış olabilir. Diğer bir ifade ile aile için önemli olan ya da ailede gözlemlenen kavramı K1 de babalık rolü algılarına yansıtmış olabilir. Kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları temasına bakıldığında K1 herhangi bir olumsuz algıdan bahsetmemektedir. Aynı şekilde K1anne ve K1baba da herhangi bir olumsuz algıdan bahsetmemekte; yalnızca K1eş sabır kavramına olumsuz algılarda değinmektedir.

Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasında 2. aile incelendiğinde K2 kararlı olma, otoriter olma, aktivite, iyi ilişki kurma kavramlarına odaklanmaktadır. Aile üyelerine bakıldığında ise yalnızca K2eş aktivite kavramına değinmektedir. K2anne ve K2baba ise ilgi kavramına değinmektedir. Bu kavram ise K2'nin vurguladığı kavramlarla uyuşmamaktadır. Kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları temasında K2 öfke hissetme kavramına odaklanmaktadır. Aile üyelerine bakıldığında K2eş, K2baba, K2anne tarafından da öfke hissetme kavramı vurgulanmaktadır. Ailede öfke kavramının tüm bireyler tarafından ifade ediliyor olması babanın babalık rollerinde duygu düzenleme konusunda sorunlar yaşadığını gösterebilir. Bulgularda görüleceği üzere büyükbaba ile ilgili baba ve büyükanne tarafından belirtilen ifadelerde de öfke kavramı sık bir şekilde vurgulanmaktadır. Bandura (1977) davranışlar gibi duyguların da, duygu düzenlemenin de model alındığını ifade etmektedir. Bu bilgiler ışığında ailede babanın büyükbabayı duygu düzenleme konusunda örnek aldığı söylenebilir.

Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasında 3. aile incelendiğinde K3 sorumluluk alma kavramına odaklanmaktadır. Aile üyeleri incelendiğinde K3 ile aynı kavramın K3baba tarafından vurgulandığı gözlenmektedir. Kişinin babalık rollerine yönelik olumsuz algıları temasında K3 öfke ve maddi imkan sunma kavramlarına odaklanmaktadır. K3'ün aile üyelerine bakıldığında K3eş, K3baba ve K3anne tarafından da öfke hissetme kavramının vurgulandığı gözlenmektedir. Ek olarak maddi imkan sunma kavramı doğrudan herhangi bir aile üyesi tarafından vurgulanmamış olmasına rağmen "Aile içinde kaldığım için biraz da gelirim biraz fazla olduğu için bütün aileye bakmak zorunda kaldım, kim düştüyse ayağa kaldırmak istedim. Eşime de danışmadan yaptım." ifadeleri ile maddi imkan sunmaya K3baba tarafından da önem verildiği gözlenmektedir. Buradan da anlaşılabileceği üzere K3'ün maddi imkan sunma konusuna odaklanması babasından aldığı roller ile ilgili olabilmektedir.

Bandura (1977, s.13) bireylerin duygusal ifadeleri de diğerlerini gözlemleyerek öğrendiklerini vurgulamaktadır. Diğer bir ifadeyle davranışlar gibi duygular da doğrudan diğer bireylerin yüz ifadelerini, ses tonlarını, duruşlarını gözlemleyerek öğrenilmektedir (Bandura, 1977, s.13). Connor, Matians, Futh, Tantam ve Scott (2013, s.359) ise çocukların özellikle ebeveyn-çocuk ve aile ilişkilerini gözlemleyerek duygu düzenlemeyi, problem çözme öğrenimlerini ifade etmektedir. Bu çalışmada görüleceği üzere özellikle öfke duygusu 2. ve 3. ailelerde hem babalar hem de dedelerin sahip olduğu olumsuz bir özellik olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla çocuğa öfkeyi yansıtmaya biçimi, duygularını düzenlemesi ve çocuğu ile aralarındaki sorunları çözme gibi yöntemleri babaların çocukluk yıllarında kendi babalarını doğrudan gözlemleyerek öğrenmiş olabilirler. Diğer bir ifade ile şuan çalışmada ifade edilen sabır, öfkeyi yansıtmaya gibi duygu odaklı ifadeler ile ilgili sorunlar geçmişte kendi ailelerini ya da bireysel olarak babalarını gözlemleyerek şekillenmiş olabilir. Aynı şekilde 1. ailede ise hem

baba hem de büyükbabaya yöneltilen olumsuz bir duygu bulunmamaktadır. Burada da sakin olmayı ya da duyguları düzenlemeyi baba kendi babasından öğrenmiş olabilir.

5.7. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı

Görüşmelerden elde edilen sonuçlar incelendiğinde babaların babalık rolü algıları oluşumunda büyükbabaların etkilerinin olduğu gözlenmektedir. Diğer bir ifadeyle büyükbabaların babaları yetiştirirken özen gösterdikleri ve yok saydıkları temaların babaların babalık rolü algılarına aktarıldığı gözlenmiştir. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın aktarımı; babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı ve babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumsuz aktarımı olarak iki temada incelenmiştir.

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı teması incelendiğinde bilişsel aktarım, duygusal aktarım ve davranışsal aktarım alt temalarına ayrıldığı gözlenmektedir. Bilişsel aktarım alt teması mutluluğa önem, bireyselliğe önem ve isteklerine duyarlı olma kavramlarını barındırmaktadır. Bu kavramlar incelendiğinde mutluluğa önem kavramının K1 ve K1baba tarafından; bireyselliğe saygı kavramının K1 ve K1anne tarafından ve isteklere duyarlı olma kavramının ise K1baba tarafından vurgulandığı gözlenmektedir. Davranışsal aktarım alt teması incelendiğinde demokratik olma, aktivite, ihtiyaç karşılama, ilgi ve imkan kavramlarının öne çıktığı gözlenmektedir. Demokratik olma kavramı K1 tarafından; ilgi kavramı K1baba tarafından; imkan sağlama kavramı K1baba ve K1anne tarafından ve ihtiyaç karşılama kavramı ise K3baba tarafından ifade edilmektedir.

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumsuz aktarımı teması duygusal aktarım ve davranışsal aktarım olarak iki alt temada incelenmektedir. Duygusal aktarım alt teması sevgi hissetme ve öfke hissetme kavramlarını içermektedir. Sevgi hissetme kavramı K2 ve K3anne tarafından ifade edilirken; öfke hissetme kavramı K2baba, K2anne, K3baba ve K3anne tarafından ifade edilmektedir. Davranışsal aktarım alt boyutunda ise otoriter olma, ilgili olma, şiddet uygulama, iletişim kurma kavramları dikkat çekmektedir. Otoriter olma kavramı K2 ve K3 tarafından ifade edilirken, ilgili olma kavramı K2baba ve K2 tarafından; şiddet uygulama kavramı K2baba ve K3 anne tarafından ve iletişim kurma kavramı K3 tarafından ifade edilmektedir.

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı temasında 1. aile incelendiğinde mutluluğa önem, bireyselliğe saygı ve demokratik olma kavramlarını vurgulamaktadır. K1'in aile üyelerine bakıldığında mutluluğa önem verme kavramı K1baba tarafından; bireyselliğe saygı kavramı ise K1anne tarafından vurgulanmaktadır. Buradan anlaşılabileceği üzere K1 bu rol algılarını anne ve babasından almaktadır. Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumsuz aktarımı temasına bakıldığında ise aile üyeleri herhangi bir ifadede bulunmamaktadır.

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı temasında 2. aile incelendiğinde K2 herhangi bir ifadede bulunmazken babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumsuz aktarımı temasında sevgi hissetme ve otoriter olma kavramına odaklanmaktadır. Aile üyelerine bakıldığında ise K2baba sevgi hissetme kavramına odaklanmasa bile “benim kızım olmadı şimdi belki duysa yanlış anlar ama ben şimdi ondan daha çok torunumu seviyorum çünkü kız çocuğu” ifadeleri ile sevgiyi çocuklarına göstermediğini vurgulamaktadır.

Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı temasında 3. aile incelendiğinde herhangi bir aktarımdan bahsedilmezken K3 öfke hissetme ve iletişim kurma konularını olumsuz aktarım temasında vurgulamaktadır. Öfke hissetme kavramına bakıldığında K3baba ve K3anne de büyükbabanın öfke duygusunu vurgulamaktadır. Buradan anlaşılacağı üzere öfkeyi K3 babasını model alarak edindiği anlaşılmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde Petraitis, Flay ve Miller (1995) tarafından Sosyal Öğrenme Kuramını bireylerin deneyimleri ile doğrudan ya da başkalarını model alarak dolaylı olarak öğrenmeler gerçekleştirdiğini ifade ettikleri gözlenmektedir (Maisto S.A., Carey K.B., ve Braddizza C.M., 1999). 1. ve 3. ailelerde babalar ve büyükbabalarda görülen benzer kavramlara odaklanma nedeni duygusal, düşünsel ve davranışsal boyutlarda babaların büyükbabaları model alması olabilir. 2. ailede ise babanın kendi babasında görüp olumsuz olarak tanımladığı durumları değiştirerek çocuğuna uygulaması söz konusudur. Gül (2019) tarafından yapılan çalışmada bireylerin babalık rollerinin babalarının babalık rollerinden farklı olmasına rağmen geçmiş yaşantılarının etkilerinin kendi babalık rollerinde bulunduğunu ifade etmektedir. Bu çalışmada da benzer bir sonuca varılabilir. Bireyler babalarında bulunan bazı davranışları, duygu ve düşünceleri olduğu gibi kendi babalık rollerine aktarmaktadırlar. Bazı rolleri ise – özellikle olumsuz olan rolleri- değiştirmek için çaba sarf etmektedirler.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1.Sonuç

- Bireyler baba kelimesinin anlamını, evin reisi olma gibi bilişsel boyutta; güven verme, sevgi gösterme, şefkat gösterme gibi duygusal boyutta; geçim sağlama, rehber olma, rol model olma gibi davranışsal boyutta değerlendirmişlerdir. Aile temelinde incelendiğinde ise, genellikle aile üyelerinin benzer kavramlara değindiği, özellikle babaların tanımlarının büyükbabaların tanımlarına yakın olduğu görülmüştür.
- Baba kelimesinin anlamı temasında bazı aileler geçim sağlama, ailenin reisi olma gibi geleneksel babalık rollerini vurgularken bazı aileler ise sevgi gösterme, şefkat gösterme gibi modern babalık rollerini vurgulamıştır.
- Baba olmanın hissettirdikleri temasının olumlu duygular alt temasında sevgi hissetme, yaşamda anlam duygusu, mutlu hissetme, zaman geçirmenin mutlu hissettirmesi, baba kelimesinin mutlu hissettirmesi, görev tamamlama, aile olma gibi kavramlar ifade edilmiştir. Diğer taraftan olumsuz duygular alt temasında ise kaygı hissetme, çevreye yönelik güvensizlik hissetme ve yetersizlik duyguları vurgulanmıştır. Elde edilen bulgular değerlendirildiğinde babaların genellikle duygular kendi babalarını model aldıkları gözlenmektedir.
- Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerliklere bakıldığında bilişsel benzerlikler alt temasında birey olarak görme; duygusal benzerlikler alt temasında öfke hissetme ve sevgi hissetme; davranışsal benzerlikler alt temasında zaman ayırma, ilgi gösterme, otoriter olma kavramlarına odaklanılmıştır.
- Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki farklılıklar temasının duygusal farklılıklar alt temasında katılımcılar sabırlı olma ve sevgi hissetme kavramlarına; davranışsal farklılıklar alt temasında zaman ayırma, çocuk bakımında görev paylaşma, iş paylaşımı, otoriter olma ve ilgi gösterme kavramlarına değinmişlerdir.
- Babalık rolünde baba ile büyükbaba arasındaki benzerlikler ve farklılıklar temalarında babalar ve büyükbabaların arasında birçok benzerlik olduğu gözlenmiştir. Farklılıklarda ise genellikle babaların büyükbabalara göre modern babalık rollerine daha yakın oldukları gözlenmiştir.
- Babalık rollerini etkileyen çevresel etmenler temasında eşin katkılarının iletişim biçimi ile ilgili olduğu; annenin katkılarının değer yargıları üzerinden olduğu; diğer faktörlerde ise sosyal çevre ve medyanın babalık rollerini belirlemede rol aldığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Ancak katılımcıların birçoğu babalık rollerinin oluşumunda büyükbabanın katkısının fazla olduğunu vurgulamıştır.
- Kişinin babalık rollerine yönelik olumlu algıları temasının bilişsel algıları alt temasında gerçekçilik, açık fikirli olma ve esnek olma kavramları; duygusal algıları alt temasında sabırlı

olma, sevgi hissetme, anlayışlı olma ve öfke hissetme kavramları; davranışsal algıları alt temasında zaman geçirme, rehber olma, çocuk bakımı, otoriter olma, aktivite, iyi ilişki kurma, ilgili olma, sorumluluk alma, ihtiyaç karşılama kavramları ifade edilmiştir.

- Babalık rollerine yönelik olumsuz algılar temasının duygusal algıları alt temasında sabırlı olma ve öfke hissetme; davranışsal algılar alt temasında zaman ayırma, tepkilerde çeşitlilik, sorumluluk alma, ilgili olma, imkân sunma ve fiziksel temasta bulunma kavramları vurgulanmıştır.

- Babaların babalık rollerine yönelik olumlu ve olumsuz algılara bakıldığında aile üyelerinin genel olarak aynı kavrama değindikleri gözlenmiştir. Ayrıca babalara yönelik ifade edilen olumlu ve olumsuz algıların benzer bir biçimde büyükbabalar için de ifade edildiği gözlenmiştir. Bu bilgiler ışığında babaların büyükbabaları model alarak algılarını biçimlendirdikleri düşünülmüştür.

- Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu aktarımı temasına bakıldığında bilişsel aktarım alt teması mutluluğa önem, bireyselliğe önem ve isteklerine duyarlı olma kavramlarını katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Davranışsal aktarım alt teması incelendiğinde demokratik olma, aktivite, ihtiyaç karşılama, ilgi ve imkân kavramları katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

- Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumsuz aktarımı temasının duygusal aktarım alt temasında sevgi hissetme ve öfke hissetme kavramları ifade edilmiştir. Davranışsal aktarım alt boyutunda ise otoriter olma, ilgili olma, şiddet uygulama, iletişim kurma kavramları katılımcılar tarafından vurgulanmıştır.

- Babanın yetiştirilme biçiminde büyükbabanın olumlu ve olumsuz aktarımı incelendiğinde babaların büyükbabaları model alarak duygu, düşünce ve davranışlarını oluşturdukları gözlenmektedir. Model alınan babalık rolü algılarından bazıları büyükbabada bulunup babaların beğendiği ve kendi algılarında olan duygu, düşünce ve davranışlardır. Diğer taraftan bazı rol algıları ise büyükbabada bulunup babanın beğenmediği ve kendi babalık rolünde olmamasını tercih ettiği babalık rolü algılarıdır.

6.2.Öneriler

- Araştırma 3 yaş ve üzeri çocuk sahibi olan babalar, büyükbabalar, anneler ve babaların eşleri ile yapılmış bir çalışmadır. Farklı örneklem grupları ile benzer bir çalışma gerçekleştirilebilir.
- Araştırma babalık rolü algılarını keşfetmeye yönelik görüşme yöntemi ile yapılan bir çalışmadır. Babalık rolü algıları ile ilgili ölçek geliştirme çalışması yapılabilir.
- Araştırmada birçok kavramda babalık rolü algılarında babaların büyükbabaları model aldığı gözlenmiştir. Fakat bazı kavramlar büyükbabaları model alma ya da aile bireylerinden

etkilenme ile açıklanamamaktadır. Bu nedenle diğer faktörleri anlama amacıyla farklı görüşme soruları ile nitel bir çalışma yapılabilir.

- Araştırmada babaların çocuk verme konusunda büyükbabalardan daha çok görev üstlendiği görülmektedir. Bunun nedeni günümüz babalık rollerinin değişmesi olabilir. Fakat diğer bir taraftan 3 ailede de ortak olarak annelerin geçmişte çalışmadığı fakat şuan eşlerin çalıştığı gözlenmektedir. Bu farklılığın nedenini açıklayabilmek için eşleri ve annelerin çalışma durumları kontrol edilebilir.
- Araştırmada katılımcılar babalık rolü algılarının şekillenmesinde etkisi olan herhangi bir kitap, uzman gibi profesyonel kaynaklardan bahsetmemektedir. Modern babalık rolü algılarına yönelik uygulamaya dönük bir çalışma yaparak babalık rolü algıları incelenebilir. Bu şekilde konu ile ilgili bilgi sahibi olduktan sonra da bireylerin büyükbabaları model alıp almadıkları öğrenilebilir. Diğer bir ifade ile babalık rolü algılarında olumlu kaynakların kolayca babalık rolü algılarını etkileyip etkilemediği anlaşılabılır.
- Babalık katılımı ile babalık rolü algıları arasındaki ilişki incelenebilir.
- Elde edilen bulgular doğrultusunda babaların babalık rolü algılarının oluşumunda kendi babalarını model alma davranışları ve öz-düzenleme kapasiteleri önemli rol oynamaktadır. Bu nedenle uygulamaya yönelik yapılacak çalışmalarda program hazırlarken babaların babalık rolü algılarının nasıl oluştuğunu keşfetmeye ve öz-düzenleme kapasitelerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- [1]. Abrar, N. ve Ghouri, A.M. (2010). Dual Earners and Balance in Their Family and Work Life: Findings from Pakistan. *European Journal of Social Sciences*. 17 (1), 28-40.
- [2]. AÇEV. (2018). Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi – II. <https://acev.org/wp-content/uploads/2018/05/EbeveynlikErkeklikCalismaHayati.pdf> adresinden alınmıştır.
- [3]. AÇEV. (2018). Türkiye’de Babalığı Anlamak Serisi – III. <https://acev.org/wp-content/uploads/2018/05/ErkeklikVeBabalikHalleri.pdf> adresinden alınmıştır.
- [4]. Alkum, Ö. (2018). *Bir "İdeal" Erkeklik Biçimi Olarak Hegemonik Erkeklik Bağlamında Mekânsal Davranış: Erkek Kahvehaneleri - Batman Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- [5]. Ambert, A. (1994). An International Perspective on Parenting: Social Change and Social Constructs. *Journal of Marriage and Family*, 56(3), 529. <https://doi.org/10.2307/352865> adresinden alınmıştır.
- [6]. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. EnglewoodCliffs, NJ: Prentice Hall.
- [7]. Bandura A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press
- [8]. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological review*, 84(2), 191.
- [9]. Bandura, A. (1991a). Social cognitive theory of moral thought and action. (s. 45-103). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- [10]. Bandura, A. (1991b). Self-regulation of motivation through anticipatory and self-regulatory mechanisms (s. 69-164). Lincoln: University of Nebraska Press.
- [11]. Bandura, A. (1992). Social cognitive theory and social referencing. (s. 175-208). New York: Plenum Press.
- [12]. Bandura, A. (1999a). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*, (1999) 2: 21-42. <https://www.uky.edu/~eushe2/Bandura/Bandura1999AJSP.pdf> adresinden alınmıştır.
- [13]. Bowlby, J., White, K., Karnac Books, ve Centre for Attachment-based Psychoanalytic Psychotherapy. (2004). *Touch : Attachment and the Body*. London: Routledge. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=388418&lang=tr&site=eds-liv> adresinden alınmıştır.
- [14]. Bretherton, I. (1985). Attachment Theory: Retrospect and Prospect. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2), 3. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=11889944&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [15]. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/father> adresinden alınmıştır.
- [16]. Caspersen, S. G. (2002). Handbook of Father Involvement: Multidisciplinary Perspectives, 2nd edition. *Journal Of The American Academy Of Child And Adolescent Psychiatry*, 52(12), 1337–1339. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2013.10.005> adresinden alınmıştır.
- [17]. Cowan, P. A., Cowan, C. P., ve Kerig, P. K. (1993). Mothers, fathers, sons, and daughters: Gender differences in family formation and parenting style. In P. A. Cowan, D. Field, D. A. Hansen, A. Skolnick, ve G. E. Swanson (Eds.), *Family, self, and society: Toward a new agenda for family research*. Hillsdale, NJ: Erlbaum. <https://psycnet.apa.org/record/1992-98937-008> adresinden alınmıştır.
- [18]. Çetin- Ünlü, Ş. (2015). *Father Involvement In Early Years: Comparing Children’s Perceptions Of Father Involvement With Those Of Their Fathers’ And Mothers’*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- [19]. Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. New York: Norton
- [20]. Goodsell, T. L. (2004). “My Job Will Be...”: New Fathers And Mothers Reflect On Fatherhood. Michigan Üniversitesi, Michigan.

- [21]. Gough, B., & Lyons, A. (2016). The Future of Qualitative Research in Psychology: Accentuating the Positive. *Integrative Psychological & Behavioral Science*, 50(2), 234–243. <https://doi.org/10.1007/s12124-015-9320-8> adresinden alınmıştır.
- [22]. Green, R.-J. (1998). Traditional norms of masculinity. *Journal of Feminist Family Therapy*, 10, 81-83. [19]. Grusec, J. E., ve Davidov, M. (2010). Integrating different perspectives on socialization theory and research: a domain-specific approach. *Child Development*, 81(3), 687–709. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2010.01426.x> adresinden alınmıştır.
- [23]. Güngörmüş Özkardeş, O., ve Arkonaç, S. (1998). İki farklı düzeyde baba olma algısı. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10, 253–263. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ir00559a&AN=tuda.article.2464&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [24]. Gül, Ş. (2019). *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Ve Babalık Rolünün Yeterliliğine Dair Görüşlerinin İncelenmesi*. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- [25]. Ivrendi, A., ve Isikoglu, N. (2010). A Turkish view on fathers' involvement in children's play. *Early Childhood Education Journal*, 37(6), 519–526. <https://doi.org/10.1007/s10643-010-0376-2> adresinden alınmıştır.
- [26]. James S. Coleman. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsrveAN=edsjsr.2780243&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [27]. Kabacaoğlu, G. (2015). *Gey Ve Lezbiyenlerde Açılma Süreci: Nitel Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- [28]. Kocatepe, B. (2017). *Toplumsal Bir Kurgu Olarak Babalık: Annelerin Öz Yaşam Öykülerinde Baba İmgesi*. Abant .İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- [29]. Karadayı, F. (2001). Gençlerin Babalık Rolüne ilişkin Tutumları Kendi Babalarının Davranışı Ve Sosyo Demografik Faktörlerle ilişkisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8).165-188
- [30]. Kowlessar, O. (2012). *A Qualitative Exploration of Men's Transition to Fatherhood and Experiences of Early Parenting*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Manchester Üniversitesi, Manchester.
- [31]. Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla Çatışma Durumu Yüksek ve Düşük olan Ergenlerin Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [32]. Kuzucu, Y. (2011). Değişen Babalık Rolü ve Çocuk Gelişimine Etkisi. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 4(35), 79–91. <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=82233469&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [33]. Lamb, M. E. (1981a). The development of father-infant relationships. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (Revised edition, pp. 459-488). New York: Wiley.
- [34]. Lamb, M. E. (1981b). Fathers and child development: An integrative overview. In M. E. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (Revised edition; pp. 1-70). New York: Wiley.
- [35]. Mazar, I. (2012). *Fatherhood at work and at home: An analysis of men's joint identifications with parenting and work*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). <https://search.proquest.com/docview/1010986958?accountid=12398> adresinden alınmıştır.
- [36]. McGrew, S. L. (2001). *Masculinity Ideologies, Men's Relationship Behavior, and Relationship Satisfaction in Heterosexual Couple Relationship*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kaliforniya Üniversitesi, Alameda.
- [37]. Lamb, M. E. (2000) The History of Research on Father Involvement, Marriage ve Family Review, 29:2-3, 23-42, https://www.researchgate.net/publication/254372772_The_History_of_Research_on_Father_Involvement adresinden alınmıştır.

- [38]. Miller, T. (2011). *Making Sense of Fatherhood : Gender, Caring and Work*. Cambridge: *Cambridge University Press*.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=337645&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [39]. Minuchin, S. (1974). *Families and family therapy*. Cambridge, MA: Harvard University Press. Moya, M. Expósito, F. ve Ruiz, J. (2000). *Close Relationships, Gender, and Career Salience*. *Sex Roles* 2,9-10,825-846.
<https://pdfs.semanticscholar.org/a14a/b35fec1d9f66ee874efe52e95a0a49afca03.pdf> adresinden alınmıştır.
- [40]. Nguyen, D.(2018). *Fatherhood: Motivations of Paternal Involvement*. (Yayımlanmamış Tez). Lehigh Üniversitesi, Lehigh.<https://preserve.lehigh.edu/etd/4311> adresinden alınmıştır.
- [41]. Norma, R. (1981). Childrearing Fathers in Intact Families, I: Some Antecedents and Consequences. *Merrill-Palmer Quarterly of Behavior and Development*, 27(4), 489.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.23083940&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [42]. O'Connor, T., Matias, C., Futh, A., Tantam, G., & Scott, S. (2013). Social learning theory parenting intervention promotes attachment-based caregiving in young children: Randomized clinical trial. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 42(3), 358–370.
- [43]. Önalın, C. (2016). *Fathering and Fathers' Effect on Early Adolescents' Development*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi, İstanbul.
- [44]. Palkovitz, R. J. (2002). *Involved Fathering and Men's Adult Development : Provisional Balances*. Mahwah, NJ: *Psychology Press*.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=nlebk&AN=132208&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [45]. Ruth Jacobson Tasch. (1952). The Role of the Father in the Family (Father's Expressed Attitudes and Opinions with Regard to Their Role in Family Life and the Responsibilities, Satisfaction and Perplexities Which Fatherhood Entails). *The Journal of Experimental Education*, 20(4), 319.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.20153887&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır.
- [46]. Sancar, S. (2009). *Erkeklik: İmkansız İktidar*. 1. Basım. İstanbul: Metis Yayınları.
- [47]. Stevenson, M. (2014). *Activative Fathering, Children's Self-Regulation, and Social Skills*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Arizona State Üniversitesi, Arizona.
- [48]. Şahin, H. Ve Demiriz, S. (2004). Beş Altı Yaşında Çocuğu Olan Babaların, Babalık Rolünü Algılamaları İle Aile Katılım Çalışmalarını Gerçekleştirmeleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181 (181),
<http://dergipark.org.tr/tsadergisi/issue/21491/230365> adresinden alınmıştır.
- [49]. Unger, R. K. (1979). Toward a redefinition of sex and gender. *American Psychologist*, 34(11), 1085- 1094. <http://dx.doi.org/10.1037/0003-066X.34.11.1085> adresinden alınmıştır.
- [50]. Ünal E, Arin G, Karaca Nb, Kiraz S, Akdoğan A, Kalyoncu U, Ertenli A. İ, Bilgen Ş, Karadağ Ö, Erden A, Kılıç L, Göksülük, D, Karabulut E, Yakut Y ve Alpar R. (2017). Romatizmalı hastalar için bir yaşam kalitesi ölçeinin geliştirilmesi: Madde havuzunun oluşturulması. *Journal of Exercise Therapy and Rehabilitation*, 4(2):67–75.
- [51]. Ünlü, Ş. (2010). *Being Fathered And Being A Father: Examination Of The General Pattern Of Turkish Fathers" And Their Own Fathers" Involvement Level For Children Between The Ages Of 0-8*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara
- [52]. Tasch. R. J. (1952). The Role of the Father in the Family (Father's Expressed Attitudes and Opinions with Regard to Their Role in Family Life and the Responsibilities, Satisfaction and Perplexities Which Fatherhood Entails). *The Journal of Experimental Education*, 20(4), 319.
<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.20153887&lang=tr&site=eds-live> adresinden alınmıştır
- [53]. Telli AA, Özkan H. (2016.)3-6 yaş grubu çocuğu olan babaların babalık rolü algısı ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Dergisi*. 2016;6: 127-34
https://www.journalagent.com/behcetuz/pdfs/BUCHD_6_2_127_134.pdf adresinden alınmıştır.

- [54]. Tezel Şahin,F. ve Özbey,S.(2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18, (1), 39-48.
- [55]. Turan, H. ve Şen, M. L. (2014). Büyükşehir belediyelerinde toplumsal cinsiyet eşitliği algısı: Stratejik planlar üzerine bir araştırma. *Trakya University Journal Of Social Science*, 16(1), 53-72
- [56]. Türk Dil Kurumu.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_btsveview=btsvekategori1=veritbnvekelimesec=30283 adresinden alınmıştır.
- [57]. Yalçınöz, B. (2011). *From Being A Son To Being A Father: An Intergenerational Comparison of Fatherhood In Turkey*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul
- [58]. Zeybekoğlu, Ö.(2013a). Günümüzde Erkeklerin Gözünden Babalık ve Aile. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(2), 297-328. <http://proje.akdeniz.edu.tr/mcri/mjh/3-2/MJH-21-ZEYBEKOGLU-Ozge.pdf> adresinden alınmıştır.
- [59]. Zimmerman, B. J. (2000). Attaining Self-Regulation: A Social Cognitive Perspective. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich and M. Zeidner (Eds.). *Handbook of Self-Regulation. The United States of America: Academic Press*

EKLER

Demografik bilgiler (babalar için)

1. Yaş
  2. Demografik bilgiler (babalar için)
  3. Yaş
  4. Kaç yaşında ilk kez baba oldunuz
  5. Kaç çocuğunuz var
  6. Çocuklarınızın cinsiyeti
  7. Çocukların yaşları
  8. Eş ile ilişkiden alınan doyum
  9. Eğitim düzeyiniz
  10. Eşin çalışma durumu
  11. Siz kaç çocuksunuz
  12. Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz
  13. Şuan nasıl bir aile stiliniz var?
  14. Modern/geleneksel Çekirdek/geniş
  15. Çocukken nasıl bir aile stiliniz vardı?
  16. Modern/geleneksel Çekirdek/geniş
- Görüşme Soruları (babalar için)
1. Aileniz ile geçen bir günü anlatır mısınız?
  2. Çocuklarınızla ailenizle son 1 ay içinde yaptığınız bir aktiviteyi anlatır mısınız?
  3. Çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz?
  4. 'Baba' kelimesi sizin için ne anlama gelmektedir?
  5. İleride yaşamınızın sona erdiğini ve çocuğunuzun sizi bir başkasına anlattığını hayal edelim. Sizi nasıl bir baba olarak tanımlar?
  6. Baba olmanın sizi tedirgin eden yönleri nelerdir?
  7. Baba olmanın sizi huzurlu/mutlu hissettiren yönleri nelerdir?
  8. Kendi özelliklerinizden neleri değiştirdiyseniz daha iyi bir baba olurdunuz?
  9. Oğlunuzu düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda gelecekte ne gibi benzerlikler olur?
  10. Oğlunuzu düşündüğünüzde sizce babalık rolü algılarınızda gelecekte ne gibi farklılıklar olur?
  11. Bir baba olarak aldığınız rollerde sosyal çevrenizin (iş hayatı, arkadaşlar, çevrenizdeki diğer babalar) size nasıl bir katkısı olmuş olabilir?
  12. Kendinizi baba olarak tanımlarken olumlu örnek aldığınız kişiler kimler?
  13. Kendinizi baba olarak tanımlarken olumsuz örnek aldığınız kişiler kimler?
  14. Bir baba olarak aldığınız rollerde kendi eşinizin nasıl bir katkısı olmuş olabilir?
  15. Kendinizi bir baba olarak tanımlarken eşinizin sizi etkileyen nasıl istekleri, beklentileri, davranışları olmuş olabilir?
  16. Bugünkü babalık rolü algılarınızı etkilen şeyleri merak ediyorum.
  17. Şöyle bir geçmişe gidecek olursak ergenliğinizde babanız nasıldı?
  18. Siz baba olduğunuzda çocuğunuza nasıl davranmak istiyordunuz?
  19. Eşiniz ile birlikteliğinizin ilk zamanlarında ergenlik döneminiz ile kıyasladığınızda babalık rolü algılarınızda neler değişmişti? (çocuğunuza daha farklı nasıl davranmayı düşünmüştünüz?)
  20. Ergenlik, eşiniz ile birlikteliğinizin ilk yıllarını ve şuanı kıyasladığımızda babalık rolü algılarınızın farklı olduğunu görüyorum. Sizce bu değişimi neler etkilemiş olabilir?

Demografik bilgiler (eşler için)

1. Yaş
2. Demografik bilgiler (babalar için)
3. Yaş
4. Kaç yaşında ilk kez baba oldunuz
5. Kaç çocuğunuz var
6. Çocuklarınızın cinsiyeti
7. Çocukların yaşları
8. Eş ile ilişkiden alınan doyum
9. Eğitim düzeyiniz
10. Eşin çalışma durumu
11. Siz kaç çocuksunuz
12. Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz
13. Şuan nasıl bir aile stiliniz var?

Modern/geleneksel   Çekirdek/geniş

14. Çocukken nasıl bir aile stiliniz vardı?

Modern/geleneksel   Çekirdek/geniş

Görüşme Soruları (eşler için)

1. Aileniz ile geçen bir günü anlatır mısınız?
- Sıradan bir gün ailenizle nasıl geçer?
2. Çocuklarınızla ailenizle son 1 ay içinde yaptığınız bir aktiviteyi anlatır mısınız?
3. Eşinizin çocuklarınız ile olan bir anısını anlatır mısınız?
4. Çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz?
5. 'Baba' kelimesi sizin için ne anlama gelmektedir?
6. Kendi babanızı nasıl tanımlarsınız?
7. İdeal baba sizin için ne anlama geliyor?
8. Çocukluğunuzda gelecekte ebeveyn olma hayaliniz varsa nasıl bir eş hayaliniz vardı (babalık rolleri ile ilgili)?
9. Sizce eşiniz nasıl bir baba?
10. Eşinizin babalık rollerini düşündüğünüzde üstlendiği rollerden/davranışlardan hangisi sizi mutlu ediyor?
11. Eşinizin babalık rollerini düşündüğünüzde üstlendiği rollerden/davranışlardan hangisi sizi mutsuz ediyor?
12. Bir sihirli değneğiniz olsa ve eşinizin babalık rollerini değiştirme fırsatınız olsa neyi değiştirirdiniz (eklerdiniz ya da çıkarırdınız)?
13. Hamilelik sürecinizde ya da daha sonrasında eşinizle ebeveyn rolleriniz ile ilgili nasıl sohbetleriniz oldu?
14. Eşinizden babalık rolleri ile ilgili beklentileriniz neler?
15. Eşinizle babalık rolleri ile ilgili çatışmalarınız oluyor mu? Oluyorsa nasıl sonuçlanıyor?
16. Eşinizin babalık rollerini oluştururken kimlerden örnek alıyor olabilir (sizin düşünceleriniz, arkadaşları, kendi annesi babası vs)
17. Eşinizin çocuklara karşı tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Demografik bilgiler (büyükanneler için)

1. Yaş
2. Demografik bilgiler (babalar için)
3. Yaş
4. Kaç yaşında ilk kez baba oldunuz
5. Kaç çocuğunuz var
6. Çocuklarınızın cinsiyeti
7. Çocukların yaşları
8. Eş ile ilişkiden alınan doyum
9. Eğitim düzeyiniz
10. Eşin çalışma durumu
11. Siz kaç çocuksunuz
12. Ailenizde kaçınıcı çocuksunuz
13. Şuan nasıl bir aile stiliniz var?

Modern/geleneksel   Çekirdek/geniş

14. Çocukken nasıl bir aile stiliniz vardı?

Modern/geleneksel   Çekirdek/geniş

Görüşme Soruları (büyükanneler için)

1. Aileniz ile geçen bir günü anlatır mısınız?
2. Çocuklarınızla ailenizle son 1 ay içinde yaptığınız bir aktiviteyi anlatır mısınız?
3. Çocuk sahibi olmaya nasıl karar verdiniz?
4. 'Baba' kelimesi sizin için ne anlama gelmektedir?
5. Çocuklarınızın çocukluğunda eşiniz nasıl bir babaydı?
6. Geçmişte eşinizin hani özellikleri farklı olsa daha iyi bir baba olurdu?
7. Çocuklarınız küçükken hiç babanın ne demek olduğu ile ilgili, babanın ne anlama geldiğiyle ilgili sohbetleriniz oldu mu?
8. Oğlunuza hiç 'oğlum böyle bir baba olmalısın' deddiğiniz oldu mu?
9. Sizce oğlunuz nasıl bir baba?
10. Oğlunuz bir baba olarak neleri iyi yapıyor?
11. Oğlunuz bir baba olarak neleri iyi yapamıyor?
12. Eşiniz ile oğlunuzun babalık rollerinde neler benziyor?
13. Eşiniz ile oğlunuzun babalık rollerinde neler farklı?
14. Oğlunuz sizin istediğiniz ve eşinizin sahip olmadığı hangi babalık rollerine sahip?
15. Hiç 'eşimde yoktu ama oğlum bunu çok iyi yapıyor' dedğiniz bir şey var mı (babalık ile ilgili), varsa bunlar nedir?
16. Oğlunuzun babalık rollerinde neler sizin istediğiniz gibi?

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Ayça DELİBALTA
Doğum Tarihi : 01 Ocak 1995
E-mail : delibaltaayca@gmail.com

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	ODTÜ	2013-2018
Yandal	Psikoloji	ODTÜ	2015-2018
Yüksek Lisans	Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık	Mersin Üniversitesi	2018-